

Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Adéla Hášová

**Zpracování tématu „Naše obec“
podle RVP
na příkladu města Mladá Boleslav**

**The project „Our town“ according to „RVP“ document
on example of Mladá Boleslav**

Bakalářská práce

Praha 2008

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Tomáš Matějček**

Autorské prohlášení

Prohlašuji, že jsem zadanou bakalářskou práci vypracovala sama a že jsem uvedla veškeré použité informační zdroje.

V Praze dne 18. 8. 2008

podpis

.....

Děkuji Mgr. Tomáši Matějčkovi za cenné rady při zpracování této bakalářské práce.

Abstrakt

Cílem této práce je zpracovat konkrétní návrh výuky tématu „Naše obec“ v souladu s požadavky Rámcového vzdělávacího programu, ve kterém je toto téma zařazeno v rámci průřezového tématu Environmentální výchova. Prioritně je výuka místního regionu koncipovaná jako terénní výuka.

V práci jsou rozebrány základní pojmy spojované s výukou v terénu. Podrobněji je zde popsána projektová výuka a na samotnou terénní výuku je nahlíženo z více stran. Je zde ukázáno, jak zapadá výuka o místním regionu do struktury výuky geografie v Rámcových vzdělávacích programech.

Stěžejní částí celé práce jsou tedy úlohy a další materiály pro výuku na třech konkrétních stanovištích v okolí města Mladá Boleslav – Řeka, Město a Vrch. Každé z nich je svým způsobem jedinečné a vhodné pro výuku jiného tématu z geografického či z environmentálního vzdělávání. Práce obsahuje popis výuky na jednotlivých lokalitách. Struktura popisu je pro všechny stanoviště jednotná. Vždy jsou vypsány použité metody, očekávané výstupy a hlavní částí jsou organizační pokyny pro dílčí úkoly. V přílohách najdete příslušné pracovní listy k výuce i ve verzi s autorským řešením. Přílohy obsahují i další doplňkové materiály, které už mohou být do výuky zařazeny libovolně.

Abstract

The bachelor thesis is concerned with a certain part of geographical or environmental didactics. The aim of the work was to create a concept for education of the area of local region. Fieldwork is a way of education which is preferred to know about the local area. It is suitable because you can apply your knowledge in real surroundings.

In the thesis you can see explanation of basic terms which are linked to a fieldwork. There is detailed description of education by projects and fieldwork itself is analysed from different points of view. There is about structure of curricular documents as well and how educating of local area is explained.

The main fundamental parts of this thesis are exercises and materials for teaching on three specific locations in the city of Mladá Boleslav and surroundings – The River, The City and The Hill. Each of them is unique and proper for teaching different geographical or environmental topics. The thesis contains description of educating on each location. The structure of description is uniform for all of locations. You can always find a list of used methods, list of set targets and wide text which contains organization notes. Worksheets for fieldwork for pupils and filled worksheets for teachers are added like a supplement. Supplements involve also other extra materials which can be inserting to education system anytime.

Obsah

1. Úvod	8
2. Rozbor literatury.....	9
2.1. Význam klíčových pojmů	9
2.2. Výuka místního regionu (terénní výuka) v zahraničí a její rozvoj českými vysokými školami	15
2.3. Postavení tématu „Naše obec“ v rámci RVP v oboru geografie a v průřezových tématech.....	16
2.3.1. RVP ZV	17
2.3.2. Průřezová témata - Environmentální výchova.....	18
3. Charakteristika města Mladá Boleslav a okolí.....	24
3.1. Historie města.....	24
3.2. Fyzicko-geografická charakteristika.....	26
3.3. Sociálně-geografická charakteristika.....	28
4. Vlastní úlohy a materiály pro výuku	32
4.1. Schématický popis úloh a materiálů k výuce na stanovišti „Řeka“	34
4.2. Schématický popis úloh a materiálů k výuce na stanovišti „Město“.....	40
4.3. Schématický popis úloh a materiálů k výuce na stanovišti „Vrch“	46
5. Závěr	51
6. Seznam použitých zdrojů.....	52
6.1. Literatura.....	52
6.2. Prameny	54

Přílohy

Seznam obrázků, tabulek a příloh

Obrázky:

Obr. č. 1: Soutok říčky Klenice s Jizerou v Mladé Boleslavi	34
Obr. č. 2: Plánek naší trasy městem	40
Obr. č. 3: Mapa okolí Chlumu	46

Tabulky:

Tab. č. 1: Tři přístupy k terénní práci	13
---	----

Přílohy:

Příloha č. 1: Pracovní list ke stanovišti „Řeka“, zadání pro žáky	
Příloha č. 2: Pracovní list ke stanovišti „Řeka“, autorské řešení	
Příloha č. 3: Pracovní list ke stanovišti „Město“, zadání pro žáky	
Příloha č. 4: Pracovní list ke stanovišti „Město“, autorské řešení	
Příloha č. 5: Pracovní list ke stanovišti „Vrch“, zadání pro žáky	
Příloha č. 6: Pracovní list ke stanovišti „Vrch“, autorské řešení	
Příloha č. 7: Obrázek říční sítě okresu Mladá Boleslav	
Příloha č. 8: Obrázek chráněných území na Mladoboleslavsku	
Příloha č. 9: Popis chráněných území Mladoboleslavska	
Příloha č. 10: Plánek historického centra Mladé Boleslavi	
Příloha č. 11: Památky a zajímavosti města Mladá Boleslav	
Příloha č. 12: Rozvoj města Mladá Boleslav v minulosti	
Příloha č. 13: CD-ROM (výukové materiály)	

1. Úvod

Jako cíl své práce jsem si stanovila vytvoření návrhu výuky v hodinách environmentální výchovy nebo zeměpisu s tématem „Naše obec“. Jedním z podnětů byl můj zájem o environmentální vzdělávání. Ovlivnil mě také návrh Mgr. Matějčka na doplnění jeho učebnice Ekologická a environmentální výchova, jelikož dílčí téma „Naše obec“ zde zahrnuto není.

Snažila jsem se vypracovat takový koncept, který by splňoval požadavky a potřeby dnešního vzdělávání na základě kurikulárního dokumentu Rámcový vzdělávací program pro základní školy. Rámcový vzdělávací program klade důraz nejen na žákovy znalosti, ale také na zdokonalování jeho schopností a dovedností. Chtěla jsem, aby se v práci odrazily různé moderní didaktické metody a formy vyučování. Výsledné materiály doporučuji k použití v rámci látky o České republice (o místním regionu). Domnívám se, že nejlepším způsobem, jak žákům přiblížit geografii naší země, je právě aplikace získaných vědomostí v praxi, a to v regionu bydliště (školy).

Moje práce je z části teoretická, kde najdeme rozbor příslušné literatury a stručně zpracovanou charakteristiku vytyčeného území, tedy města Mladá Boleslav a blízkého okolí. Doufám, že tento výstižný text, bude také využitelný pedagogy jako hotový podklad pro vyučování. Druhou část tvoří vlastní návrh projektového vyučování umístěného převážně do terénu. Součástí je také můj komentář k úkolům, způsob provedení jednotlivých úloh nebo zdůvodnění jejich umístění. Učitelé připravené úlohy, cvičení nebo nápady k pozorování mohou využít v praxi k upevňování či získávání geografických znalostí žáků. Cílem práce je samozřejmě také inspirovat učitele k realizaci terénního vyučování a poskytnout materiály pro danou činnost.

Snahou bylo vytvořit úlohy dostatečně obecně, aby jejich struktura byla využitelná pedagogy nejen z mladoboleslavského regionu.

2. Rozbor literatury

2.1. Význam klíčových pojmů

Pro začátek uvedu význam pojmů, které úzce souvisejí s problematikou výuky místního regionu. V našem případě bude tato výuka v největší míře realizovaná v terénu. Ráda bych proto nastínila odchylky v terminologii týkající se právě terénního vyučování. Výklad pojmů je čerpán jak z různé didaktické oborové (geografické) literatury, tak i z obecných didaktických titulů. Ve většině případů jsou definice vztažené na výuku geografie.

Metody vyučování:

Jednou ze základních metod je **pozorování**, kde žáci dle Hofmanna a kol. (1993) zkoumají v místní krajině zeměpisné jevy a děje v jejich přirozeném prostředí. Pozorování je v podstatě základní vyučovací metoda využívaná při výuce v terénu. Existuje samozřejmě i varianta laboratorního pozorování.

Pokus chápeme jako metodu, kdy žákům chceme přiblížit a znázornit něco, co ve skutečnosti není možné pozorovat, a to z různých důvodů (Hofmann a kol. 1993). Pedagogický slovník uvádí: „*Pokus též experiment je metoda systematického ověřování vědeckých hypotéz. Žáci provádějí pozorování určitého jevu, jeho průběh a výsledky zaznamenávají a hodnotí.*“ (Průcha, Walterová, Mareš 2001, s. 63).

Další metoda, která může být aplikovaná při výuce místního regionu je **problémová výuka**. Patří mezi metody modernější, mezi ty, které jsou dnes právem vyzdvihovány. Výuka založená problémově by měla být v dnešní škole nezbytná. Faktem je, že klade na žáky větší intelektuální nároky a připravuje je na problémové situace v reálném životě.

Základem problémově koncipované výuky je učitelův komplexnější přístup k interpretaci tématického celku. Tato interpretace je pojímána jako pronikání do určité problematiky, do její podstaty a významu, jako chápání jejího vlivu na život lidí včetně možností tento vliv pozměnit a jako seznamování s konkrétními procesy v blízkém okolí (Kühnlová 1999). Autorka také mluví o tom, že nejširší uplatnění mají problémově koncipované otázky a úkoly, při nichž žák překonává určitou obtíž a hledá řešení pomocí dostupných podkladů nebo úvahou. Touto formou dosáhneme pochopení problému v širších souvislostech a v návaznosti na dříve osvojené vědomosti.

Jako doplněk uvedu citaci Hofmanna a kol.(1993, s. 39): „*Při problémovém vyučování by měli častěji klást otázky žáci než učitel, jde tu o otázky, kterými si žáci ověřují správnost svého myšlenkového postupu či pozorování.*“

Právě kombinace problémově položených úloh a následné pozorování jevů v krajině je podle mě efektivní prostředek výuky.

Formy výuky:

Dalo by se říci, že zaměnitelnými pojmy jsou **zeměpisná vycházka** a **exkurze**, kdy jediný rozdíl bývá časová dotace. Zeměpisná vycházka obvykle trvá maximálně 3 vyučovací hodiny, naopak exkurze může být i několikadenní. Jinak oba termíny označují organizační formy vyučování, které se realizují v mimoškolním prostředí. Hlavním cílem těchto metod je prohloubení názornosti učení a navození vztahu vyučování k praktickému životu (Skalková 2007).

K definici pojmu **projektová výuka** můžeme dojít postupně.

Projektové vyučování je vyučování založené na projektové metodě.

Projektová metoda je taková, při níž jsou žáci vedeni k samostatnému zpracování určitých projektů a získávají zkušenosti praktickou činností a experimentováním. Hledá se řešení komplexních problémů - projektů (Průcha, Walterová, Mareš 2001).

Projekt není jednotně definován, u jednotlivých autorů však nalezneme jen jemné odlišnosti podle toho, na co klade definice důraz. Uvádím pohled na projekt Pettyho (1996, s. 213): „*Je to úkol anebo série úkolů, které mají žáci plnit – většinou individuálně, ale někdy i ve skupinách. Žáci se mohou často více méně sami rozhodovat, jak, kde, kdy a v jakém sledu budou úkoly provádět. Projekty mívají zpravidla otevřenější konec než samostatná práce.*“

Problematické projektové výuky i významu slova projekt se věnuje hlouběji podrobnější práce Schrolla (2004).

Mohlo by se stát, že někdo pod vlivem aktuální diskuze o moderních metodách výuky, bude žít v přesvědčení, že projektová výuka je něco nově objeveného v posledních letech. Avšak historie této metody je delší již více než 100 let.

U nás se prvotní forma projektů objevuje v tzv. pokusných zlínských školách, kde býval žákům uložen projekt (plán práce) se stanoveným cílem. Zároveň tento způsob žáky vedl k odpovědnosti za vlastní podnik. Posléze byla bohužel na padesát let v českých školách tato tvořivá metoda odstavena na okraj popularity. V dnešní době zažívá projektová výuka rozkvět. Věnuje se jí více pozornosti, získává na popularitě, přesto je stále využívána spíše

jako doplňková metoda, která je příliš časově náročná na to, aby se uplatnila více (Nádvorník, Volfová 2004).

Podrobněji se podíváme, jaké jsou charakteristiky **geografického projektu** a jaké existují zásady při jeho tvorbě.

Podstatou metody geografického projektu je:

- žák je postaven před řešení úkolu, který skutečně existuje nebo by mohl existovat
- prostorově je orientován především na místní region nebo obec
- potřeba vědomostí, dovedností z geografie, tak i z dalších souvisejících předmětů

Zpracováno dle Kühnlové (1999).

Didaktická literatura se shoduje ve 4 základních momentech průběhu projektové výuky. Ty platí pro všechny projekty, nejen pro geografické.

- Motivační úvod - volí se situace, která představuje pro žáky skutečný problém. Volbu tématu můžeme žákům zčásti přenechat. Dosáhneme pak toho, že žáci budou chtít problém opravdu řešit.
- Diskuze plánu řešení problému. Rozbor úkolu a možností řešení.
- Zpracování projektu. Prezentace práce ve skupinách. Hledání souvislostí. Společné závěry. Určení formy výsledku.
- Závěr projektu. Hodnocení a sebehodnocení směrem k výsledku projektu. Žáci by měli být schopni pojmenovat získané poznatky, zkušenosti a pocity.

Čerpala jsem z Kühnlové (1999), Skalkové (2007), Nádvorníka, Volfové (2004).

Přínos projektového vyučování:

- bezprostřední střetnutí žáků s předmětem úkolu
- rozšíření obzoru žáků
- vedení k angažovanosti ve prospěch obecních nebo regionálních zájmů
- pocit uspokojení žáků z uplatnění vlastních vědomostí a dovedností při řešení skutečného problému

Zpracováno dle Kühnlové (1999).

Při projektové výuce se dle Nádvorníka, Volfové (2004) mohou objevit následující úskalí:

- organizace výuky
- materiální vybavení
- příprava projektu
- kompetence vyučujícího
- použitelnost metody

Pojem **terénní výuka** zahrnuje různé dílčí metody a formy vyučování umístěné v terénu, tedy do mimoškolních prostor. Cituji Hofmanna a kol. (1993, s. 47), „*Při terénních cvičeních studenti konají praktická pozorování, měření, berou vzorky přírodnin či pořizují dokumentaci, kterou zpětně vyhodnocují ve třídě.*“ Dá se říci, že termín terénní výuka je nadřazený ostatním zmíněným. Je to velice komplexní forma výuky. Součástí výuky v terénu může být řešení problémových úloh, nebo výuka v terénu může být součástí projektového vyučování (viz. výše).

Problematika terénní výuky je do hloubky a poutavě rozebrána v zahraniční literatuře, ze které jsem čerpala následující informace.

V anglicky psané literatuře nacházíme pro terénní výuku výraz „**fieldwork**“, někdy „outdoor work“. Slovo „field“ má více významů, jako například terén, pole, prostor, naleziště (Poldauf a kol. 1994).

Autoři se do jednoho shodují, že práce v terénu je jednou ze základních složek geografie. Podle Baileyho, Foxe (1996) je geografie bez terénní výuky jako věda bez experimentů. Terén je geografovou laboratoří, kde studenti získávají první zkušenosti s krajinou, regionem, společností a problémy. Přiučí se dovednostem geografa a budou je praktikovat v reálném prostředí. Dále Bailey a Fox (1996) vyzdvihují zážitkovou stránku terénní výuky. Studenti si terénní práci užijí, je pro ně příjemnou změnou od rutinního vyučování. V této metodě objevují také možnost, že studenti mohou navázat přátelské vztahy jiným způsobem než je obvyklé ve třídě.

Autor Graves (1965) popisuje tři základní kroky průběhu každé terénní výuky:

1. pozorujeme, co můžeme vidět
2. zaznamenáváme informace do map nebo sešitů
3. interpretujeme, co jsme zjistili

Myslím si, že pozorování, zaznamenávání a interpretace výsledků jsou opravdu tři základní fáze obsažené v každé terénní výuce.

Existují tři běžně používané přístupy k terénní práci, v následující tabulce najdete jejich srovnání.

Tab. 1: Tři přístupy k terénní práci

druh přístupu	Podívej se a vid'	Výzkumný, vyšetřující	Bádavý, založen na kladení otázek
typ aktivity	▪ sledování ▪ poznávací cesta ▪ učení v terénu	▪ získání znalostí v terénu ▪ testování terénu ▪ výzkum	▪ řešení problémů ▪ testování hypotéz ▪ aplikace
charakteristika	▪ pasivní sdělování ▪ vedení učitelem ▪ středem je učitel ▪ nulové zapojení studentů ▪ založeno na informaci ▪ zaměřeno na pozorování	▪ aktivní sdělování ▪ vedení učitelem ▪ středem jsou žáci ▪ zapojení žáků ▪ založeno na aktivitě ▪ zaměřeno na měření	▪ interaktivita ▪ vedení žáky ▪ středem jsou žáci ▪ plné zapojení žáků ▪ založeno na objevování ▪ zaměřeno na výsledky
příklady témat	▪ doprava ▪ architektura ▪ návaznost a změny	▪ množství dopravy ▪ dotazníky ▪ koncentrace služeb	▪ problém s odpady ▪ změny v landuse ▪ městská zeleň

Zdroj: zpracováno autorkou dle Baileyho, Foxe (1996)

Domnívám se, že bez výjimky u každé v této kapitole zmíněné metody vyučování by měl být kladen extrémní důraz na bezchybné naplánování celého procesu. Hlavně díky vhodnému naplánování můžeme očekávat to, že v závěru práce budou naplněny naše vytyčené cíle.

Při přípravě jakékoliv terénní výuky bychom měli zohlednit následující faktory:

- povahu daného místa – prostředí
- vzdálenost místa výuky od školy
- délku trvání aktivity
- minulé zkušenosti učitelů s výukou
- minulé zkušenosti dětí – skupiny
- věkové složení a velikost skupiny
- počet zúčastněných učitelů

Upraveno autorkou dle Baileyho, Foxe (1996).

Význam terénní výuky při výuce místního regionu:

Pro přiblížení geografie místního regionu je ideální umístit výuku právě do terénu. Výuka pak má nezanedbatelný výchovný charakter. Děti si utvářejí vztah ke svému regionu-městu a v budoucnu jistě nebudou lhostejní k dění okolo sebe. Na tomto se shodují všichni autoři didaktických publikací pro geografii.

Dalšími nespornými přínosy této formy výuky jsou:

- práce v terénu posiluje efektivitu učení, samostatnost žáka
- vyšší intelektová náročnost
- ve formě projektové výuky dává příležitost k mezipředmětové integraci
- motivuje, vzbuzuje zájem o obor geografie

Rozvíjí obecné kompetence jako:

- komunikační a vyjadřovací schopnosti
- schopnost týmové práce
- schopnost klást otázky, hledat a identifikovat problémy
- organizační dovednosti
- sociální integrace žáků, vztahy mezi žáky a učiteli
- nadšení pro učení v souladu s principy celoživotního vzdělávání

Podporuje předmětové kompetence a vytváří geografické kompetence:

- orientace v prostoru
- práce s mapou
- pozorování krajiny
- měření a zaznamenávání dat a informací
- identifikace problémů a vztahů v prostoru

Upraveno dle Marady (2006).

V mojí práci se zabývám zpracování tématu „Naše obec“. Snažila jsem se proto vytvořit materiály vhodné pro výuku v terénu, která je i podle mého názoru, v této oblasti velice přínosná.

Pojmem **geografická laboratoř** rozumíme formu výuku v terénu v blízkém okolí školy. V odborné literatuře je přesněji definována polskou autorkou Marií Wilczyńskou – Wołoszyn cit. in Kučerová (2005), jako území o rádiu 500 m v okolí školní budovy, dostupné 7 minutami chůze, které je využíváno k realizaci geografických úkolů během výuky

zeměpisu. Území je vymezeno tak, aby bylo dosažitelné během jedné vyučovací hodiny včetně návratu do školy, a úkoly jsou koncipovány na dobu 45 minut, nebo méně.

2.2. Výuka místního regionu (terénní výuka) v zahraničí a její rozvoj českými vysokými školami

Z různých zdrojů jsem se snažila pochytit, jakého pokroku dosahuje terénní výuka v zahraničí (především v anglicky mluvících zemích). Svoji propracovaností mě velice zaujaly internetové stránky <http://www.geographyteachingtoday.org.uk/>. Z obsahu jednoznačně vyplývá, že při praktické výuce zeměpisu v zahraničí se ve velkém rozsahu využívají technologie GPS, aplikaci GIS, nebo Google Earth, a to i na základních školách. Počítačové aplikace slouží především jako doplněk terénní výuky, během její přípravy nebo k vyhodnocování a srovnávání výsledků.

Použití výše uvedených aplikací ve výuce je zatím v českých základních a středních školách téměř nevídané. Jeden z hlavních důvodů je určitě finanční náročnost a dále i celkově malá informovanost učitelů o těchto možnostech.

Obdivuhodná je i vzájemná komunikace a spolupráce učitelů v zahraničí. Na webových stránkách <http://www.geographyteachingtoday.org.uk/> si sdělují dojmy z vyučování a předávají návody na různá terénní cvičení. Dokonce funguje i internetová adresa <http://www.teachers.tv/>, kde jsou umístěná různá výuková videa řazená dle předmětů.

Nutno zmínit, jak k rozvoji metod terénní výuky přispívají pracovníci i studenti českých vysokých škol.

Například pod záštitou Pedagogické fakulty Masarykovy Univerzity v Brně bylo zřízeno integrované odborné pracoviště v Jedovnicích, kde výuka neprobíhá v bezprostředním okolí školy, nýbrž ve vytypované modelové oblasti. Pro zájemce o terénní cvičení pracovníci Masarykovy Univerzity připraví program celého pobytu na tomto pracovišti, který je přizpůsoben potřebám dané školy či třídy. Katedrami biologie, geografie a chemie byly k výuce vytvořeny metodické listy zahrnující velké rozpětí činností.

Pracovníci pražské Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy se plně věnují zpracovávání materiálů k terénní výuce v lokalitě Albertov/Vyšehrad a nejen tam. Úlohy jimi vytvořené mají interdisciplinární charakter a snaží se propojovat výuku v terénu s realitou skutečného života. Výuka umístěná do lokality Albertov/Vyšehrad je koncipovaná jako tzv. geolaboratoř (geografická laboratoř). Materiály dostupné na <http://egeografie.cz/>.

2.3. Postavení tématu „Naše obec“ v rámci RVP v oboru geografie a v průřezových tématech

Dalo by se říci, že během posledních let vrcholí reforma českého školství. Dnes existují schválené a platné národní kurikulární dokumenty a probíhá jejich aplikace při tvorbě dokumentů školních.

Podkladem, ze kterého vychází celá reforma národního kurikula, je **Bílá kniha - národní program rozvoje vzdělávání v České republice**. Formuje vládní strategii v oblasti vzdělávání. Strategie odráží celospolečenské zájmy a dává konkrétní podněty k práci škol

Kurikulární dokumenty vznikají na dvou úrovních – národní a školní.

Na národní úrovni jsou to Rámcové vzdělávací programy (RVP), jež jsou vytvořeny státem, tzn. Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). Rámcové vzdělávací programy vznikly pro tři úrovně vzdělávání, a to:

- **Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV)**
- **Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV)**
- **Rámcový vzdělávací program pro gymnázia (RVP G)**

(resp. Rámcový vzdělávací program pro gymnázia se sportovní přípravou (RVP GSP))

RVP stanovují závazný rámec vzdělávání a vymezují standardní vzdělávací obsah pro danou etapu vzdělávání a jsou závazné pro tvorbu školních vzdělávacích programů. Na školní úrovni slouží RVP jako podklad k vytváření **Školních vzdělávacích programů (ŠVP)**, které jsou připravovány každou školou samostatně. Vycházejí z příslušného RVP pro danou etapu vzdělávání a specifikují vzdělávání na každé škole.

Z toho vyplývá, že RVP jsou dokumenty udávající obecnou rovinu vzdělávání a říkající jaké klíčové a předmětové kompetence má žák nabýt. Avšak konkrétní profil vzdělávání upřesňuje Školní vzdělávací program.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání schválený MŠMT je dle <http://www.rvp.cz/sekce/3/> platný od 1. 9. 2005.

Podle <http://www.rvp.cz/sekce/5/> nastává od 1. 9. 2007 pro Rámcový vzdělávací program pro gymnázia dvouleté období, ve kterém budou gymnázia připravovat své školní vzdělávací programy, podle kterých začnou nejpozději od 1. 9. 2009 vyučovat.

Dále se podrobněji zaměřím již pouze na strukturu RVP ZV, jelikož tento program je brán jako zásadní, základním vzděláváním projde většina vzdělávané populace a ostatní programy z něho vycházejí. Také mnou vytvořené materiály jsou k použití ke vzdělávání na základní škole, případně na nižších stupních víceletých gymnázií.

2.3.1 RVP ZV

V Rámcových vzdělávacích programech jsou vzdělávací oblasti rozděleny na vzdělávací obory. Dále zde najdeme různě členěný obsah do tématických kapitol. Každý obsahový celek má vymezené učivo a závazné výstupy. Výstupy jsou oborům určeny zvlášť pro 1. stupeň, který dále dělíme na 1. období (1.–3. třída), 2. období (4.–5. třída) a pro 2. stupeň.

Vzhledem k faktu, že v zeměpisu (v geografii) se prolíná složka přírodovědná i společenskovední, tak i výuka místního regionu spadá v RVP ZV do dvou oblastí.

Menší část do oblasti *Člověk a společnost* a hlavní měrou do oblasti *Člověk a příroda*. V oblasti ***Člověk a společnost*** najdeme následující učivo:

- naše obec, region, kraj – důležité instituce, zajímavá a památná místa, významní rodáci, místní tradice; ochrana kulturních památek, přírodních objektů a majetku

Výstup týkající se tohoto učiva je:

- chová se šetrně ke kulturním památkám a přírodním objektům, zdůvodní nepřijatelnost vandalského chování k těmto objektům a aktivně proti němu vystupuje

Stěžejní část výuky o místním regionu samozřejmě spadá do oboru zeměpis, tedy do oblasti ***Člověk a příroda***.

Učivo místního regionu zde najdeme v této podobě:

- místní region – zeměpisná poloha, kritéria pro vymezení místního regionu, vztahy k okolním regionům, základní přírodní a socioekonomické charakteristiky s důrazem na specifika regionu důležitá pro jeho další rozvoj (potenciál x bariéry)

Výstupy jsou následující:

- vymezí a lokalizuje místní oblast (region) podle bydliště nebo školy
- hodnotí na přiměřené úrovni přírodní, hospodářské a kulturní poměry místního regionu, možnosti dalšího rozvoje, přiměřeně analyzuje vazby místního regionu k vyšším územním celkům

Zpracováno dle Výzkumný ústav pedagogický (2007).

Podle mého názoru by výuka místního regionu neměla být realizována pouze jako výuka o místním regionu, ale také jako výuka v místním regionu, čili jako terénní výuka. Ta pak jistě bude snadněji rozvíjet žákovy klíčové kompetence, učit ho novým dovednostem a utvářet jeho postoje. Pokud téma „Náš region“ bude vyučováno jako terénní výuka v místním regionu, žák bude nejenom získávat informace o svém nejbližším okolí, ale zároveň mu umožníme aplikaci nabytých znalostí z ostatních vzdělávacích obsahů geografie. Těmi jsou

například „Geografické informace, zdroje dat, kartografie a topografie“, „Přírodní obraz Země“, „Společenské a hospodářské prostředí“, „Životní prostředí“. Díky tomu, že výuka bude probíhat v terénu, žák zároveň naplní výstupy vzdělávacího obsahu „Terénní geografická výuka, praxe a aplikace“.

2.3.2. Průřezová témata

Průřezová témata se stala nedílnou součástí nových kurikulárních dokumentů a jsou jejich zvláštní kapitolou. Tyto nové „předměty“ odrážejí problémy moderního světa a potřebu o nich žáky informovat a rozvíjet jejich osobnost v oblasti postojů a hodnot.

Od 1. 9. 2007 průřezová témata představují povinnou součást základního vzdělávání, v současné době závazně v 1. a 6. třídách. V dalších letech budou průřezová témata ve výuce pokračovat do vyšších ročníků.

Název Průřezová témata vychází ze skutečnosti, že jsou průřezem učiva. Mají za úkol pomáhat ke komplexnějšímu vzdělávání žáků, k lepšímu uvědomování si souvislostí a k uplatnění širšího spektra dovedností. Pro účinnost průřezových témat je nutné, aby fungovala jejich propojenost se vzdělávacím obsahem konkrétních vyučovacích předmětů a zároveň i s obsahem dalších činností žáků realizovaných ve škole i mimo školu.

Obsah každého průřezového tématu je rozpracován do okruhů, které zahrnují jednotlivá témata. Každá škola už si posléze sama vybere témata a určí, jakým způsobem je bude do vyučování zařazovat. Průřezová témata mohou být integrovaná do vhodných vyučovacích předmětů nebo může na škole vzniknout samostatný předmět či mohou být jednotlivé obsahy zařazeny jako školní projekty, semináře, kurzy. Toto už si rozhoduje konkrétní škola.

V etapě základního vzdělávání jsou vymezena tato průřezová témata:

- Osobnostní a sociální výchova
- Výchova demokratického občana
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- Multikulturní výchova
- Environmentální výchova
- Mediální výchova

(Výzkumný ústav pedagogický 2007).

Průřezová témata zmiňují proto, že součástí Environmentální výchovy je téma „Naše obec“.

Environmentální výchova

Dle <http://www.rvp.cz/sekce/181/>: „*Environmentální výchova (EV) vede jedince k pochopení komplexnosti a složitosti vztahů člověka a životního prostředí, tj. k pochopení nezbytnosti postupného přechodu k udržitelnému rozvoji společnosti a k poznání významu odpovědnosti za jednání společnosti i každého jedince.*“

EV je chápána jako výchova, směřující k souladu člověka s životním prostředím (z anglického environmental - týkající se životního prostředí). Zasahuje do různých oblastí lidských aktivit. Výchova environmentální není však zcela totožná s výchovou ekologickou, jejímž cílem je naučit chápat vztahy v ekosystému. Ekologie totiž není věda o ochraně životního prostředí, jak je často mylně chápána, ale věda o vztazích mezi organismy a prostředím a organismy navzájem.

- *Vývoj environmentální výchovy a další charakteristiky*

Podle Činčery (2006a) možné od 90. let v EV pozorovat jistý posun od pozitivistického chápání environmentální výchovy k proudům tzv. interpretivistickým a kritickým. V původně převažujícím trendu hrál hlavní roli učitel a žáci pouze přijímali informace. Nástrojem předávání informací byla hlavně slovně názorná výuka, exkurze a jednoduché didaktické hry. Ověřování efektivity výuky probíhalo zpravidla kvantitativním měřením stavu znalostí žáků.

Rozdíl u ***interpretivistického pojetí*** můžeme vidět v důrazu na kritické porozumění a samostatné zpracování látky. Charakterizující je heslo „prožij a interpretuj“. Výuka probíhá jako dialog učitele se žáky prostřednictvím metod jako diskuze, hra s rolí, simulace nebo dalších prožitkových aktivit. Těmito metodami je zprostředkovávána metaforická zkušenost s problémem. Analýza, porovnání, hodnocení jsou cíle z Bloomovy taxonomie, které dostávají přednost.

Kritický proud dává žákovi prostor na spoluurčení cílů výuky. Významným prvkem ve výuce jsou projekty, jejichž zaměření si více méně žáci volí sami. Vystihující je heslo „učení se zkušeností“. Děti se poučují z problému, který řeší a je jim blízký a srozumitelný. Je nutné, aby výuka odpovídala potřebám místní komunity a odrážela environmentální, sociální a ekonomické podmínky místa, kde se odehrává. Jedině tehdy proběhne přímý kontakt s realitou. Více do hloubky jsou tyto směry rozebrány v článku Činčery (2006a).

U nás v českém prostředí se s oběma proudy již můžeme setkat. Pokrokovou výuku poskytují střediska SEVER, TEREZA, organizace Člověk v tísni, Brontosaurus, Škola

ekologického myšlení a mnoho dalších menších po republice. Environmentální výchova dosáhla asi za šestnáct let svobodné existence evidentně značných úspěchů. Snahu o posun v pojetí této výuky tedy vidíme i v Rámcových vzdělávacích programech, které se snaží hledat kompromis mezi rozvíjením znalostí, postojů a klíčových kompetencí.

Bohužel také přetrvávají některá slabá místa v její teorii a metodice, jež by mohla bránit dalšímu kvalitativnímu rozvoji.

Činčera (2006b) debatuje o těchto problémech:

- nejasné vytyčení cílů některých programů
- preference krátkodobých výukových programů
 - nejjednodušší cesta z hlediska vykazání existence EV na škole
 - pokud nejsou zařazeny do komplexnějšího celku-projektu, značně ztrácí na účinnosti
 - střediska ekologické výchovy by se měla spíše zaměřit na dlouhodobější spolupráci se školami a mělo by jim být umožněno aktivně se podílet na školních plánech EV
- nedostatečné evaluační nástroje
- absence kritiky a výzkumu v této oblasti
 - z pedagogických fakult vysokých škol nevycházejí téměř žádné nové impulsy ovlivňující environmentální výchovu u nás

Dle Výzkumného ústavu pedagogického (2007) by Environmentální výchova měla být přínosná následovně (tučně jsou označeny ty body, které si myslím, že může primárně rozvíjet výuka tématu „Naše obec“):

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností

- **rozvíjí porozumění souvislostem v biosféře, vztahům člověka a prostředí a důsledkům lidských činností na prostředí**
- **vede k uvědomování si podmínek života a možností jejich ohrožování**
- přispívá k poznávání a chápání souvislostí mezi vývojem lidské populace a vztahy k prostředí v různých oblastech světa
- **umožňuje pochopení souvislostí mezi lokálními a globálními problémy a vlastní odpovědností ve vztazích k prostředí**
- **poskytuje znalosti, dovednosti a pěstuje návyky nezbytné pro každodenní žádoucí jednání občana vůči prostředí**

- **ukazuje modelové příklady jednání z hledisek životního prostředí a udržitelného rozvoje žádoucích i nežádoucích**
- **napomáhá rozvíjení spolupráce v péči o životní prostředí na místní, regionální, evropské i mezinárodní úrovni**
- seznamuje s principy udržitelnosti rozvoje společnosti.
- učí hodnotit objektivnost a závažnost informací týkajících se ekologických problémů
- **učí komunikovat o problémech životního prostředí, vyjadřovat, racionálně obhajovat a zdůvodňovat své názory a stanoviska**

V oblasti postojů a hodnot

- přispívá k vnímání života jako nejvyšší hodnoty
- **vede k odpovědnosti ve vztahu k biosféře, k ochraně přírody a přírodních zdrojů**
- vede k pochopení významu a nezbytnosti udržitelného rozvoje jako pozitivní perspektivy dalšího vývoje lidské společnosti
- **podněcuje aktivitu, tvořivost, toleranci, vstřícnost a ohleduplnost ve vztahu k prostředí**
- **přispívá k utváření zdravého životního stylu a k vnímání estetických hodnot prostředí**
- **vede k angažovanosti v řešení problémů spojených s ochranou životního prostředí**
- **vede k vnímavému a citlivému přístupu k přírodě a přírodnímu a kulturnímu dědictví**

Průřezové téma Environmentální výchova je rozděleno do tématických okruhů: Ekosystémy, Základní podmínky života, Lidské aktivity a problémy životního prostředí a Vztah člověka k prostředí, kam také patří dílčí téma „Naše obec“.

I když se průřezová témata již stala povinnou součástí výuky, jistým problémem pro pedagogy může být hodnocení výuky těchto témat. Je jasné, že bez kvalitního hodnocení nemůžeme analyzovat, zda došlo k rozvoji žákových dovedností, vědomostí, postojů a hodnot. Nepoznáme, jaké účinnosti výuky jsme dosáhli. Příklady nástrojů hodnocení environmentální výchovy již využívané v zahraničí jsou citovány dle Palmer, Neal (1994) a Wilke (1993) cit. in Jančaříková (2007):

- ústní zkoušky
- písemné testy
- eseje

- výzkumné projekty
- vědecké experimenty
- debaty a filosofické disputace
- umělecké výstupy (výstava, film)
- písemné hodnocení
- studentské portfolio

Ze všech výše uvedených odborníci vyzdvihují jako přínosné především **studentské portfolio**. Pokud bude v EV nebo i v jiných průřezových tématech používáno klasické známkování a testování může to mít i kontraproduktivní dopad. Děti se soustředí pouze na hromadění informací, které jim zaručí dobré výsledky u zkoušení. Takový způsob hodnocení je i v rozporu s cíli EV, kde není prioritou ověřování žákových znalostí.

Dle Průchy, Walterové, Mareše (2001, s. 170) je portfolio „*soubor různých produktů žáka (písemné práce, výtvarné práce, laboratorní protokoly aj.), které dokumentují práci žáka a jeho vývoj za určité období.*“ O kladech a záporech studentského portfolia jako nástroje hodnocení mluví ve svém článku Jančaříková (2007).

Klady portfolia jsou:

- nesrovnává žáky od nejlepšího k nejhoršímu, což může být stresující
- oceňuje žákovu osobitost a jeho jedinečné schopnosti
- naučí děti schopnosti dokumentovat svou práci
- podporuje kreativitu
- prostor pro reflexi
- poskytuje přehled další osobě o tom, jak probíhá výuka EV

Záporem může být časová a finanční náročnost, jelikož s tvorbou portfolia jsou spojené i určité náklady (papír, kopírování, fotografie).

I přesto bych stále viděla portfolio jako ideální nástroj k hodnocení Environmentální výchovy.

- *Je rozdíl mezi výchovou environmentální a výchovou k trvale udržitelnému způsobu života?*

Někdy se setkáváme také s pojmem výchova k trvale udržitelnému způsobu života (rozvoji), což může být chápáno jako synonymum pro environmentální výchovu. Odbornou veřejností právě prochází diskuze na téma „výchova k trvale udržitelnému rozvoji versus výchova environmentální“.

Na základě rozhodnutí 5. konference ministrů životního prostředí členských zemí **Evropské hospodářské komise Organizace spojených národů (EHK OSN)** „Životní prostředí pro Evropu“, došlo k vytvoření **Strategie pro vzdělávání k udržitelnému rozvoji**. Tato strategie by se následovně měla naplňovat v členských zemích. Česká republika vydala Strategii vzdělávání pro udržitelný rozvoj (2008–2015) a jejím účelem je stanovení priorit a strategických opatření v oblasti **vzdělávání pro udržitelný rozvoj (VUR)** pro období 2008 až 2015 (<http://www.env.cz/AIS/web.nsf/pages/evvo>).

Základní rozdíl mezi **environmentálním vzděláváním, výchovou a osvětou (EVVO)** a VUR je ten, že v oblasti EVVO je prioritní důraz kladen na nejrůznější aspekty životního prostředí, na poznávání životního prostředí, na uvědomování si nezbytnosti zachovávání podmínek života, na poznávání vztahu člověka a životního prostředí apod. Naproti tomu je VUR prioritně zaměřeno na vzájemnou interakci a souvislosti mezi ekonomickými, sociálními, environmentálními a právními aspekty rozvoje (globálního i lokálního), je významně interdisciplinární povahy a široce se opírá o společenskovední disciplíny (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy 2008).

Jakékoliv snahy o další edukaci společnosti v dané oblasti bych viděla jako kladné, ovšem odborníci, například Činčera (2008), spatřují hlavní úskalí této strategie v tom, jak se vyrovná s níže uvedenými nejasnostmi.

- Jaký je vztah výchovy k udržitelnému rozvoji k environmentální výchově?
- Je navrhovaná koncepce chápána jako prohloubení určitých aspektů environmentální výchovy, její nahrazení nebo je zde chápána jako paralelní přístup k environmentální problematice?
- Jaký je její vztah ke stávajícím kurikulárním dokumentům?
- Jakým způsobem použitý sloganový systém zaručuje praktické implikace navrhovaných opatření?
- V čem jsou tato navrhovaná opatření inovativní proti stávající praxi?
- Jaký evaluační systém bude použit?

Předchozí řádky jsou zmínkou o strategii vzdělávání do budoucna, které však není ještě zcela realizovaná.

3. Charakteristika města Mladá Boleslav a okolí

3.1. Historie města

Kapitola o historii je zpracována na základě knihy Herčíka (2004).

Kdybychom se měli podívat na důkazy o prvním osídlení Pojizeří, nalezneme určité materiální prameny již z doby pravěku. Kraj byl posléze osídlen Kelty, Germány a Slovany. 6. století, tak datujeme příchod Slovanů do oblasti kolem řeky Jizery. Tento kmen si jako lokalitu vhodnou pro život vybral lesy porostlý vrch, který dodnes nese slovanské jméno Chlum. Chlumské hradiště bylo pro okolí ve své době dominantní až do století desátého, kdy vstupuje do popředí lokalita nad soutokem Klenice a Jizery zvaná Hrobie, zárodek budoucí Mladé Boleslavi.

Historici s menšími potížemi stanovují polovinu 10.století jako dobu vzniku hradu knížete Boleslava II., odkud knížecí úředníci spravovali oblast, pro níž se časem vžil název Boleslavsko. Zhruba ve stejnou dobu se začíná rozrůstat tržní osada v podhradí (na území dnešního Podolce).

Roku 1306 vymřel rod Přemyslovců po meči. Hrad byl ve vlastnictví Jana Lucemburského, ale po vybudování Bezdězu jeho význam silně poklesl. Boleslavský hrad byl obětí drancování během válek na přelomu 13. a 14. století a byl téměř zcela zničen.

Roku 1318 se pobořený hrad i vzkvétající osada pod ním dostali do držení rodu Michaloviců. Tento mocný rod měl již kolem roku 1270 postavený pevný kamenný hrad na protějším břehu Jizery od Mladé Boleslavi. Z tohoto hradu je dodnes zachovaná charakteristická zřícenina zvaná Putna. Pod vládou Michaloviců se Mladá Boleslav rozvíjela. Nejprůnosnějším počinem bylo to, že roku 1334 Jan z Michalovic vydal listinu, jíž dal přenést osadu z podhradí na vrch Hrobie a vybavit ji městskými právy.

Od 15. století byla Mladá Boleslav jedním z měst, která podporovala Jednotu bratrskou. V Mladé Boleslavi měla Jednota nebývalou podporu, město bylo v tu dobu dokonce nazýváno Bratrský Řím. Činnost českého reformačního náboženského hnutí se příznivě projevila ve školství, architektuře i úrovni společenského života. Mikuláš Klaudián člen Jednoty bratrské přispěl i k rozvoji české kartografie. V jeho tiskárně v roce 1518 vznikla první tištěná mapa Čech. Císař Rudolf II. vydal v roce 1600 privilegium o přijetí Mladé Boleslavi mezi města královská. Město za tento status ovšem platilo nemalé příspěvky královské komoře.

Po bělohorské době zůstalo město rozbořené, zchudlé a mnohé vsi zanikaly.

Další epochou rozvoje města Mladá Boleslav bylo 19. století. Textilní manufaktury nabývaly postupně průmyslového charakteru, od 60. let se město trvale počestilo, rozvoj řemesel, obchodu a zejména průmyslu rychle postupoval. Během 19. století přibýly ve městě: 2 pivovary (Kosmonoský a Měšŕanský), lihovar (Na Podolci), cukrovar (Čejetičky), výrobní svíček, mýdlárna.

V roce 1895 založili dva průkopníci českého motorismu, mechanik Václav Laurin a knihkupec Václav Klement dílnu na výrobu jízdních kol (dům, kde se nacházela první dílna, dodnes stojí v Pražské ulici). O tři roky později začali produkovat motocykly a v roce 1905 opustil bránu továrny první automobil - pověstná Voituretta. Avšak poválečná doba automobilovému průmyslu neprosperovala a tak se akciová společnost Laurin a Klement ocitla v krizové situaci. Následně bylo v zájmu firmy a její další existence splnutí se strojírenským koncernem Škoda v Plzni. Tímto byly položeny základy tradice, která během uplynulého století přivedla značku ŠKODA na výsluní světové výroby automobilů. Současná automobilová akciová společnost ŠKODA s více než 15 tisíci zaměstnanci náleží k dominantním podnikům České republiky a své výrobky vyváží do více než 60 zemí světa. Škoda auto a.s. je dnes významnou částí koncernu Volkswagen.

3.2. Fyzicko-geografická charakteristika

Zdrojem informací pro tematické celky – Povrch, Vodstvo a Geologické poměry byla kniha Němce (2000).

Povrch

Z Labské nížiny vystupuje proti toku Jizery mírně zvlněná krajina. Nadmořské výšky na území okresu většinou kolísají mezi 200–300 m n. m. Nejnížší část tvoří údolní niva Jizery u Sojovic (170 m n. m.). V severní části oblasti přesahují nadmořské výšky i 300 m. Do této oblasti zasahuje Jičínská pahorkatina s CHKO Český ráj. Nejvyšším bodem okresu je neovulkanit Mužský (463 m n. m.).

Území rozděluje na dvě části řeka Jizera. Části jsou rozlohou téměř totožné, reliéfem však odlišné.

- pravý břeh

Vyvýšená, celkem rovná plošina stoupající od Jizery k Bezdězu a Vrátnské hoře. Táhlé brázdy a rokle jsou zde jako pozůstatky rušivé činnosti povrchových vod z prehistorických dob – údolí Mohelky, Zábrdky, Bělé, Bezvelský důl, Strenické údolí.

- levý břeh

Je nižší než pravý břeh, typický mělkými úvaly a četnými rybníky. Do severní části zasahuje Jičínská pahorkatina. Severně od Mnichova Hradiště se zde nachází čedičová kupa Káčov a východně narazíme na vrch Mužský, tvořený čedičovými vyvělinami. V blízkosti Mužského jsou také pískovcové skalní bloky Drábské světničky.

Na ploše okresu se rozléhá například Boleslavská rovina ohraničená vrchem Baba a Chlumem. Dále Bakovská rovina, která leží jižně od Mnichova Hradiště až k Babě a třetí je Dobrovická rovina s četnými rybníky nacházející se mezi jižním svahem Chlumu a Loučenskými lesy.

Vodstvo

Voda z plochy okresu je odváděna do Labe třemi hlavními soustavami toků. Říční sítí Jizery, Košáteckým potokem a Vlkavou. Hlavní osu území tvoří samozřejmě Jizera se svými devíti přítoky.

Pravostrannými přítoky jsou Mohelka, Zábrdka, Bělá, Rokytka, Strenický potok.

Levostrannými přítoky jsou Žehrovka, Nedbalka, Kněžmostka, Klenice.

Řeka Jizera většinou meandruje v široké nivě. Slepá říční ramena můžeme vidět například na území přírodní památky Stará Jizera. Jinou zajímavostí v blízkosti Mnichova Hradiště, která je spojena s činností řeky Jizery, je přírodní památka Skalní sruby Jizery. Najdeme zde pseudokrasový výklenek Jizery, který představuje ojedinělou formu říční eroze. V okolí Mnichova Hradiště Jizera místy vytváří kaňon zahluběný do podkladu tvořeného vápnitými slínovci, vápnitými pískovci a písčitými vápenci svrchní křídý.

Na rozloze okresu nenajdeme přirozené nádrže a jezera, pouze uměla vytvořené rybníky. Mívají většinou rekreační či rybochovnou funkci, je to například Komárovský rybník, Žabakor, Červenský rybník, Vlkavský rybník a rybník Vražda.

Zásoby podzemních vod jsou v této oblasti značné, obyvatelstvo okresu je oproti ostatním částem republiky zásobeno vodou výhradně z podzemních zdrojů. K nejnovějším jímacím územím patří Klokočka se svými třinácti využívanými vrtly. Dále se zde nachází soustava vrtů Sušno, zdroj v povodí Bělé, v údolí Zábrdky, Mohelky, v údolí Plakánku, nebo v údolí Košáteckého a Strenického potoka.

Pro lepší představu přikládám obrázek říční sítě na okrese jako přílohu č. 7. Vhodné k použití při výuce.

Klimatické poměry

V kontextu středních Čech patří Mladoboleslavsko do mírně teplé oblasti, kde převažují roční průměry teplot mezi 7–8 °C. Tato podnebná oblast se tím pádem blíží průměru v celé oblasti České republiky. Roční úhrny srážek se pohybují od 500–700 mm.

Čerpala jsem z publikace Ložka, Cílka, Kubíkové a kol. (2003) a z internetových stránek Českého hydrometeorologického ústavu (<http://www.chmu.cz/>).

Geologické poměry

Oblast okresu Mladá Boleslav leží v české křídové pánvi. Křídové horniny tvoří dnes převážnou část povrchu okresu. Patří k mladším vrstvám, které se usazovaly v druhohorách v křídovém moři v období nazývaném turon až coniak. Podél Jizery, v údolí Mohelky a Zábrdky převládají turonské vápnité pískovce. Nejmladšími křídovými vrstvami oblasti jsou coniacké křemenné pískovce Českého ráje. Označujeme je jako kvádrové dle jejich blokového rozpadu.

Typickým fenoménem pro okolí Mladé Boleslavi jsou území náchylná k sesuvům, především východně od Jizery. Příčinou vzniku je fakt, že jílovce a slínovce tvoří plastické podloží, které podléhá tlakové deformaci. Následně je rovnováha nadložních pevných bloků

na okraji svahů porušována a dochází k jejich sjíždění. K rozsáhlým sesuvům dochází na svazích Chlomeckého hřbetu a hlavně Mužského.

Jako doplněk k fyzicko-geografické charakteristice připojuji obrázek znázorňující lokalizaci chráněných území a jejich popis jako přílohy č. 8 a 9.

3.3. Sociálně-geografická charakteristika

Charakteristiku jsem zpracovala především na základě dat z Českého statistického úřadu (<http://www.czso.cz/>).

Okres Mladá Boleslav leží v severní části Středočeského kraje. Sousedí z východu s okresem Nymburk a s okresem Jičín, z jihu s okresem Praha-východ, ze západu s okresem Mělník a ze severozápadu má společnou hranici s okresem Česká Lípa, Liberec, Semily. Zaujímá necelých 10 % z celkové plochy kraje. Je třetím největším okresem po Příbrami a Benešově.

Obyvatelstvo

Mladoboleslavský okres je s počtem obyvatel 120 779 k 1. 1. 2007 také třetím největším v kraji. K průměrným okresům kraje patří svou hustotou osídlení 111 obyvatel na km². Kromě dvou největších měst okresu Mladé Boleslavi a Mnichova Hradiště má statut města ještě dalších šest obcí – Benátky nad Jizerou, Bělá pod Bezdězem, Bakov nad Jizerou, Kosmonosy, Dobrovice a Dolní Bousov.

Území okresu je rozděleno na 2 obvody obcí s rozšířenou působností. Těmi jsou Mladá Boleslav a Mnichovo Hradiště.

Obvod Mladá Boleslav patří vůbec k největším v kraji s počtem obyvatel 102 109 k 1. 1. 2007. Obvod je v rámci kraje tvořen největším počtem obcí (98). Řadíme ho k obvodům s vysokým podílem městského obyvatelstva.

Samotné město Mladá Boleslav má 44 602 obyvatel k 31. 12. 2007.

Celý okres je dlouhodobě charakteristický velmi nízkou nezaměstnaností (třetí nejnižší v kraji). Dosavadní průměr za rok 2008 je 2,11 % (http://portal.mpsv.cz/sz/local/mb_info). Dochází k jejímu neustálému snižování.

Věkovou strukturu obyvatelstva okresu charakterizuje nejvyšší podíl obyvatel v produktivním věku a jeden z nejnižších podílů nejstaršího obyvatelstva.

Počet obyvatel v okrese roste a s tím souvisí i intenzita bytové výstavby, která je nadprůměrná a navíc vykazuje silně rostoucí trend. Obec Bradlec v blízkosti Mladé Boleslavi

se dokonce dostala na 2. místo v indexu nárůstu trvale obydlených domů mezi sčítáními 1991 a 2001 v rámci všech obcí kraje. Obvod dosáhl nejvyššího podílu bytů dokončených v bytových domech.

Průmysl a ekonomika

Ekonomická základna okresu je založena na automobilovém průmyslu. Již v roce 1895 byla založena Akciová společnost pro automobilový průmysl v Mladé Boleslavi, která se přes závod Laurin a Klement a Automobilové závody až po dnešní Škoda Auto a.s. zabývala výrobou automobilů. V současné době je tato továrna podnikem celostátního významu.

Díky automobilce vykazuje celý Středočeský kraj nejvyšší tržby z průmyslové činnosti v republice. Kraj má také dominantní postavení v pořadí podílu krajů na celkovém objemu exportu zboží – téměř 20 %.

I další podniky v této oblasti jsou spojeny s automobilovým průmyslem, například TRW-Carr s.r.o., Delphi Packard Electric Česká republika s.r.o., Delphi Czech Republic k.s., AKUMA a.s. Nejvýznamnějším zaměstnavatelem v Mnichově Hradišti je Behr Czech s.r.o., který vyrábí díly a příslušenství pro motorová vozidla.

Mladoboleslavský okres je jediný v kraji, kde došlo v 90. letech k nárůstu zaměstnanosti v průmyslu, která je zároveň v kraji nejvyšší. Okres je jediný v kraji, kam zaměstnané osoby více dojíždějí, než odtud vyjíždějí.

Z hlediska struktury podnikatelské sféry je z okresu Mladá Boleslav zapsáno do registru ekonomických subjektů 25 408 podnikatelských subjektů (k 31. 12. 2007). V členění podle odvětvové činnosti tvořily z celkového počtu 12,3 % podniky zabývající se průmyslovou činností, 12,1 % tvořily stavební podniky, 3,4 % zemědělské podniky, ale nejvíce 72,2 % podniky zabývající službami (<http://www.komora.cz>).

Školství je v okrese zastoupeno sítí základních škol, učilišť, středních škol. Střední odborné vzdělání lze získat v osmi školách, střední všeobecné vzdělání na dvou gymnáziích v Mladé Boleslavi a jednom v Mnichově Hradišti. Funguje zde i vyšší odborná škola ekonomického zaměření. Dále soukromá Škoda Auto Vysoká škola je rovněž ekonomického směru.

Zemědělství

Intenzivní zemědělská rostlinná výroba těží z výborných výrobních podmínek v jižní části okresu, převážná část orné půdy je využívána k pěstování obilovin a cukrovky. Některé zemědělské podniky pěstují ve větší míře i zeleninu.

Z celkové rozlohy okresu tvoří zemědělská půda 64,8 % (z toho 61,2 % zabírá orná půda a 5,3 % trvale zatravněné porosty). Lesy pokrývají 27,6 % plochy okresu, a řadí ho tak na šesté místo v zalesněných plochách kraje (<http://www.komora.cz>).

Doprava

Podkladem pro tuto část mi byly informace z webových stránek Spolku pro veřejnou dopravu (<http://www.spvd.cz>).

Mladou Boleslav obchází silnice pro motorová vozidla R10 Praha – Brandýs nad Labem-Stará Boleslav – Mladá Boleslav – Mnichovo Hradiště – Turnov, která nahradila původní trasu přes město. Doprava po rychlostní silnici je možná až do centra Libereckého kraje, do Liberce.

Velký význam pro Mladou Boleslav má regionální a dálková autobusová doprava, v níž je největším dopravcem Transcentrum bus s.r.o., který dnes zajišťuje většinu regionální dopravy v okolí města i některé dálkové linky. Transcentrum bus Mladá Boleslav je dnes součástí nadnárodního dopravního koncernu Arriva. Velmi významná je také zaměstnanecká doprava Škoda Auto, na které se podílí několik soukromých dopravců rozvážejících pracovníky automobilky do blízkého i vzdálenějšího okolí.

Hlavní železniční spojení je umožněno po železniční trati Praha – Neratovice – Všetaty – Mladá Boleslav hl. n. – Bakov nad Jizerou – Turnov. Z této trati se odpojují další směrem na Starou Paku, Nymburk a Mělník. Všechny tratě jsou jednokolejné a neelektrifikované, po tratích do Prahy a do Nymburka jsou vedeny i rychlíky.

Hlavní nádraží leží zcela mimo město a obsluhováno je linkou městské hromadné dopravy. Příčinu velké vzdálenosti původně prvního boleslavského nádraží od centra města najdeme v historii. V dobách jeho výstavby byly pozemky bližší městu příliš drahé, proto bylo umístěno do vzdálenější oblasti. V blízkosti centra města, průmyslových objektů a autobusového nádraží leží stanice Mladá Boleslav-město. Kolejiště této stanice bylo v roce 2003 oproti původnímu stavu zahlobeno, čímž bylo umožněno mimoúrovňové křížení s rušnou třídou Václava Klementa.

Významné osobnosti

S Pojizeřím jsou spjaty osudy i významných osobností české literatury, hudby, vědy a umění.

Bedřich Smetana prožil posledních devět let svého života v myslivně v Jabkenicích.

Po kraji nejednou putoval a pro své básnické dílo čerpal inspiraci Karel Hynek Mácha.

V Mladé Boleslavi se narodil básník a novinář František Gellner.

Rodovými kořeny je s tímto městem spjat slavný barokní malíř Jan Kupecký.

Na zámku v Benátkách nad Jizerou konal svá pozorování dánský astronom Tycho de Brahe a krátce tu pobyl na návštěvě jeho neméně slavný současník Jan Kepler.

Nejednou se Mladoboleslavsko zapsalo i do dějin světových a evropských.

Na zámku v Mnichově Hradišti se v roce 1833 konala schůzka rakouského císaře, pruského krále a ruského cara. Zdejší panství v 17. stol. vlastnil nejen Václav Budovec z Budova, čelný představitel stavovského odboje z let 1618–1620, ale i pověstný vojevůdce Albert z Valdštejna, který je v Mnichově Hradišti pochován.

Čerpala jsem z <http://www.mb-net.cz>.

5. *Vlastní úlohy a materiály pro výuku*

V této kapitole budou podrobně popsány navržené úlohy pro výuku místního regionu. Doufám, že můj komentář k nim bude nápomocný pedagogům, kteří by moje nápady chtěli využít.

Struktura popisu úloh je pro větší přehlednost pro všechna témata shodná. Pro výuku na každém stanovišti jsou uvedeny klíčové pojmy vztahující se k pracovním listům, použité metody, potřebné pomůcky, očekávané výstupy a podrobné organizační pokyny k průběhu cvičení.

Úlohy jsou vytvářeny pro žáky vyšších ročníků základních škol a nižších ročníků víceletých gymnázií. Měly by sloužit jako doplněk výuky místního regionu. Způsob zařazení do výuky je volbou každého učitele. Je možné vkládat do vyučování jednotlivé úkoly, nebo vyhradit celé dopoledne na kompletní terénní cvičení. V pracovních listech jsou i úkoly, které je vhodné vypracovat ve třídě jako přípravu na samotné cvičení v terénu, nebo naopak ve třídě provádíme závěrečné vyhodnocování získaných dat. Obsah úloh samozřejmě přizpůsobujeme úrovni znalostí a schopností žáků, zájmu žáků či danému místu výuky. V závěru popisu každé úlohy najdete moje hrubé návrhy na další činnosti.

Tvorba pracovních listů probíhala hlavně na teoretické úrovni, neaplikovala jsem je do vlastního vyučování. Netroufám si proto uvádět přesné hodnoty časových dotací k jednotlivým úkolům. Myslím si ale, že by stěžejní část všech úloh umístěná v terénu měla být zvládnutelná během jednoho dopoledne.

Než se rozhodneme přesunout jakoukoliv výuku do terénu či okolí školy, doporučuji určit menší pracovní skupinu, která bude veškerou činnost v terénu dokumentovat. Nejlepší forma dokumentace bude pravděpodobně fotografování, ale jistě nebráníme žákům vymyslet jinou formu záznamu, pokud to bude v materiálních možnostech školy.

Jak už jsem uvedla v kapitole o environmentální výchově, domnívám se, že studentské portfolio je dobrým nástrojem k hodnocení žáků. Pokud budou úlohy zařazeny v rámci Environmentální výchovy, kde už si žáci portfolio vedou, není problém materiály ze cvičení do portfolio přiřadit. Pokud žáci portfolio dosud nemají a úlohy budou zařazovány jako celistvé bloky, je příhodné portfolio s tematikou „Naše obec“ se žáky založit. Navrhuji dětem přirovnat tvorbu portfolio k vedení deníku dobrodruha. Děti si průběžně zakládají nashromážděné materiály, vyplněné pracovní listy, fotodokumentaci, vlastní obrázky či

vlastní poznámky. Portfolio poskytuje jak dětem, tak pedagogovi jasný přehled o činnosti během terénních cvičení či jiné výuce.

Pro lepší orientaci jsou v pracovních listech používány následující symboly:

průzkum, pozorování

diskuse

zamyšlení

lze vypracovat ve třídě

práce s mapou

pro zájemce

praktický úkol

5.1. Schématický popis úloh a materiálů k výuce na stanovišti „Řeka“

Název úlohy: Řeka

Tématické zařazení: Hydrologické poměry našeho okolí, význam vody pro člověka

Stanoviště: u říčky Klenice protékající městem Mladá Boleslav

Mapa:

Obr.1: Soutok říčky Klenice s Jizerou v Mladé Boleslavi,

červeně vyznačeno místo měření při terénním cvičení, 1 : 35 000

Zdroj: vytvořeno autorkou s využitím podkladu z <http://geoportal.cuzk.cz>

Klíčové pojmy:

- Jizera, Klenice,
- hydrologie území, poloha na řece, pramen, soutok, meandr, ústí řeky, niva, říční údolí,
- hloubka koryta, šířka toku, délka toku, střední průtoková rychlost, průtok, plocha povodí, pH vody,
- přínos řeky, nebezpečí povodní, vliv člověka na vodní toky, zdroj pitné vody

Metody a činnosti:

práce s textem, měření v terénu, pozorování, vyhodnocení výsledků, práce s mapou, metody autentického učení (tvůrčí zpracování poznatků, navrhuje řešení problémů), práce s informacemi z internetu, fotografování, zjišťování informací v muzeu, skupinová práce, diskuse

Pomůcky:

turistické mapy – 1 : 50 000 (například mapy vydané Klubem Českých turistů: č. 15, 17, 19), internet, internetové stránky <http://www.mapy.cz/>, další zdroje informací, základní pastelky, pásmo (metr), korkový špunt na špagátku, hodinky se stopkami, kalkulačka, psací potřeby, pravítko, dlouhá tyč se stupnicí, fotoaparát, holínky, tvrdé podložky na psaní, odběrová nádoba, pH papírek, stupnice pH, vzorek s pitnou vodou, papír velkého formátu, popisovače

Očekávané výstupy:

žák

- má přehled o významnějším vodstvu v našem okrese
- orientuje se v mapě okresu
- dokáže aplikovat pojmy z předchozí výuky, (zná části vodního toku)
- orientuje se v mapě okolí toku Klenice
- zná základní metody měření v hydrologii
- výsledky měření dokáže zhodnotit a porovnat
- umí číst z mapy, odečítá nadmořské výšky
- chápe důležitost vodstva, i jeho nebezpečí
- posoudí vliv člověka na kvalitu vody v našem okolí
- lokalizuje oblast zdroje pitné vody pro místní region
- aktivně se zapojuje do péče o životní prostředí

Organizační pokyny:

Do úvodu pracovního listu jsem se snažila zařadit úkoly, které žáky takzvaně dostanou do děje. Důležité je, aby si všichni na začátek ujasnili, jaké vodní toky a také rybníky jsou v okrese významné a dokázali je situovat do mapy. Nejméně by každý žák měl na začátku vědět, že Mladá Boleslav leží na soutoku dvou řek a kterých. Jak už naznačuje symbol knížky, je možné si tuto část listu vypracovat ve třídě, není nutné být v terénu.

V druhém cvičení pracovního listu najdeme lehké opakování pojmů, které by žáci měli znát z obecné výuky o hydrosféře. Pojmy se týkají jednotlivých částí řeky. Opět může každý

pedagog rozhodnout, zda tuto část zařadí již v terénu nebo ještě ve škole. Zdrojem definic pojmů pro mě byla kniha Horníka (1986), neměl by být problém je najít také v běžných školních učebnicích, pro hledání definic pojmů jinak vřele doporučuji následující slovník: MATĚJČEK, T. a kol. (2007): *Malý geografický a ekologický slovník*. Nakladatelství České geografické společnosti, Praha, 132 s.

Ve třetí části listu následují již otázky zabývající se přímo řekou Klenicí, kudy probíhá její tok, kde říčka pramení. Úkol spojený s pramenem jsem zařadila proto, že údolí Plakánek (lokalita pramene) je v okolí Mladé Boleslavi významným přírodním prvkem. Jsem přesvědčená, že děti budou nadšené z pátrání po legendách o Plakánku. Existuje jich rovnou několik. Více na <http://hrad-kost.cz/povesti-plakanek.php>. U symbolu hvězdičky mají děti uvedenou vždy nějakou zajímavost, vysvětlený cizí pojem nebo je jí označen úkol pro zájemce. Zde se nachází poznámka k odbornému výrazu *limnokrén* vyskytující se na přiložené fotce. Měli bychom dětem odborný pojem objasnit. Vodohospodářský význam říčky Klenice není nijak velký. Pro celé měření jsem ji však vybrala pro její přímý kontakt s centrem města a také proto, že její velikost je ideální pro umístění praktického měření. Důležité je zajištění bezpečnosti při výuce. Opět je zařazena aktivita práce s mapou, aby si žáci uvědomili, kterými obcemi Klenice protéká.

Ve čtvrté části se přesuneme již do terénu, kde budeme získávat dovednosti základního měření vlastností toku. Naučíme se na vodní tok dívat odbornějším okem a dozvíme se tak i víc o našem okolí. Výuku je vhodné lokalizovat do parku Štěpánka, kudy říčka protéká. Měření doporučuji umístit do blízkosti jednoho z mostků vedoucích přes Klenici (konkrétně mostek u altánku, kde je řeka dobře přístupná). Místo měření je zhruba vyznačeno na mapce. Než se pustíme se žáky do samotného měření, je potřebné uvést činnost nějakou motivační debatou.

Jak si myslíte, že se na řeku dívá geograf?

Co všechno můžeme o řece zjišťovat?

Co je to za vlastnost – průtok?

Napadlo by Vás, jak byste mohli takový průtok změřit?

Má člověk vliv na to, jaká je v řece voda, jak řeka vypadá, jak se chová?

Postupnými dílčími výpočty dojdeme ke změření *průtoku* Klenice. K němu tedy potřebujeme znát *plochu průtočného profilu* a *střední průtokovou rychlost*.

1. Nejprve přistoupíme k měření hodnot *šířky toku* a jeho *průměrné hloubky*, součinem těchto dvou veličin získáme *plochu průtočného profilu*. Měření je nejvhodnější provádět právě na zmíněném mostku. Vybereme žáky, kteří měření provedou. Je vhodné, aby se u dílčích měření veličin prostřídali všichni žáci. Zajistíme nejnutnější počet holínek a ten, kdo bude v říčce aktuálně provádět měření, bude mít vždy holínky obuté. Hloubku toku měříme dlouhou tyčí s vyznačenou stupnicí. Jeden žák vždy vkládá tyč do řeky a druhý-pozorovatel hlásí ostatním výsledky. Hloubku toku měříme na pěti různých místech po celé šířce toku. Výsledky použijeme pro vypočtení jedné průměrné hodnoty, se kterou dále počítáme. Na změření šířky toku použijeme pásmo.
2. Dále potřebujeme zjistit *střední průtokovou rychlost toku*. Důležitá drobnost zajišťující přesné měření je, abychom předem opravdu zkontrolovali „čistotu“ toku. Je nutné odstranit předměty, které by bránili hladkému průchodu korkového špuntu. Postup měření s korkovým špuntem na pětimetrovém provázku je podrobně popsán v pracovním listu. Měření potřeba provést pětkrát. Výsledky budou objektivnější a dovednost si vyzkouší více dětí. Při zájmu dětí samozřejmě aktivitu opakujte vícekrát. Z naměřených hodnot vypočteme průměr.
3. Žáci vypočítají vlastní průtok. Výsledek porovnávají s průměrným ročním průtokem Klenice, který je uveden v pracovním listu. Závěrečné zhodnocení bychom neměli vynechávat u žádného z měření, žáci si uvědomí, co říční průtok ovlivňuje. Aby byla vytvořena lepší představa o objemu vody protékající řekou, je zařazeno srovnání s objemem školní třídy.

Údaje pro následující příklady budou žáci číst z mapy. Cílem těchto úkolů je procvičit se žáky práci s měřítkem mapy, jak číselným, tak grafickým. Děti by posléze měly být schopni odečítat hodnoty nadmořské výšky z mapy – pochopit funkci vrstevnicových čar.

Zjištěné hodnoty zapisujeme do tabulky a řeku Klenici porovnáváme s hodnotami Jizery (nejdůležitější řeka okolí) a Vltavy (nejdelší řeka ČR). Výše uvedené praktické úlohy jsou z větší části inspirovány prací Matějčka in Řezníčková a kol. (2008).

Na závěr bloku praktického měření jsem zařadila látku o pH vody. V předešlém se žáci zabývali spíš fyzickými vlastnostmi řeky a tím jakou má sílu. Nyní budeme měřit pH vody, což je chemická vlastnost vody a téma by mělo zaujmout třeba zase jinou skupinu dětí než předchozí. K úloze potřebujeme libovolnou odběrovou nádobku a pH papírky, na jejichž krabičce by zároveň měla být i barevná stupnice pH. Děti rozdělíme do čtyř skupin, tři skupiny odeberou vzorky z Klenice a čtvrtá bude mít vzorec pitné boleslavské vody pro pozdější srovnání. Žákům by měření pH mělo už být známo z hodin chemie, proto tato úloha

má cíl lepší zažití dovedností. Do nádobek s odebranými vzorky vkládáme pH papírky, dle stupnice odečítáme hodnoty a každý žák si poté určí, o jaký stupeň kyselosti se jedná. Po aktivitě se žáky ještě diskutuje nad přiloženými otázkami. Úkol je inspirován publikací Trčálka, Hlinské (1994).

Poslední, páté oddělení listu, se zaměřuje hlavně na žákovy postoje. Rozhodnutí o zařazení této části je na každém učiteli, není nutné být v terénu. Aktivitu můžete vložit libovolně samostatně do výuky nebo zařadit k výukovému bloku o Klenici. Cílem této úlohy využívající metodu práce s textem je, aby žák byl schopen pojmenovat to, co je špatné a co naopak dobré. Posuzujeme zde, jak jednotlivé lidské činnosti ovlivňují prostředí řeky. Děti si i uvědomí nebezpečí spojená s blízkou polohou u vodního toku. Články jsou čerpány z archivu aktualit na <http://www.mb-net.cz> a <http://klenice.mb-net.cz/>. Výstupem z této úlohy by mělo být jasné graficky zpracované schéma pozitiva x negativa. Žáci zaznamenají ty skutečnosti, které objeví v textech a můžou doplnit další. Poskytneme papír velkého formátu (arch balicího papíru), výrazné popisovače. Podle celkového počtu žáků je můžeme rozdělit na 2–3 skupiny, každá zpracuje originálně svoje schéma souvislostí a práce se mohou porovnat. Cílem posledního zadání je seznámení se zdroji pitné vody pro naše město. Z textu se žáci dozvědí, odkud se bere voda v naší domácnosti. O lokalitách, kde se nachází většina vrtů na podzemní vodu, žáci vyhledají informace a v libovolných skupinkách, ideálně po čtyřech, vyrobí jednoduché informační materiály. Ty mohou být poté součástí školní nástěnky. Zařazená je dále práce s mapou.

Opět otevřená témata pro diskuzi:

Byli jste někdy konkrétně prospěšní řece?

Zasáhly do vašeho života povodně?

Viděli jste někdy silně znečištěnou řeku ve vašem okolí?

Znáš další hlavní zdroje pitné vody pro Prahu?

Navštívil jsi někdy místo zdroje pitné vody na Klokočce?

Celý vyučovací den by měl vyvolat v žácích větší zájem o ochranu životního prostředí kolem řek a vody samotné. Pokusme se žáky podnítit k realizaci nějakého projektu s touto tematikou. Do projektu by se mohli zapojit zájemci z celé školy.

Další návrhy k tématu řeka:

Netroufám si tvrdit, že můj pracovní list popisuje všechny možné aktivity, které by šly propojit s terénním cvičením u vodního toku. Proto připojuji alespoň několik zhruba načrtnutých nápadů k dalším činnostem.

- mapování flory a fauny v okolí řeky – bioindikátory
- porovnání dvou měření charakteristik řeky – měření na počátku a na konci toku
- měření teploty vody, hodnocení barvy, průhlednosti či zápachu vody
- návštěva úpravny vod (expozice v úpravně vod Rečkov)

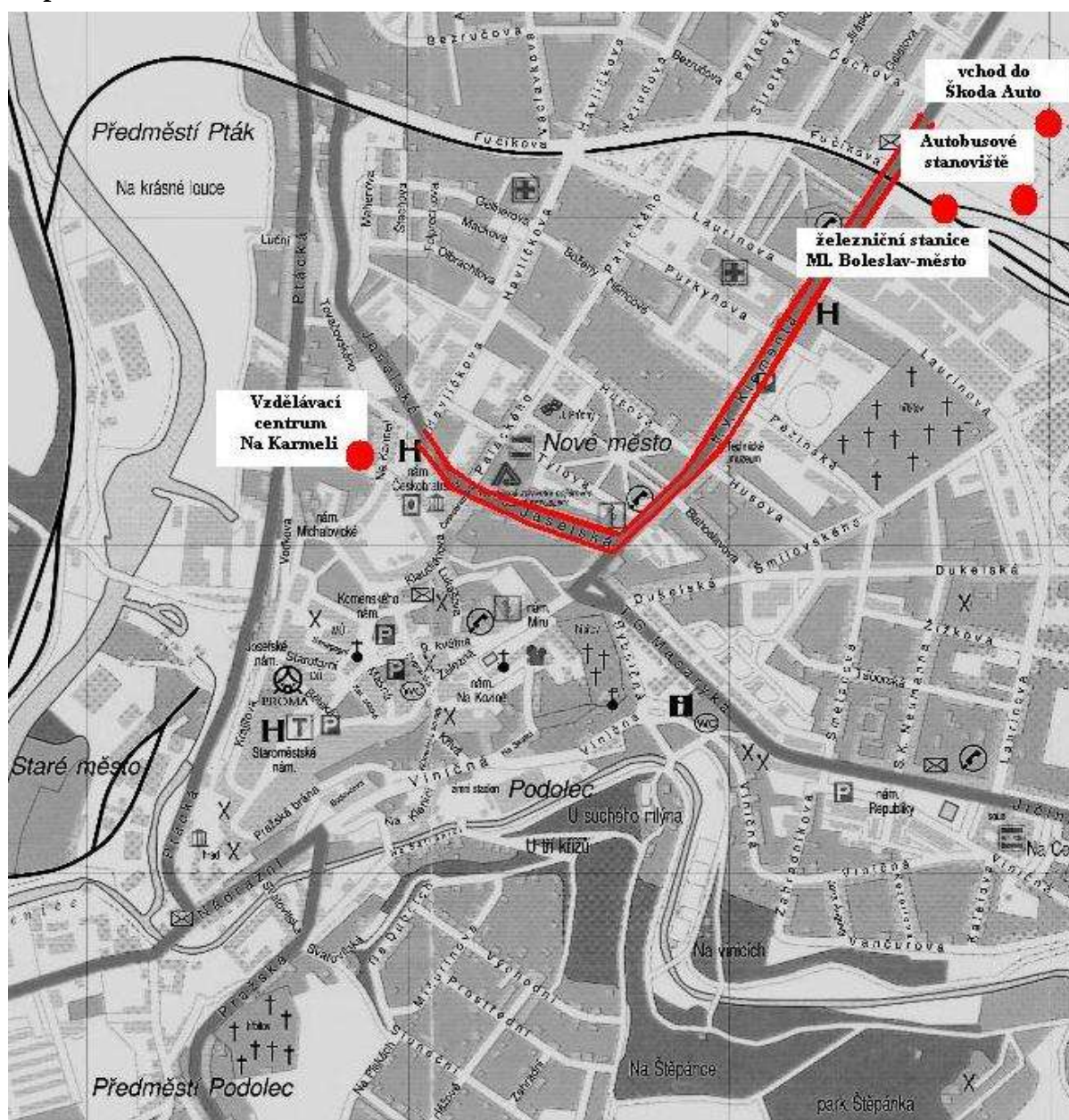
5.2. Schématický popis úloh a materiálů k výuce na stanovišti „Město“

Název úlohy: Město

Tématické zařazení: sociálně-geografická charakteristika města (průmysl, doprava, kvalita života, obyvatelstvo – migrace), znečištění ovzduší

Stanoviště: nový areál Vzdělávacího centra Na Karmeli, autobusové a vlakové nádraží, hlavní vchod do závodu Škoda Auto a.s.

Mapa:

Obr. 2: Plánek naší trasy městem, měřítko 1 : 10 000

Zdroj: vytvořeno autorkou s využitím podkladu – Plán města Mladá Boleslav (1994)

Klíčové pojmy:

sídlo, průmyslový závod, smog, inverze, skleníkový efekt, emise, imise, kyselý déšť, kvalita života ve městě, doprava, cizinec

Metody a činnosti:

práce s textem – analýza, brainstorming, pozorování, dotazníkové šetření, vyhodnocení výsledků, zjednodušená SWOT analýza, práce se statistikou, analýza kartogramu, metody autentického učení (navrhují zlepšení situace), práce s jízdními řádů, vyhledání a zpracování informací z internetu, fotografování, skupinová práce, diskuse

Pomůcky:

článek Janské (2007) o levné pracovní síle dostupný z <http://www.geografickerozhledy.cz/>, hudební kulisa (např. O Slunovratu, Hradišťan a hosté (1999) – jedná se o zhudebněné Skácelovy básně), přehrávač, fotoaparát, více kopií dotazníku o národnostním složení zaměstnanců, tvrdé podložky

Očekávané výstupy:

žák

- diskutuje o aktuálním dění ve městě
- formuluje pozitiva a negativa významného průmyslového podniku ve městě
- zná základní pojmy spojené s tematikou znečištění ovzduší
- je schopen získat data z malého místního průzkumu
- dokáže zhodnotit kvalitu životního prostředí místa dle daných faktorů
- hledá možnosti zlepšení rozvoje města
- vyhledává dopravní spoje v jízdních řádech
- posoudí výhody a nevýhody jednotlivých dopravních prostředků
- je schopen získat data z výzkumného šetření a kvalitně je vyhodnotit
- uvědomuje si existenci nezanedbatelné skupiny přistěhovalců fungujících jako levná pracovní síla v našem okrese
- pojmenovává problémy spojené s tímto fenoménem
- využívá tabulky a kartogramy se statistickými údaji jako zdroj informací
- dokáže se orientovat v odbornějším textu
- uvádí souvislosti mezi vzděláním, národností a pracovní pozicí zaměstnance

Organizační pokyny:

Začátek programu výukového bloku o našem městě je umístěn k novému areálu Vzdělávacího centra Na Karmeli. Pozorovat zde můžeme unikátní a aktuální příklad proměny města. Prostor pro krátkou diskuzi:

Líbí se vám prostředí nového vzdělávacího centra?

Myslíte si, že zde proběhla změna k lepšímu?

Víte, jaké vzdělávání probíhá v této budově?

Lákalo by Vás studovat v takto moderních prostorách?

První úkol je zvolen tak, aby žákům přiblížil téma terénního cvičení. Vybrala jsem na úvod zjednodušenou formu metody brainstormingu jinak česky nazývanou burza nápadů. Metoda má sloužit k formulování co nejvíce spontánních nápadů (Skalková 2007). Žáci v tomto případě vpisují do pětilístku slova obsahující písmena z výrazu město. Po splnění úkolu si žáci sdělují svoje asociace. Žádný nápad se nedá brát jako špatný, každý vidí za výrazem jiná propojení. Obdobou „Pětilístku“ může být aktivita „Google“, při níž by měli žáci za úkol sepsat hesla (krátký text), která jim pravděpodobně nalezne vyhledávač po zadání: *Mladá Boleslav*.

Následně budou mít žáci možnost chvíli se zastavit, pohlédnout do kraje kolem nás a pod námi a popřemýšlet o zvolených textech. Cílem bylo klást důraz na žákův prožitek, který v každodenním shonu nemá prostor. Naučit se dívat na město jinýma očima, vidět jeho krásy i problémy. Do kontrastu zde dávám dva texty – stroze citované úspěchy společnosti Škoda Auto z její výroční zprávy a básně Jana Skácela romanticky popisující krajinu a přírodu. Výběr textu si může pedagog libovolně upravit. Ideální by bylo místo Jana Skácela použít textů nějakého rodáka, mně se však vhodnější najít nepodařilo. Žáci čtení textu naslouchají a následně si sdělují svoje pocity a diskutují. Otázky pro diskuzi jsou uvedené v pracovním listu. Pokud máme možnost, celé počáteční rozjímání může být doplněno o hudební kulisu. Navážeme rovnou tématem pro naše město nejtypičtějším a to vliv „Škodovky“ na život ve městě. Žáci by měli být schopni formulovat svůj názor na věc. V tomto cvičení mají za úkol uvést příležitosti a hrozby plynoucí z přítomnosti automobilového závodu. V pracovním listě je poskytnuta i inspirace k řešení v podobě krátkého úryvku opět z výroční zprávy Škoda Auto a.s. a obrázku ilustrujícího stav kvality ovzduší na území ČR. V průběhu děti nabádáme vhodnými indiciemi k dalším nápadům.

Třetí část je čistě teoretická. Procvičuje znalost významu jednotlivých pojmů. Seznam pojmů může každý pedagog obohatit podle svého uvážení a je také jeho volbou, jestli zařadí cvičení v terénu nebo při výuce ve školních lavicích. Definice jsou převzaty z učebnice Kvasničkové (1997) a upraveny.

Dále se budeme zajímat o to, jaký názor mají na novou tvář Karlele kolemjdoucí. Ankety a průzkumné šetření jsou mimo jiné zařazovány do výuky také proto, že zdokonalují žákovy sociální kompetence. Děti se učí jednat na úrovni a vědí, že musí dodržovat zásady slušného chování, aby jim kolemjdoucí vůbec byli ochotni svěřit svůj názor. Žáci spolupracují ve tříčlenných týmech a snaží se dotazovat populace z různých věkových kategorií, aby získali různorodé výsledky. Místo zvolené k dotazování, tedy v okolí Karlele a Česko-bratrského náměstí je i dopoledne dost rušné, proto by anketa neměla zabrat více než 20 minut času. Na závěr zhodnotíme názory na změnu této části města.

Do pracovního listu jsem dále zařadila hodnocení kvality životního prostředí ve městě, aby žák dokázal vyjádřit, jak se na daném místě cítí. Jinak by se dalo říci, že budeme určovat hodnotu veličiny – kvalita místa, což je dle Řezníčkové, Matějčka (2008, s. 463) „souhrn objektivně měřitelných a subjektivně vnímaných charakteristik určitého prostoru“. Děti budou posuzovat kvalitu místa v průběhu přesunu městem na další naše stanoviště (trasa přes Jaselskou ulici, třídu Václava Klementa až k autobusovému a vlakovému nádraží). Určitě by aktivita byla přínosnější, pokud bychom hodnotili více různých lokalit (např. město x vesnice, moje bydliště x jiné město) a posléze sledovali, čím je náš pohled na kvalitu místa ovlivňován. Prostor je tu pro zájemce. Záznamový arch ke cvičení o kvalitě místa jsem převzala z publikace Hofmanna (1999) a upravila dle potřeby úlohy.

I další úloha je označená symbolem oka. Půjde opět o nějaký průzkum situace. Zaměřuji se na žákovu schopnost vyhledávat informace v jízdních řádech. V dnešní době je samozřejmostí si spoje vyhledávat na internetu, avšak ne v každé situaci máme možnost internet využít. Během cvičení pracujeme v pětičlenných skupinách, aby si děti práci mezi sebou mohly rozdělit. Upozorníme, že pokud se budou ptát na radu v informacích, musí být zdvořilí. Možná bude náročné pro žáky vyhledat spoje opravdu za celý den, ale i když zjistí informace pouze částečné, měl by závěr v těchto případech být evidentní. Po výzkumu dopravních možností by si měl každý žák samostatně vyvodit závěry, které vyplývají. Děti se naučí formulovat svůj názor na výhody a nevýhody určitého druhu dopravy. Společně hledáme příčiny zjištěných závěrů.

Sedmý úkol je na organizaci asi nejsložitější. Jeho přínos spočívá v tom, že rozebírá aktuální téma města, které se úzce dotýká všech obyvatel. Děti se seznámí s problematikou přistěhovalců, přicházejících do města jako levná pracovní síla. Poznáme, jaké problémy souvisí s vyšším podílem cizinců v našem městě.

Přesuneme se od nádraží o kousek vedle k tzv. 7. bráně, což je jeden z nejvíce frekventovaných vchodů do závodu Škoda. Žáci budou dělat výzkum ve tříčlenných týmech a ideální by bylo získat alespoň zhruba patnáct respondentů z každého týmu. Skupinky je vhodné rozmístit s určitým odstupem od sebe v okolí vchodu do areálu. Zdůrazníme opět slušné chování. Z průzkumu by nemělo vyplynout, že chceme negativně hodnotit jiné národnosti pracující v závodě. Jde nám pouze o informaci. Může nastat problém zhoršené komunikace s cizinci, pak je nutné, aby žáci kladli otázky zjednodušeně a cizinec jim mohl porozumět. Pokud domluva nebude ani trochu možná, žáci poděkují a rozloučí se. Děti budou mít k dispozici více kopií dotazníků, do kterých si odpovědi budou vyznačovat, následně výsledky vyhodnotí do záznamového archu. Před samotným výzkumem dětem práci s dotazníkem a se záznamovým archem dobře popíšeme, aby nenastaly zbytečné nejasnosti v závěrečném hodnocení. První otázkou dotazníku zjistíme, zda jednáme s Čechem či cizincem. Následně se dotazník rozdělí na část pro Čechy a pro ostatní národnosti. Výzkum jedná především o cizincích, proto je zařazeno jen pár otázek pro Čechy, kterými zjistíme, zda se jedná o občana, který se zde narodil, nebo příchozího odjinud. Co se týče cizinců, u nich se ptáme na původ, důvod příchodu do ČR, jestli přichází do země sami a na to, jak dlouho tu žijí a chtějí žít. Dle výsledků zaznamenaných v archu by dále měl být žák schopen vystihnout to hlavní, co z ankety vyplývá. Zhodnocení a následnou práci s textem můžeme již zařadit ve škole, to podle časových možností. Žáci pokračují rozbořem problematiky tím, že analyzují poskytnuté statistiky. Ještě jsem přiřadila úlohu spočívající v práci s textem. Konkrétně jde o článek Janské (2007). Žáci mají za úkol si text pozorně přečíst, třeba i vícekrát a vyznačit v něm informace, které se shodují s výsledky jejich výzkumu, nebo naopak rozcházejí. Přínosná je tím, že si žáci shrnou a ověří svoje bádání společně ještě s jiným zdrojem informací a seznámí se s formou odborného geografického časopisu. Další články z tohoto časopisu jsou pak pro zájemce dostupné na internetu (<http://www.geografickerozhledy.cz/>).

Otevřený prostor pro diskuzi:

Vnímáte přítomnost jiných národností ve svém městě?

Setkali jste se v poslední době s nějakým problémem ve společnosti souvisejícím právě s přítomností cizinců?

Žijí nějakí lidé jiné národnosti v tvém okolí/domě? Jaké máš s nimi zkušenosti?

Proč jsou cizinci přicházející hlavně z východu bráni jako levná pracovní síla?

Patrně se Vám při výzkumu nepodařilo odchytnout žádného člověka původem z Německa. Lidí pracujících na dělnické pozici byla asi převaha nad těmi z kanceláře. Dokážeš přijít na jednoduché vysvětlení?

Z poslední úlohy by nám měla vyplynout určitá „pravidla“ v hierarchii zaměstnanců, která jistě neplatí pouze ve „Škodovce“. Žákům poskytneme dílčí nápovědy a nabádáme je, aby si při přemýšlení vzpomněli na nějaké vyprávění třeba od rodičů, jaká je v tomto směru situace v továrně.

Další nápady k výuce tématicky související s prostředím města:

- hravou formou objasnit původ bizarních místních názvů (Habeš, Maroko, Sahara, park Štěpánka, čtvrť Kozina, Krásná louka) – jako zdroj může sloužit publikace HERČÍK, K. (2004): *Čtení o Mladé Boleslavi*. Kompakt spol., Poděbrady, 256 s.
- návštěva městského archivu – poučení o pravidlech práce s archiváliemi
- poučení o významných osobnostech města

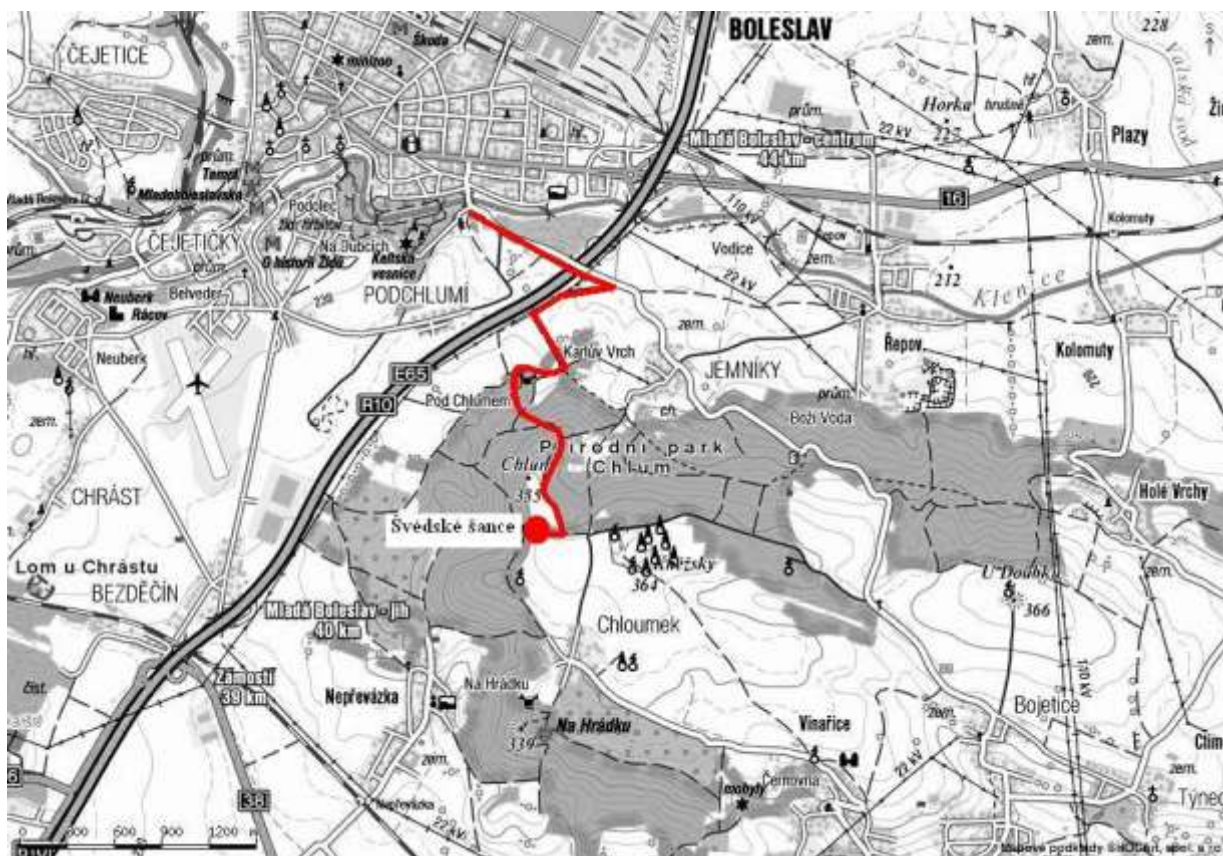
5.3. Schématický popis úloh a materiálů k výuce na stanovišti „Vrch“

Název úlohy: Vrch

Tématické zařazení: poznání okolní krajiny, paměť krajiny, člověk a jeho vliv na krajinu, meteorologie, historie osídlení, orientace v mapě

Stanoviště: cesta na Chlum, samotný vrch Chlum (tzv. Švédské šance)

Mapa:

Obr.3: Mapa okolí Chlumu, červeně vyznačená trasa terénního cvičení

Zdroj: vytvořeno autorkou s využitím podkladu z <http://www.mapy.cz/>

Klíčové pojmy:

krajina, zastavěnost krajiny, rozhled do krajiny, urbanizace, suburbanizace, genius loci, vývoj osídlení, předpověď počasí, záznam stavu počasí, světová strana, mentální mapa,

Metody a činnosti:

práce s textem – analýza, pozorování, popis, tvorba mentální mapy, práce s mapou, fotografování, skupinová práce, diskuse, volné psaní

Pomůcky:

úryvek z knihy Cílka (2002, s. 73–74), Rozhled se Šald nad Boží Vodou u Mladé Boleslavi (1902) – materiály s popisem rozhledu ze Švédských šancí, fotoaparát, pastelky základních barev, dalekohledy, kompas, tvrdé podložky

Očekávané výstupy:

žák

- zjišťuje podrobné informace z předpovědi počasí
- pozoruje a zaznamenává stav počasí
- pozoruje pohyb Slunce a zná jeho podstatu
- vnímá krajinu kolem sebe
- orientuje se v mapě (i v historické)
- dokáže vyjádřit vlastní pocity z krajiny
- zná souvislosti historie osídlení území (aplikuje znalosti z dějepisu)
- používá s porozuměním odborné pojmy
- posoudí aktuální trend vývoje společnosti a jejího chování, který se odráží se v trendech sídelní zástavby
- rozeznává hlavní myšlenky textu
- ovládá základy orientace v terénu – pracuje s kompasem
- rozeznává významné prvky v okolní krajině svého regionu

Organizační pokyny:

K tomuto pracovnímu listu je nutná jednoduchá příprava před samotným terénním cvičením. Před realizací terénního cvičení si dobrovolníci připraví krátké referáty na tato témata:

- jednoduchá geologická charakteristika
- flora na Chlumu
- fauna na Chlumu
- hydrologické poměry

Abychom zájemcům trochu pomohli, dáme jim k dispozici materiály, ze kterých mohou čerpat informace pro krátký referát. Vhodná je publikace Němce (2000). Dále děti mohou čerpat z internetové stránky Českého svazu ochránců přírody ZO Klenice – <http://klenice.mb-net.cz/>. Všem žákům ještě zadáme úkol, aby zjistili co nejpodrobnější informace k předpovědi počasí na další den a předpověď si poznamenali. Poskytneme jim návrhy, odkud mohou předpověď čerpat – z televizního vysílání, novin, internetových stránek

(<http://www.chmu.cz/>, <http://www.meteopress.cz>). Celkově je cvičení dosti náročné na žákovu soustředění při pozorování prostředí kolem něho. Ihned na začátku trasy děti upozorníme, že bude důležité jejich bedlivé sledování krajiny, že by si měli dobře všimnout významných prvků během cesty a neměli by krajinou jen pasivně procházet. Úkolů založených na metodě pozorování je v rámci listu několik. Žákům tedy objasníme, na co mají dávat pozor.

Jeden z úkolů je průběžné sledování a zaznamenávání stavu počasí během celého cvičení. Žáci posléze porovnají informace z předpovědi počasí a své záznamy. V pracovním listě se tato aktivita nachází pod číslem jedna. Dalším úkolem je pozorování pohybu Slunce po obloze. Svoje postřehy použijí při určování světových stran.

Přejdeme nyní tedy k samotnému průběhu terénního cvičení. Až na vrchol Chlumu, kde bude probíhat hlavní část cvičení, vede dobře značená turistická trasa červené barvy (viz obr.3). Na vrcholek se dostaneme z centra města asi za hodinu svižné chůze. Ve chvíli, kdy dojdeme ke hranici lesa Chlomeckého hřbetu, je načase, abychom začali zařazovat jednotlivé krátké referáty. V případě, že by se nenašel nikdo se zájmem zpracovat a prezentovat referát, žáky do ničeho nenutíme a o základních charakteristikách Chlumu bude žáky informovat pedagog. Po žácích ale budeme vyžadovat, aby si dělali z výkladu poznámky. Jednotlivé referáty prezentujeme v průběhu trasy.

Samotné hlavní úkoly jsem lokalizovala na val tzv. Švédských šancí. Jako druhý je v pracovním listě označen úkol, kde žáci mají zaznamenat – nakreslit svoji mentální mapu. Činnost tedy založená opět na předchozím pozorování. Dětem pojem mentální mapa vysvětlíme a poté jim necháme několik minut na její zakreslení. Po chvíli provedeme krátké zhodnocení. Prostor pro diskuzi:

Jak se vám mapa kreslila?

Myslíte si, že by podle ní našel cestu na Chlum někdo další?

Dávali byste větší pozor na cestu, kdybyste o úkolu věděli předem?

Děti si mohou mapy navzájem porovnávat, avšak nelze říci, že by některá mapa byla lepší a některá horší. Její vzhled je výsledkem toho, jak prostředí kolem sebe pozorujeme, jaké prvky na trase naše mysl chápe jako důležité k zapamatování. Je to vlastně výtvar našeho čistě subjektivního vnímání. Celou metodu tvorby mentálních map jsem převzala od RNDr. D. Řezníčkové, PhD., která ji použila v roce 2007 na terénním cvičení studentů druhého ročníku Přírodovědecké fakulty UK.

Pro děti je dalším úkolem zakreslit naši trasu cesty do mapy turistické a historické. Zároveň cílem tohoto úkolu je právě seznámení se vzhledem historických map. Obě mapy jsou převzaty z internetových stránek <http://www.mapy.cz/>.

Ještě předtím, než budeme řešit úkoly o historii místa, jsem vložila do pracovního listu úlohu, kde mají děti popsat, jak na ně působí atmosféra a charakter místa. Měli by se také pokusit odhadnout, co se zde mohlo odehrávat v minulosti. Význam pojmu *genius loci* je citován z učebnice Kühnlové (2007).

Cílem celého bloku zadání je přimět žáky popsat svoje pocity ze zdejší krajiny. Zaměřila jsem se na postoje žáka. Úlohy mají pomoci k tomu, aby se děti naučily pobyt v krajině prožít a vnímat její atmosféru. Jedině tak možná poznají, že se v hezké krajině hezky cítí, že bychom si jí měli vážit a že má smysl za krásu a zachovalost krajiny bojovat.

Mohlo by se zdát, že třetí úkol zabývající se historií nezapadá do geografického charakteru ostatních úloh. Naším cílem je ovšem poznat region Mladé Boleslavi z více úhlů pohledu a navíc historické dění na tomto místě je silně ovlivněno reliéfem a charakterem krajiny. Snažila jsem se zadání koncipovat tak, aby bylo umožněno žákům hravější formou proniknout do minulosti dění na Chlumu. V úloze jsou v tabulce poslopně uvedena čtyři historická období, ke kterým budou žáci přiřazovat odpovídající časové určení, jeden z popisů událostí té doby a jeden související obrázek. Věřím, že jsem jednotlivé popisy událostí a obrázky vybrala vhodně a jednoznačně, že by s vyřešením žáci neměli mít větší problémy. Poznáním historie místa se jeho magická atmosféra ještě prohloubí a úkol by měl být částečně prospěšný i zopakováním znalostí z dějepisu. Použité informace jsem čerpala z publikace Herčíka (2004), z publikace autorů Herčík, Králík (2005) a z knihy Beneše a kol. (1997).

V dalším, čtvrtém úkolu jsem cítila potřebu žákům objasnit význam některých aktuálních pojmů souvisejících s urbanizací, se suburbanizací a se stylem dnešního života. V pracovním listu jsou uvedeny definice a žáci k nim přiřazují daný pojem. Pokud v průběhu práce vyvstanou nejasnosti, žákům definici vysvětlíme či jiným způsobem přiblížíme význam pojmu. Při tvorbě tohoto úkolu jsem využila internetové stránky vytvořené pracovníky Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy zabývající se danou problematikou a s cílem přiblížit téma širší veřejnosti (<http://www.suburbanizace.cz>). Dále jsou dětem kladeny otázky související s tématem, konkretizované na oblast Mladé Boleslavi a ověřující, zda byly předchozí pojmy pochopeny.

Do bloku o hospodaření s krajinou jsem ještě použila úryvek z knihy Cílka (2002). Text si žáci přečtou. Pro lepší orientaci v něm jim poradíme, aby si do něj dělali poznámky a

potrhávali to, co uznají za důležité. Otázky za textem žáka donutí se zamyslet a něco si z úryvku odnést.

Závěrečná část pracovního listu by mohla být pro žáky trochu odpočinkovější. Úkolem bude rozhlédnout se po kraji a rozeznávat, na co pohlížíme. Nejdříve si procvičíme práci s kompasem. Žáci se zamyslí nad tím, jak se Slunce během dne pohybovalo po obloze a zároveň s použitím kompasu určí světové strany.

Úloha pozorování krajiny je zamýšlena tak, že se nejdříve děti pokusí samy rozeznat objekty, které vidí. K dispozici budou mít dalekohled (školní nebo vlastní). Objekty, které děti dokáží pojmenovat, si zapíší do tabulky. Následně během druhého pohledu dostanou na pomoc dokument, ve kterém jsou popsány vrchy a obce, které vidíme. Do tabulky si děti opět zapíší, co pozorují. Dokument popisující rozhled ze Švédských šancí je archivní materiál, který mi byl poskytnut v městském archivu. Upravila jsem některé změněné výškové údaje a doplnila dnešní názvy objektů. Pomůcku příkládám k verzi pracovního listu pro učitele.

Další nápady k výuce realizovatelné na Chlumu nebo tématicky související:

- mapování biodiverzity
- objasnit existující formy ochrany přírodních objektů a oblastí
- v případě většího zájmu o historické mapy, více map je dostupných na <http://archivnimapy.cuzk.cz/>, <http://mapserver.fsv.cvut.cz/antos/> (výsledek práce studentů katedry mapování a geodézie na ČVUT v Praze)
- pozorování a zaznamenání druhu využití půdy, území - landuse
- následná práce ve třídě s PC
 - práce s aplikací Google Earth, sledujeme naši trasu cesty na fotomapách, děti se seznámí s aplikací
 - práce s fotomapami na <http://www.mapy.cz/>, zde najdeme fotomapy aktuální a z let 2002–03, je zde možné hledat názorné ukázky rychlého růstu suburbanizačních oblastí

5. Závěr

Předmětem mé bakalářské práce je jedna z problematik didaktiky geografie, kterou je zařazování terénních cvičení do výuky. Význam terénní výuky je v odborné didaktické literatuře hodnocen kladně, je považována za formu velmi efektivní a názornou. Zároveň jde o formu vyučování rozvíjející žákovy praktické schopnosti a dovednosti, což je dle nových vzdělávacích dokumentů žádoucí.

Podle mého názoru, podle mých zkušeností z následkové praxe je tato forma pedagogie málo využívaná. Chtěla jsem proto svou prací přispět k propagaci terénní výuky a ukázat využitelnost blízkého okolí školy k výuce. Konkrétně jsem se zabývala výukou místního regionu, což je oblast přímo vybízející k použití terénních cvičení.

Stěžejním výstupem mé práce jsou tři kompletní pracovní listy k terénní výuce. Použít je mohou učitelé vyšších ročníků základní školy nebo nižších ročníků víceletých gymnázií při výuce tématické kapitoly Česká republika nebo v rámci průřezového tématu Environmentální výchova. Materiály mohou posloužit také pro projektové vyučování. Ke každému pracovnímu listu jsou připojeny náměty pro další činnosti, aby mohly být upraveny či rozšířeny dle místních podmínek či zájmů dětí. Veškeré výukové materiály jsou pro snadnější použití přiloženy k mé práci ve formě CD-ROMU.

Rozsah bakalářské práce mi nedovolil vyzkoušet si aktivity s pracovními listy přímo ve výuce. Zajímalo by mě srovnání výsledků při aplikaci materiálů na základní škole a na gymnáziu. Toto by bylo možné provést a vyhodnotit v rámci diplomové práce.

6. Seznam použitých zdrojů

6.1. Literatura

1. BAILEY, P., FOX, P. (1996): *Geography Teachers' Handbook*. The Geographical Association, Sheffield, 341 p.
2. BENEŠ, L. a kol. (1997): *Mladoboleslavsko v proměnách času*. Libri, Praha, 197 s.
3. GRAVES, N. (1965): *Teaching techniques: direct observation. Source book for Geography Teaching*. Longmans, London, 73 p.
4. HERČÍK, K. (2004): *Čtení o Mladé Boleslavi*. Kompakt spol., Poděbrady, 256 s.
5. HERČÍK, K., KRÁLÍK, J. (2005): *Mladá Boleslav : Továrna ve městě-město v továrně*. Moto Public, Brno, 209 s.
6. HOFMANN, E. (1999): *Jedovnice a okolí : Modelová oblast pro terénní cvičení*. Akademické nakladatelství CERM, Brno, 129 s.
7. HORNÍK, S. a kol. (1986): *Fyzická geografie II*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha, 319 s.
8. KUČEROVÁ, M. (2005): *Koncepce geolaboratoře Albertov/Vyšehrad*. 114 s. Diplomová práce.
9. KÜHNLOVÁ, H. (1999): *Kapitoly z didaktiky geografie*. Karolinum, Praha, 145 s.
10. KÜHNLOVÁ, H. (2007): *Život v našem regionu: pracovní učebnice*. Nakladatelství Fraus, Plzeň, 64 s.
11. KVASNIČKOVÁ, D. (1997): *Základy ekologie*. Nakladatelství Fortuna, Praha, 104 s.
12. LOŽEK, V., CÍLEK, V., KUBÍKOVÁ, J. a kol. (2003): *Střední Čechy. Příroda, člověk, krajina*. Středočeský kraj, Praha, 127 s.
13. MARADA, M. (2006): Jak na výuku zeměpisu v terénu? In: *Geografické rozhledy*, 15, č. 3, s. 2-5.
14. NÁDVORNÍK O., VOLFOVÁ A. (2004): *Společný svět: Příručka pro globální rozvojové vzdělávání. Člověk v tísni*, Praha, 321 s.
15. NĚMEC, J. a kol. (2000): *Příroda Mladoboleslavska*. Consult Praha, Praha, 215 s.
16. PETTY, G. (1996): *Moderní vyučování*. Portál, Praha, 384 s.
17. POLDAUF, I. a kol. (1994): *Anglicko-český a Česko-anglický slovník*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha, 1015 s.

18. PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. (2001): *Pedagogický slovník*. Portál, Praha, 328 s.
19. ŘEZNÍČKOVÁ, D. (2006): Rámcový vzdělávací program pro gymnázia z pohledu geografie. *Geografické rozhledy*, 16, č. 2, s. 2.
20. ŘEZNÍČKOVÁ, D. a kol. (2008): *Náměty pro geografické a environmentální vzdělávání. Výuka v krajině*. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Praha, v tisku.
21. ŘEZNÍČKOVÁ, D., MATĚJČEK, T. (2008): *Quality of Place as a Topic of Geographical and Environmental Education*. In: Svatoňová, H. (ed.) et al.: *Geography in Czechia and Slovakia. Theory and Practice at the Onset of 21st Century*, Masarykova Univerzita, Brno, s. 463–467
22. SCHROLL, J. (2004): *Geografický projekt v kontextu rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání*. 113 s. Diplomová práce.
23. SKALKOVÁ, J. (2007): *Obecná didaktika*. Grada Publishing, a.s., Praha, 328 s.
24. ŠUPKA, J., HOFMANN, E., RUX, J. (1993): *Didaktika geografie I*. Masarykova univerzita Brno, Brno, 104 s.
25. TRČÁLEK, M., HLINSKÁ, I. (1994): *Živá voda : Řeka a voda v ní*. Alcedokontakt, Vsetín, 34 s.
26. Výzkumný ústav pedagogický (2007): *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. 127 s.

6.2. Prameny

▪ mapy

1. *Plán města Mladá Boleslav*. P. F. ART, Brno 1994.

▪ internet

1. *Český hydrometeorologický ústav* [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.chmu.cz/>>. (25. 7. 2008)
2. *Český statistický úřad – Středočeský kraj* [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/>>. (11. 8. 2008)
3. ČINČERA, J. (2006a): Trendy v environmentální výchově - interpretivistický a kritický proud. *Envigogika*, č. 1. [online] Dostupný z WWW: <<http://www.envigogika.cuni.cz/>>. (2. 7. 2008)
4. ČINČERA, J. (2006b): Problémy a příležitosti environmentální výchovy v České republice. *Envigogika*, č. 1. [online] Dostupný z WWW: <<http://www.envigogika.cuni.cz/>>. (5. 7. 2008)
5. ČINČERA, J. (2008): *Výchova k udržitelnému rozvoji: mýtus nebo nová vlna?*. *Envigogika*, č. 1. [online] Dostupný z WWW: <<http://www.envigogika.cuni.cz/>>. (2. 7. 2008)
6. *Geoportál Zeměměřičského úřadu* [online]. Dostupný z WWW: <<http://geoportal.cuzk.cz>> (4. 7. 2008)
7. *Hospodářská komora ČR* [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.komora.cz/>>. (4. 8. 2008)
8. *Integrovaný portál Ministerstva práce a sociálních věcí* [online]. Dostupný z WWW: <http://portal.mpsv.cz/sz/local/mb_info/>. (10. 8. 2008)
9. JANČAŘÍKOVÁ, K. (2007): Žákovské portfolio – vhodná forma hodnocení environmentální výchovy. *Envigogika*, č. 3. [online] Dostupný z WWW: <<http://www.envigogika.cuni.cz/>>. (23. 7. 2008)
10. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (2008): *Strategie pro vzdělávání k udržitelnému rozvoji*. Praha, 20 s. [online] Dostupný z WWW: <<http://www.env.cz/AIS/web.nsf/pages/evvo>>. (20. 7. 2008)
11. *Ministerstvo životního prostředí – Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta* [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.env.cz/AIS/web.nsf/pages/evvo>> (20. 7. 2008)

12. *Oficiální stránky statutárního města Mladá Boleslav* [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.mb-net.cz/>>. (1. 8. 2008)
13. *Portál mapy.cz* [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.mapy.cz>> (4. 8. 2008)
14. *Portál suburbanizace.cz* [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.suburbanizace.cz/>> (4. 7. 2008)
15. *Společnost pro veřejnou dopravu* [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.spvd.cz/>>. (4. 8. 2008)

Přílohy

Příloha č. 1: Pracovní list ke stanovišti „Řeka“, zadání pro žáky

ÚLOHY KE STANOVIŠTI ŘEKA

1. Zamyšlení na začátek

Prohlédni si následující výpis měst a obcí. Ke každému sloupci vymysli, **co spojuje** jednotlivá sídla.

Benátky nad Jizerou Mladá Boleslav Mnichovo Hradiště Turnov Malá Skála Železný Brod Semily	Mladá Boleslav Řepov Židněves Dolní Bousov Sukorady
--	---

Když si nebudete vědět rady, podívejte se do mapy okresu.

Na čem tyto města leží? **Zamyslete se**, v čem je právě tato poloha výhodná.

.....

.....

.....

Které řeky se tedy stékají v Mladé Boleslavi?

.....

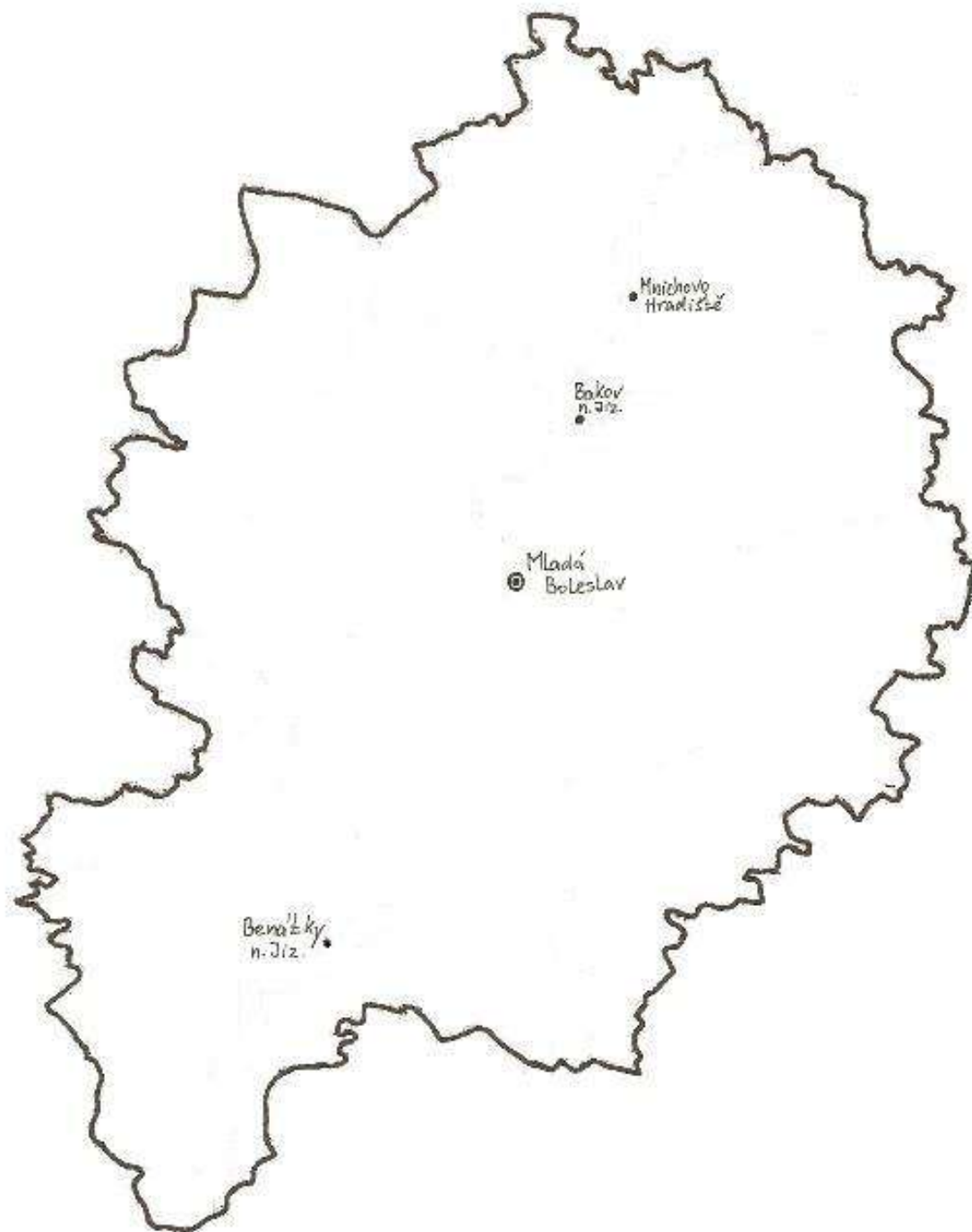
Dokážete **vyhledat** v podrobných mapách nebo na internetu další řeky na území okresu Mladá Boleslav? **Zjistí**, jaké jsou největší rybníky v našem okrese.

.....

.....

⊕ Pokus se co **nejpřesněji zakreslit** vyhledané řeky do slepé mapy

měřítko – 1: 250 000

2. Znáš jednotlivé části řeky?

Řeka zde začíná v podobě přirozeného soustředěného vývěru vody z podpovrchu. Vynořuje se ze země a jako slabý proud vody si proráží cestu dolů. Toto místo se nazývá

V tomto místě se nejméně dva vodní toky setkávají a vlévají se do sebe. Místo nazýváme

Ve středním toku řeka zpomaluje a rozlévá se do krajiny. Pokud není její tok regulován, řeka tvoří spoustu "zataček", které jako odborníci nazýváme:

Část údolí, která je zaplavována, ovlivňována a formována povodněmi se nazývá

Z geomorfologického hlediska se jedná o ploché říční dno, které je tvořeno říčními nánosy. Nacházejí se zde často nejkvalitnější půdy s nejvyšší produkcí biomasy – louky a lesy, po uvážlivém usměrnění vodního režimu také pole či sady. V přírodním či alespoň polopřírodním stavu obsahují cenné biotopy: lužní lesy, květnaté louky, mokřady, přirozená koryta.

Do vody je z polí splachována spousta hnojiv a pesticidů, které pocházejí ze zemědělské činnosti. Dojde k nadměrnému obohacení vody fosforečnany a dusičnany a to vede k rychlejšímu vývoji řas a sinic. Posléze jejich masové odumírání způsobuje nedostatek jednoho důležitého prvku ve vodě a tím je

Řeka se již spojila se spoustou malých říček a je natolik široká, že po ní mohou plout i velké lodě. Na konci se řeka vylévá do moře, tomuto místu říkáme

3. Zjistěte nyní více o řece, na kterou bude hlavně zaměřeno naše cvičení – na řeku Klenici. Podívejme na to, kudy Klenice protéká, nebo kde vůbec pramení.

Pracuj s mapou – viz další list

1. Kudy Klenice protéká – obtáhni řeku modrou barvou.

2. Kde řeka pramení – zakroužkuj.

3. Víš název údolí, kde Klenice pramení?

.....

4. Věděl bys něco víc o tomto údolí? Navštívil jsi toto místo někdy?

.....

.....

.....

5. Najděte doma v knížkách, poptejte se v místním muzeu nebo zjistěte od známých alespoň jednu legendu, která se váže k tomuto místu, kde pramení Klenice.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

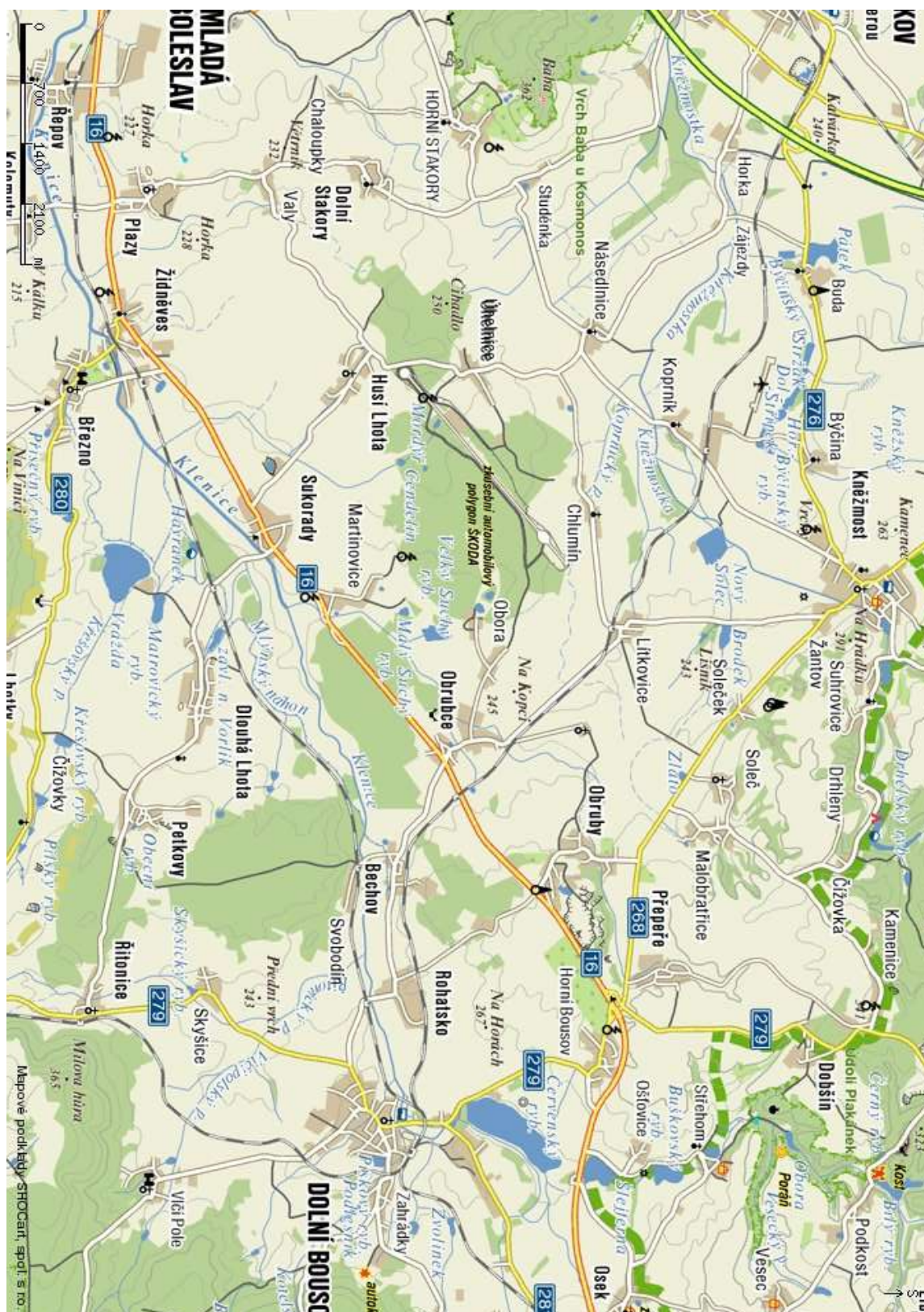
.....

.....

.....

limnokrén = pramen v podobě studánky

6. Do jaké řeky se Klenice vlévá?

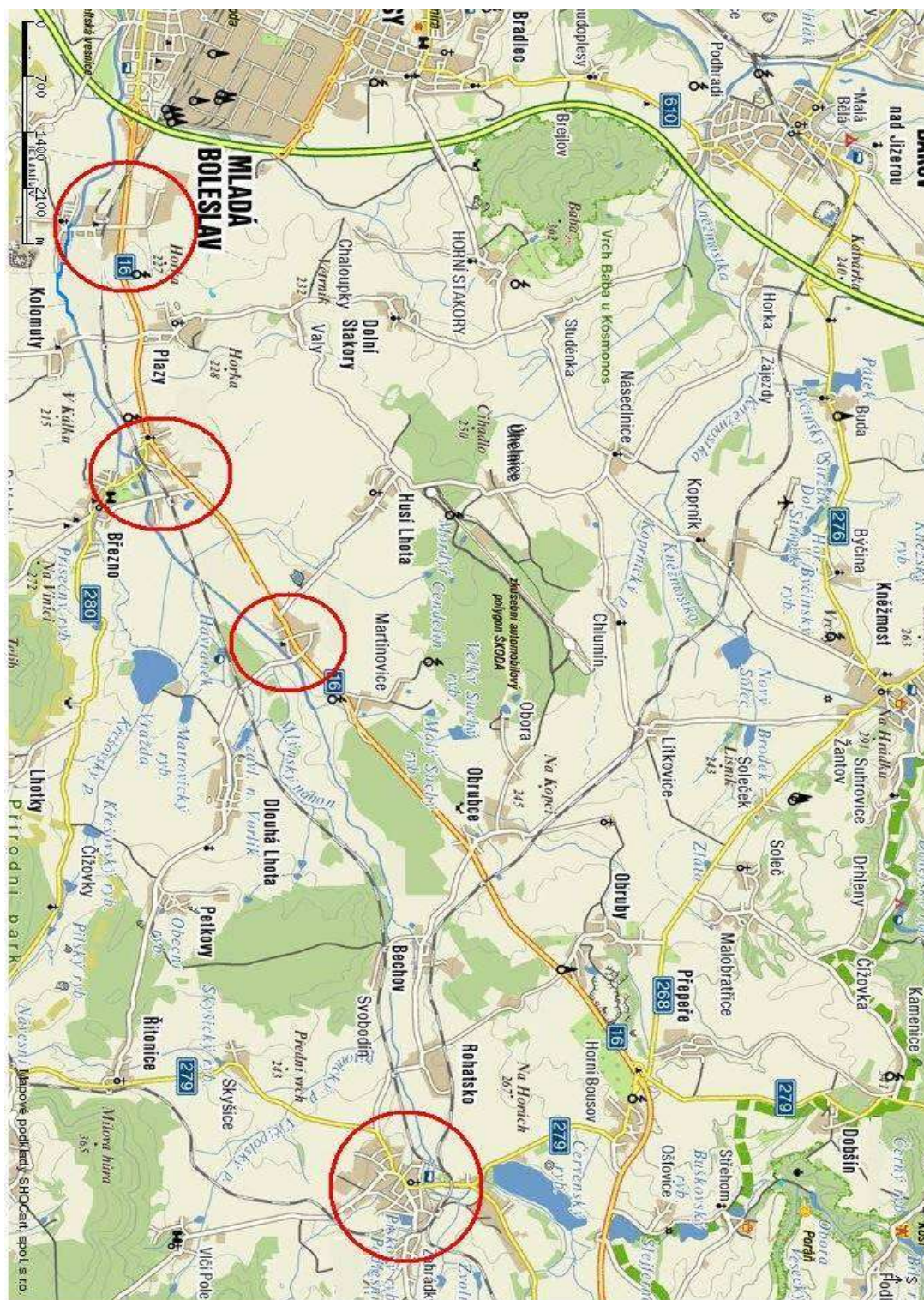
.....

7. Jakým je Klenice přítokem?

.....

8. Najdi názvy alespoň 2 dalších přítoků Klenice.

⊕ Popiš na mapě obce, kterými řeka protéká

4. Zde se zaměříme na základní charakteristiky toků, které můžeme zjišťovat a zamyslíme se nad tím, co může tyto hodnoty ovlivňovat. Vše si názorně ukážeme na řece Klenici.

- **Zjistěte** průměrnou hloubku a šířku Klenice v místě našeho bádání.
 1. Průměrnou hloubku změříme pomocí dlouhé tyče s vyznačenou stupnicí.
 2. Měříme na několika místech a ze získaných výsledků vypočítáme aritmetický průměr:

$$h = (h_1 + h_2 + h_3 + h_4 + h_5)/5$$

Nejsnáze se měří hloubka toku tam, kde je tok přemostěn.
Most je také nejvhodnějším místem pro měření šířky toku.

Hloubka koryta	průměrná hloubka	šířka toku
h1 =		
h2 =		
h3 =		
h4 =		
h5 =		

- **Zjistěte** průměrný průtok Klenice. Postupujte dle následujících pokynů.
 1. Navažte korkový špunt na provázek o délce 5m.
 2. Z úseku měření odstraňte zachycené větvičky a jiné překážky.
 3. Postavte se na začátek a konec 5-ti metrového úseku měření.
 4. Opatrně vhoďte špunt do vody a současně zmáčkněte stopky, zastavte je v okamžiku, kdy bude špagát plně napnut.
 5. Opakujte toto měření 5x, запиšte výsledky do tabulky a vypočtete průměrnou rychlost toku vody v řece.

měření	vzdálenost 5m za x sekund	střední průtoková rychlost (m/s)	průměrná střední průtoková rychlost (m/s) = V_s
1			
2			
3			
4			
5			

6. Vlastní průtok (Q) vypočítáme pomocí vzorce:

$$Q = F \cdot V_s$$

F je plocha průtočného profilu (zjednodušeně F = šířka koryta * průměrná hloubka)

V_s je střední průtoková rychlost.

F =

Průtok (Q)= m^3/s

- Zjištěný výsledek **srovnejte** s průměrným ročním průtokem, který v tomto říčním toku činí $0,44 \text{ m}^3/\text{s}$.

Je průtok v době vašeho měření nadprůměrný nebo podprůměrný?

Zkuste zdůvodnit, proč tomu tak je - vzpomeňte si, jaké bylo v poslední době počasí a popřemýšlejte o tom, jaké další skutečnosti mohou ovlivnit průtok.

.....

.....

.....

.....

- Pomocí údaje o průměrném ročním průtoku **vypočítejte**, kolik vody proteče Klenicí za hodinu, za den a za rok.

Srovnejte tyto údaje s objemem vaší třídy.

průměrný roční průtok	$0,44 \text{ m}^3/\text{s}$
proteče za hodinu	
proteče za den	
proteče za rok	
objem třídy	

S využitím mapy **zjistěte**:

nadmořskou výšku pramene a ústí Klenice

.....

délku toku Klenice

.....

názvy alespoň třech rybníků, které jsou napájeny vodou z Klenice

.....

.....

odhadněte celkovou plochu povodí

.....

- Doplňte informace získané v předchozích úkolech do tabulky a zkuste jednoduše **vyjádřit závislost** mezi plochou povodí, průměrným průtokem a délkou toku.

řeka	délka toku		plocha povodí		průměrný průtok	
	(km)	srovnání s Klenicí	(km ²)	srovnání s Klenicí	(m ³ · s ⁻¹)	srovnání s Klenicí
Klenice		1x		1x	0,44	1x
Jizera	170,0		2 193		24,0	
Vltava	429,0		28 088		152,0	

.....

.....

.....

.....

- Nyní ještě změříme další důležitou vlastnost vody. Tím je pH vody.

Nejdříve do nádobky odebereme vzorek vody. Vložíme do ní pH papírek. Ten se barví podle pH. Porovnáme barvu pH papírku s barevnou škálou na obalu papírků a určíme pH podle stupnice.

vzorek	barva pH papírku	pH	kyselé (+/-)	neutrální (+/-)	zásadité (+/-)
1.					
2.					
3.					
pitná voda					

Hodnota pH řeky je ovlivňována geologickým složením dané oblasti a dále vnějšími faktory (lidská činnost). Vody tekoucí přes vyvřelé horniny mají sklon ke kyselosti. Podobně i řeky tekoucí po povrchu usazených hornin, např. pískovce, jílovce, břidlice. Řeky tekoucí po vápencích a křídách jsou obvykle zásaditější díky vysokému obsahu uhličitanu vápenatého.

Voda s hodnotami 1-6 je kyselé, pH 7 značí neutralitu a 8-14 je pH roztoků zásaditých.

? Uved' příklady, jak může člověk ovlivňovat pH vody.

.....

.....

.....

? Napiš naopak, jaký vliv může mít kyselost vody na životní prostředí.

.....

.....

.....

5. Co nám řeka dává a co bere. Co řece dáváme a bereme my.

Řeku Klenici jsme v předchozích úlohách prozkoumali ze všech stran.

Nyní se podíváme na vodstvo ještě trochu jinak.

- **Přečtete si pozorně** následující vybrané články z internetových stránek města a ke každému článku rozhodněte, jaký přiřadíte symbol.

Ř + řeka dává

Č + člověk dává

Ř - řeka bere

Č - člověk bere

V některých případech nemusí být úplně jednoznačné, o jaký druh ovlivnění se týká. Tehdy můžete použít symboliku například Č + / Č - .

Velký úklid břehů Jizery zorganizovali v pondělí ochránci přírody ze ZO ČSOP Klenice ve spolupráci s desítkami studentů v rámci akcí u příležitosti Dne Země. Úklidu se zúčastnilo 50 studentů SEŠ a SOU Horky. Kromě běžného naplaveného odpadu nacházeli na břehu řeky například i ledničku naplněnou potravinami, křesla, koberce, kusy nábytku či plné pytle naplněné komunálním odpadem.

Letní koupání v Jizeře v místě Krásné louky umožní dřevěné schody. Ve svém pravidelném sobotním vystoupení v Rádiu Jizera to mimo jiné uvedl primátor Raduan Nwelati. Odpovídal na dotaz posluchače, který upozornil na nepříjemný stav, že se přes velké kameny nyní nedá bosou nohou do vody vůbec sestoupit.

Povodí Labe tam skutečně použilo velké kamenivo, které je nutné pro nárazovou hranu případné povodně. Město proto připravuje dřevěné schody, které v několika místech umožní pohodlný sestup koupajících se do Jizery. V některé části se nasype na břeh písek jako v Podlázkách. Zbývá upravit ještě pruh země, kudy jezdila k vodě auta a těžká technika. Na Krásné louce se počítá také s instalací veřejných WC. Primátor Nwelati ještě uvedl, že o všech těchto zásazích a úpravách na břehu Jizery se musí jednat se správcem toku Povodím Labe, které pečuje o osmimetrové ochranné pásmo od břehu Jizery.

Zvýšený průtok vody v řece Jizeře v pondělí navečer začal narušovat pilíře pěší lávky u Česany a z bezpečnostních důvodů bylo nutné lávku uzavřít.

Na narušování pilířů lávky upozornil městskou policii v pondělí v 19:50 telefonicky operační důstojník Policie ČR. Na místě byli policisté, kteří zahradili vstupy na lávku páskou. Hlídka strážníků situaci na místě posoudila a bylo zjištěno, že může dojít ke zhroucení lávky. O věci byl informován večer i primátor města. Od rána na místě pracuje na dalších opatřeních stavební firma. Dále strážníci v průběhu noci monitorovali na několika místech tok Jizery a Klenice pro případné nebezpečí zvýšení hladiny.

Evropské peníze pomohou čistit Jizeru

Poklepáním základního kamene dnes v areálu čistírny odpadních vod v mladoboleslavské části Neuberk slavnostně odstartoval rozsáhlý projekt na vybudování kanalizační sítě pěti měst na Mladoboleslavsku. Tato největší investice v oblasti ekologie na Mladoboleslavsku s náklady blížící se 600 milionům korun výrazně prospěje i přímo Mladé Boleslavi.

Projekt Mladoboleslavsko - čištění a odkanalizování odpadních vod sestává ze šesti dílčích částí. Pět z nich představuje dobudování kanalizačních sítí ve městech Kosmonosy, Bakov nad Jizerou, Benátky nad Jizerou, Bělá pod Bezdězem a Mladá Boleslav - Debr. Šestou částí je intenzifikace stávající čistírny odpadních vod Mladá Boleslav I v Neuberku. Její rekonstrukcí získá město moderně řešený infrastrukturní objekt s dostatečnou kvalitativní i objemovou rezervou pro svůj další rozvoj.

Ve středních Čechách protéká Jizera otevřenou krajinou. Má zde mírný spád. Po 164 kilometrech od pramene se vlévá do Labe v Lázních Toušev mezi Brandýsem nad Labem a Čelákovici. Nejvýznamnějším městem středních Čech, kterým Jizera protéká, je Mladá Boleslav. Jizera je významným vodním tokem, na horním toku je to pstruhová řeka, téměř po celé délce toku má vodácké využití. Především však slouží jako zdroj pitné vody, čerpají z ní úpravný v Benátkách nad Jizerou a Sojovicích. Vodárna v Káraném nedaleko soutoku Jizery s Labem je jednou z hlavních zásobáren pitné vody pro Prahu.

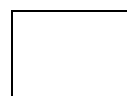
Občané Řepova nás informovali , že v době Velikonočních svátků vypustila Cihelna Řepov nezjistitelné množství průmyslového odpadu do kanalizace. Odpad se vylil do rybníčku, kde způsobil úhyn několika desítek obojživelníků. Způsobil vytopení a znečištění přilehlých pozemků u pole a následně se vylil do řeky Klenice.

V 16. hod zasedala povodňová komise města Mladá Boleslav. Konstatovala, že hladina řeky Jizery dosáhne v nejbližších hodinách II. stupně povodňové aktivity, stavu pohotovosti. Podle informací povodňové komise v průběhu noci bude zřejmě dosaženo III. stupně povodňové aktivity, tedy stavu ohrožení. Upozorňujeme všechny obyvatele i zástupce podniků v záplavové oblasti, aby co nejdříve zabezpečili svůj majetek a přizpůsobili se dané předpokládané situaci. Povodňová komise města se sejde opět dnes v 21 hod. Hladinu řeky Jizery aktuálně sledujeme.

"Zvláště tragická situace byla u parkoviště u Podlázek. Zde se břehové porosty stávají neřízenou černou skládkou a nebýt stromů a porostu, které odpadky zadrží, skončilo by v řece nezjistitelné množství odpadu. V předcházejících letech, zde město nechávalo přistavět kontejnery na běžný komunální odpad, teď však zde kontejnery chybí a výsledek je otřesný. Při pohledu na množství odpadu, který se zde nachází, mě napadlo, že si děláme z řeky skládku," vyjádřila své pocity předsedkyně ZO Klenice Milada Vrbová.

Ve skupinkách *srovnajte svoje názory* a na závěr se pokuste s celou třídou *vytvořit graficky zajímavý kompletní přehled* souvislostí toho, jak řeka ovlivňuje člověka a člověk řeku.

- *Kde se bere naše pitná voda*

Město Mladá Boleslav čerpá pitnou vodu celkem ze 13 vrtů na podzemní vodu, které jsou rozmístěny v oblasti **Bělá pod Bezdězem, Klokočka, Nová Ves**. Rozloha oblasti, kde se vrty nachází je asi 50 km². Klokočka a okolí má jako místo zdroje pitné vody zásadní význam. Hlavní úpravna vody se nachází v blízkém **Rečkově**. Obě lokality jak Klokočka, tak Rečkov jsou vyhlášené jako maloplošné chráněné území.

Vaší úkolem je **sehnat** v různých zdrojích, co nejvíce informací o těchto chráněných jednotkách. Můžete získávat informace od svých rodičů nebo prarodičů. Prohledejte internet nebo se vydejte přímo ke Klokočce.

Ve třídě dejte posbíraná data dohromady a **zpracujte** jednoduché informační materiály.

Kromě pramenů vody jsou významné také vodojemy pitné vody, těch má město Mladá Boleslav pět. Jeden nazývaný **Propast** a čtyři na **Bradlcích**, kde jsou dva s kapacitou 3000 kubíků a další 2000 kubíků vody.

⊕ V následující mapě **vyznačte a popište** místa, která jsou v předchozím textu psaná tučně.

Umístění vodojemů stačí přibližné.

? ***Vymyslete se spolužáky projekt***, který by pomohl čistotě vod ve vašem okolí. Můžete zapojit ostatní žáky ze školy, kteří by chtěli pomoci. Inspirujte se výše zmíněným úklidem okolí Jizery, který prováděli ochránci přírody, nebo buďte úplně originální a navrhnete něco nového.

Příloha č. 2: Pracovní list ke stanovišti „Řeka“, autorské řešení

ÚLOHY KE STANOVIŠTI ŘEKA

1. Zamyšlení na začátek

Pomůcky:

turistické mapy – 1 : 50 000 (například mapy vydané Klubem Českých turistů: č. 15, 17, 19)
internetové stránky <http://www.mapy.cz/>, základní pastelky

Prohlédni si následující výpis měst a obcí. Ke každému sloupci vymysli, **co spojuje** jednotlivá sídla.

JIZERA	KLENICE
Benátky nad Jizerou Mladá Boleslav Mnichovo Hradiště Turnov Malá Skála Železný Brod Semily	Mladá Boleslav Řepov Židněves Dolní Bousov Sukorady

Když si nebudete vědět rady, podívejte se do mapy okresu.

Na čem tyto města leží? **Zamyslete se**, v čem je právě tato poloha výhodná.

Které řeky se tedy stékají v Mladé Boleslavi?

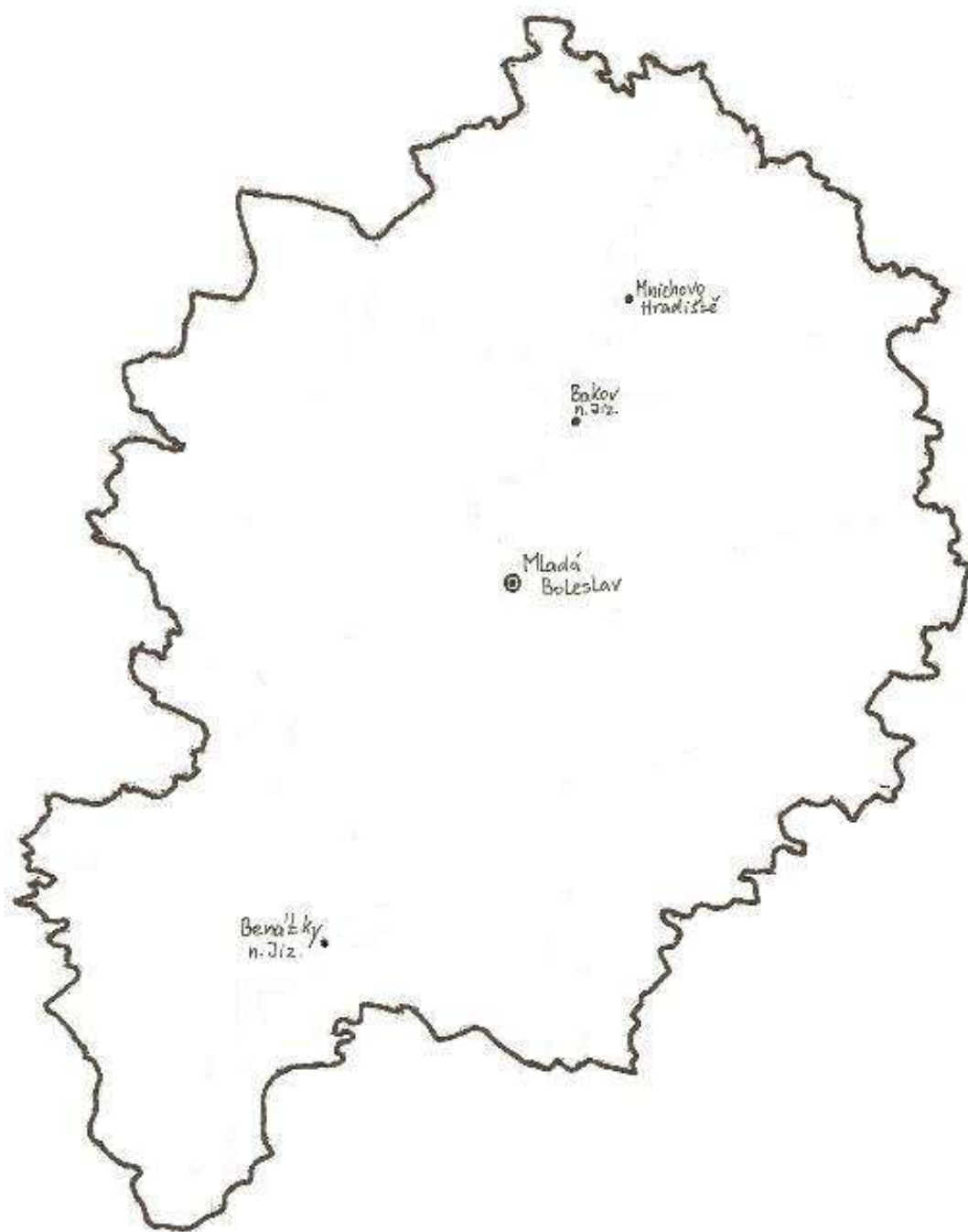
Jizera a Klenice

Dokážete **vyhledat** v podrobných mapách nebo na internetu další řeky na území okresu Mladá Boleslav? **Zjistí**, jaké jsou největší rybníky v našem okrese.

Košátecký potok, Vlkava, Strenický potok, Bělá, Kněžmostka, Mohelka
Žabakor, Červenský rybník, Vražda, Komárovský rybník, Vlkavský rybník

⊕ Pokus se co **nejpřesněji zakreslit** vyhledané řeky do slepé mapy (Obr.1)

Obr. č. 1: Slepá mapa okresu Mladá Boleslav
měřítko – 1 : 250 000

Zdroj: vytvořeno autorkou s využitím dat z mapového portálu

<http://geoportal.cenia.cz>

2. Znáš jednotlivé části řeky?

Řeka zde začíná v podobě přirozeného soustředěného vývěru vody z podpovrchu. Vynořuje se ze země a jako slabý proud vody si proráží cestu dolů. Toto místo se nazývá [pramen](#).

V tomto místě se nejméně dva vodní toky setkávají a vlévají se do sebe. Místo nazýváme [soutok](#).

Ve středním toku řeka zpomaluje a rozlévá se do krajiny. Pokud není její tok regulován, řeka tvoří spoustu "zatáček", které jako odborníci nazýváme: [meandry](#).

Část údolí, která je zaplavována, ovlivňována a formována povodněmi se nazývá [niva](#).

Z geomorfologického hlediska se jedná o ploché říční dno, které je tvořeno říčními nánosy. Nacházejí se zde často nejkvalitnější půdy s nejvyšší produkcí biomasy – louky a lesy, po uvážlivém usměrnění vodního režimu také pole či sady. V přírodním či alespoň polopřírodním stavu obsahují cenné biotopy: lužní lesy, květnaté louky, mokřady, přirozená koryta.

Do vody je z polí splachována spousta hnojiv a pesticidů, které pocházejí ze zemědělské činnosti. Dojde k nadměrnému obohacení vody fosforečnany a dusičnany a to vede k rychlejšímu vývoji řas a sinic. Posléze jejich masové odumírání způsobuje nedostatek jednoho důležitého prvku ve vodě a tím je [kyslík](#).

Řeka se již spojila se spoustou malých říček a je natolik široká, že po ní mohou plout i velké lodě. Na konci se řeka vylévá do moře, tomuto místu říkáme [ústí](#).

3. Zjistěte nyní více o řece, na kterou bude hlavně zaměřeno naše cvičení – na řeku Klenici. Podívejme na to, kudy Klenice protéká, nebo kde vůbec pramení.

Pomůcky:

turistické mapy – 1 : 50 000 (například mapy vydané Klubem Českých turistů: č. 15, 17, 19)
internet, internetové stránky <http://www.mapy.cz/>, internet, základní pastelky

Pracuj s mapou – viz další list

1. Kudy Klenice protéká – obtáhni řeku modrou barvou.
2. Kde řeka pramení – zakroužkuj.
3. Víš název údolí, kde Klenice pramení?

údolí Plakánek

4. Věděl bys něco víc o tomto údolí? Navštívil jsi toto místo někdy?
 - přírodní rezervace
 - údolí kolem hradu Kost
 - hlavním předmětem ochrany jsou kaňonovitá údolí říčky Klenice a jejího bočního přítoku, typická společenstva skalních masivů, lesů a mokřadů.
 - ochrana geomorfologicky unikátního skalního města kvádrových pískovců
5. Najděte doma v knížkách, poptejte se v místním muzeu nebo zjistěte od známých alespoň jednu legendu, která se váže k tomuto místu, kde pramení Klenice.

Obr. č. 2

Ve skále u studánky je otvor do malé místnosti, skrývající ve stěně vytesaný reliéf ženy, držící v náručí malé dítě. Tento výjev připomíná dávnou smutnou legendu o matce a jejím nechtěném dítěti, které žena zaživa pohřbila. Druhý den prý však uslyšela z hrobu vycházet dětský pláč, který neustal ani po následující dny. Nešťastná matka se ze záhrobního dětského nářku pominula a brzo nato zemřela. Lidé potom vídali po zdejších skalách a lesích bloudit přízrak ženy s plačícím dítětem v náručí. Tato legenda pak dala jméno tomuto místu u potoka Klenice, kterému se proto říká Plakánek.

Zdroj: <http://hrad-kost.cz/povesti-plakanek.php>

limnokrén = pramen v podobě studánky

6. Do jaké řeky se Klenice vlévá?

Jizera

7. Jakým je Klenice přítokem?

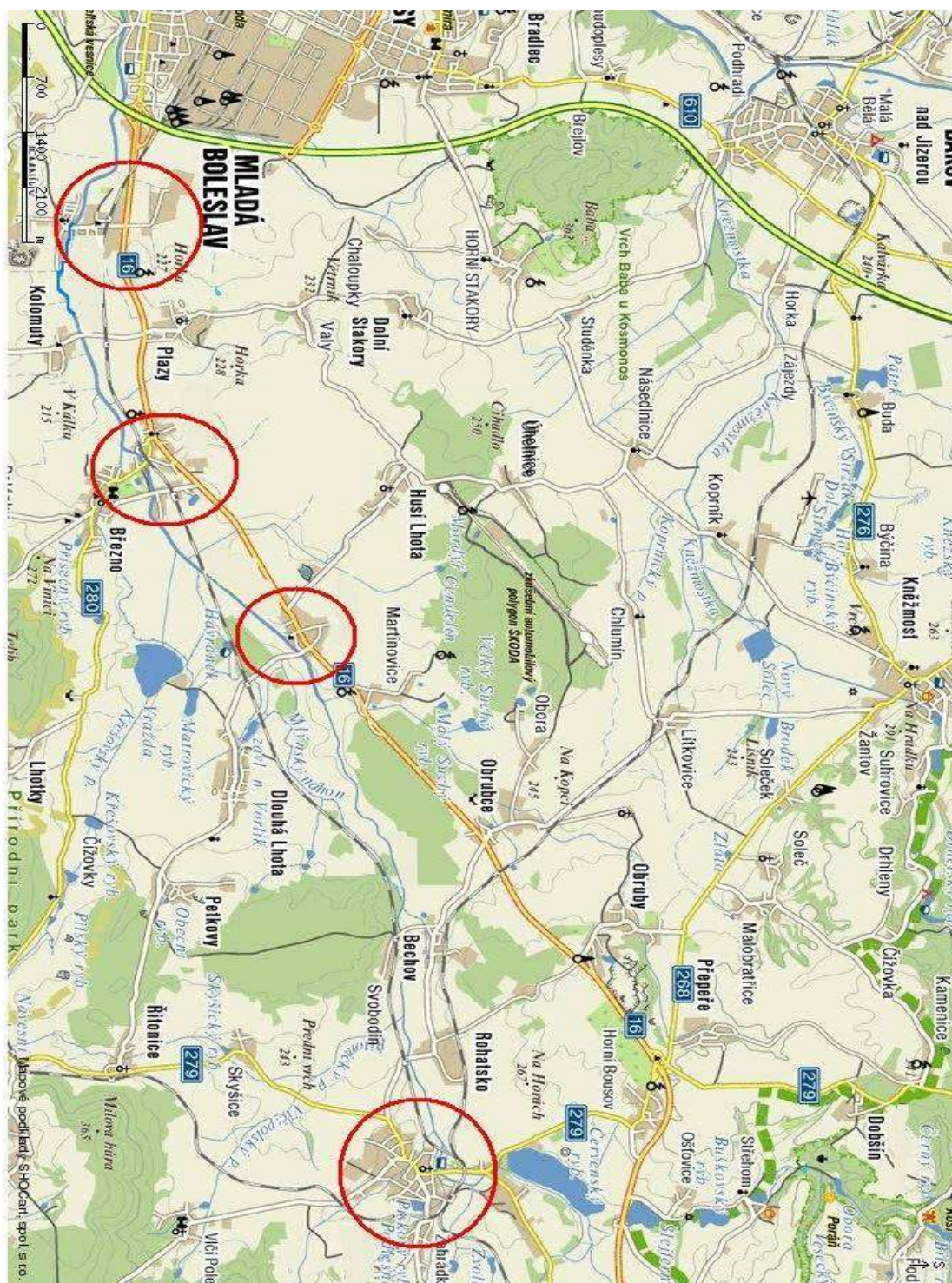
levým

8. Najdi názvy alespoň 2 dalších přítoků Klenice

Vesecký potok, Bousovský potok, Řítonický potok, Přepěský potok, Sukoradská stoka, Křešovský potok,

✚ **Popiš na mapě obce, kterými řeka protéká – (zleva výřezu) Řepov, Židněves, Sukorady, Dolní Nouzov**

Obr. č. 3

4. Zde se zaměříme na základní charakteristiky toků, které můžeme zjišťovat a zamyslíme se nad tím, co může tyto hodnoty ovlivňovat. Vše si názorně ukážeme na řece Klenici.

Pomůcky:

turistické mapy – 1 : 50 000 (například mapy vydané Klubem Českých turistů: č. 15, 17, 19), internetové stránky <http://www.mapy.cz/>, pásmo (metr), korkový špunt na špagátku, hodinky se stopkami, kalkulačka, pravítko, holinky

- **Zjistěte** průměrnou hloubku a šířku Klenice v místě našeho bádání.
 1. Průměrnou hloubku změříme pomocí dlouhé tyče s vyznačenou stupnicí.
 2. Měříme na několika místech a ze získaných výsledků vypočítáme aritmetický průměr:

$$h = (h_1 + h_2 + h_3 + h_4 + h_5)/5$$

Most je také nejvhodnějším místem pro měření šířky toku.

Hloubka koryta	průměrná hloubka	šířka toku
h1 =	20 cm – záleží na místě měření	4 m
h2 =		
h3 =		
h4 =		
h5 =		

- **Zjistěte** průměrný průtok Klenice. Postupujte dle následujících pokynů.
 1. Navažte korkový špunt na provázek o délce 5m.
 2. Z úseku měření odstraňte zachycené větvičky a jiné překážky.
 3. Postavte se na začátek a konec 5-ti metrového úseku měření.
 4. Opatrně vhod'te špunt do vody a současně zmáčkněte stopky, zastavte je v okamžiku, kdy bude špagát plně napnut.
 5. Opakujte toto měření 5x, запиšte výsledky do tabulky a vypočtete průměrnou rychlost toku vody v řece.

měření	vzdálenost 5m za x sekund	střední průtoková rychlost (m/s)	průměrná střední průtoková rychlost (m/s) = V_s
1			
2			
3			
4			
5			

6. Vlastní průtok (Q) vypočítáme pomocí vzorce:

$$Q = F * V_s$$

F je plocha průtočného profilu (zjednodušeně $F = \text{šířka koryta} \cdot \text{průměrná hloubka}$)
 V_s je střední průtoková rychlost.

$$F = \text{Průtok (Q)} = \text{m}^3/\text{s}$$

- Zjištěný výsledek **srovnejte** s průměrným ročním průtokem, který v tomto říčním toku činí $0,44 \text{ m}^3/\text{s}$.

Je průtok v době vašeho měření nadprůměrný nebo podprůměrný?

Zkuste zdůvodnit, proč tomu tak je—vzpomeňte si, jaké bylo v poslední době počasí a popřemýšlejte o tom, jaké další skutečnosti mohou ovlivnit průtok.

- Pomocí údaje o průměrném ročním průtoku **vypočítejte**, kolik vody proteče Klenicí za hodinu, za den a za rok.

Srovnejte tyto údaje s objemem vaší třídy.

průměrný roční průtok	$0,44 \text{ m}^3/\text{s}$
proteče za hodinu	$1\,584 \text{ m}^3$
proteče za den	$38\,016 \text{ m}^3$
proteče za rok	$13\,875\,840 \text{ m}^3$
objem třídy	288 m^3

Pro srovnání - do školní třídy o rozměrech $8 \times 12 \times 3 \text{ m}$ by se vešlo 288 m^3 vody.

 S využitím mapy **zjistěte**:

nadmořskou výšku pramene a ústí Klenice

nadmořská výška - ústí je 200 m n.m.

- pramene je 300 m n.m.

délku toku Klenice

tolerance – $23\text{--}30 \text{ km}$ (pramen Klenice není z mapy jasně zřetelný)

odhadněte celkovou plochu povodí

$169,64 \text{ km}^2$

- Doplňte informace získané v předchozích úkolech do tabulky a zkuste jednoduše **vyjádřit závislost** mezi plochou povodí, průměrným průtokem a délkou toku.

řeka	délka toku		plocha povodí		průměrný průtok	
	(km)	srovnání s Klenicí	(km^2)	srovnání s Klenicí	($\text{m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$)	srovnání s Klenicí
Klenice	29,2	1x	169,64	1x	0,44	1x
Jizera	170,0	6x	2 193	13x	24,0	54x
Vltava	429,0	14x	28 088	165x	152,0	345x

- Nyní ještě změříme další důležitou vlastnost vody. Tím je pH vody.

Pomůcky: odběrová nádobka, pH papírek, stupnice pH, vzorek s pitnou vodou

Nejdříve do nádobky odebereme vzorek vody. Vložíme do ní pH papírek. Ten se barví podle pH. Porovnáme barvu pH papírku s barevnou škálou na obalu papírků a určíme pH podle stupnice.

vzorek	barva pH papírku	pH	kyselé (+/-)	neutrální (+/-)	zásadité (+/-)
1.					
2.					
3.					
pitná voda					

Hodnota pH řeky je ovlivňována geologickým složením dané oblasti a dále vnějšími faktory (lidská činnost). Vody tekoucí přes vyvřelé horniny mají sklon ke kyselosti. Podobně i řeky tekoucí po povrchu usazených hornin, např. pískovce, jílovce, břidlice. Řeky tekoucí po vápencích a křídách jsou obvykle zásaditější díky vysokému obsahu uhličitanu vápenatého (Trčálek, Hlinská 1994).

Voda s hodnotami 1-6 je kyselá, pH 7 značí neutralitu a 8–14 je pH roztoků zásaditých.

? *Uved' příklady, jak může člověk ovlivňovat pH vody.*

zemědělskou činností

- používání hnojiv
- používání pesticidů

závažné je znečištění hlavně dusíkem a fosforem

odpadní vody z průmyslu a měst

? *Napiš naopak, jaký vliv může mít kyselost vody na životní prostředí.*

Živé organismy se svou snášivostí k různému pH liší. Některé organismy vyhledávají kyselejší prostředí, jiné zásaditější.

Voda s jakkoliv extrémním pH je jako pitná nepoužitelná.

pozn.:

Zjištěné hodnoty pH u přírodních vod pohybující se v rozmezí 5,0–9,0 nepůsobí na životní prostředí vody negativně. Pitná voda by měla být upravena na hodnotu pH mezi 6,0 až 8,0 z důvodů zdravotních, chuti a současně i zabránění koroze instalace (Hofmann 1999).

5. *Co nám řeka dává a co bere. Co řece dáváme a bereme my.*

Řeku Klenici jsme v předchozích úlohách prozkoumali ze všech stran.

Nyní se podíváme na vodstvo ještě trochu jinak.

Pomůcky:

internet, další zdroje informací, turistické mapy – 1 : 50 000 (například mapy vydané Klubem Českých turistů: č. 15, 17), papír velkého formátu, popisovače

- **Přečtete si pozorně** následující vybrané články z internetových stránek města a ke každému článku rozhodněte, jaký přiřadíte symbol.

Ř + řeka dává

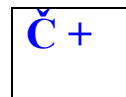
Č + člověk dává

Ř - řeka bere

Č - člověk bere

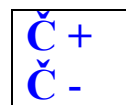
V některých případech nemusí být úplně jednoznačné, o jaký druh ovlivnění se týká. Tehdy můžete použít symboliku například **Č + / Č -**.

Velký úklid břhů Jizery zorganizovali v pondělí ochránci přírody ze ZO ČSOP Klenice ve spolupráci s desítkami studentů v rámci akcí u příležitosti Dne Země. Úklidu se zúčastnilo 50 studentů SEŠ a SOU Horky. Kromě běžného naplaveného odpadu nacházeli na břehu řeky například i ledničku naplněnou potravinami, křesla, koberce, kusy nábytku či plné pytle naplněné komunálním odpadem.

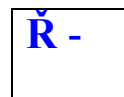
Letní koupání v Jizeře v místě Krásné louky umožní dřevěné schody. Ve svém pravidelném sobotním vystoupení v Rádiu Jizera to mimo jiné uvedl primátor Raduan Nwelati. Odpovídal na dotaz posluchače, který upozornil na nepříjemný stav, že se přes velké kameny nyní nedá bosou nohou do vody vůbec sestoupit.

Povodí Labe tam skutečně použilo velké kamenivo, které je nutné pro nárazovou hranu případné povodně. Město proto připravuje dřevěné schody, které v několika místech umožní pohodlný sestup koupajících se do Jizery. V některé části se nasype na břeh písek jako v Podlázkách. Zbývá upravit ještě pruh země, kudy jezdila k vodě auta a těžká technika. Na Krásné louce se počítá také s instalací veřejných WC. Primátor Nwelati ještě uvedl, že o všech těchto zásazích a úpravách na břehu Jizery se musí jednat se správcem toku Povodím Labe, které pečují o osmimetrové ochranné pásmo od břehu Jizery.

Zvýšený průtok vody v řece Jizeře v pondělí navečer začal narušovat pilíře pěší lávky u Česany a z bezpečnostních důvodů bylo nutné lávku uzavřít.

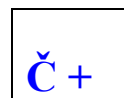
Na narušování pilířů lávky upozornil městskou policii v pondělí v 19:50 telefonicky operační důstojník Policie ČR. Na místě byli policisté, kteří zahradili vstupy na lávku páskou. Hlídka strážníků situaci na místě posoudila a bylo zjištěno, že může dojít ke zhroucení lávky. O věci byl informován večer i primátor města. Od rána na místě pracuje na dalších opatřeních stavební firma. Dále strážníci v průběhu noci monitorovali na několika místech tok Jizery a Klenice pro případné nebezpečí zvýšení hladiny.

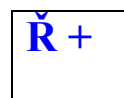
Evropské peníze pomohou čistit Jizeru

Poklepáním základního kamene dnes v areálu čistírny odpadních vod v mladoboleslavské části Neuberk slavnostně odstartoval rozsáhlý projekt na vybudování kanalizační sítě pěti měst na Mladoboleslavsku. Tato největší investice v oblasti ekologie na Mladoboleslavsku s náklady blížící se 600 milionům korun výrazně prospěje i přímo Mladé Boleslavi.

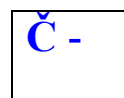
Projekt Mladoboleslavsko - čištění a odkanalizování odpadních vod sestává ze šesti dílčích částí. Pět z nich představuje dobudování kanalizačních sítí ve městech Kosmonosy, Bakov nad Jizerou, Benátky nad Jizerou, Bělá pod Bezdězem a Mladá Boleslav - Debr. Šestou částí je intenzifikace stávající čistírny odpadních vod Mladá Boleslav I v Neuberku. Její rekonstrukcí získá město moderně řešený infrastrukturní objekt s dostatečnou kvalitativní i objemovou rezervou pro svůj další rozvoj.

Ve středních Čechách protéká Jizera otevřenou krajinou. Má zde mírný spád. Po 164 kilometrech od pramene se vlévá do Labe v Lázních Toušev mezi Brandýsem nad Labem a Čelákovici. Nejvýznamnějším městem středních Čech, kterým Jizera protéká, je Mladá Boleslav. Jizera je významným vodním tokem, na horním toku je to pstruhová řeka, téměř po celé délce toku má vodácké využití. Především však slouží jako zdroj pitné vody, čerpají z ní úpravný v Benátkách nad Jizerou a Sojovicích. Vodárna v Káraném nedaleko soutoku Jizery s Labem je jednou z hlavních zásobáren pitné vody pro Prahu.

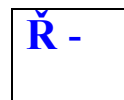

Občané Řepova nás informovali, že v době Velikonočních svátků vypustila Cihelna Řepov nezjistitelné množství průmyslového odpadu do kanalizace. Odpad se vylil do rybníčku, kde způsobil úhyn několika desítek obojživelníků. Způsobil vytopení a znečištění přilehlých pozemků u pole a následně se vylil do řeky Klenice.

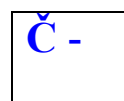

V 16. hod zasedala povodňová komise města Mladá Boleslav. Konstatovala, že hladina řeky Jizery dosáhne v nejbližších hodinách II. stupně povodňové aktivity, stavu pohotovosti. Podle informací povodňové komise v průběhu noci bude zřejmě dosaženo III. stupně povodňové aktivity, tedy stavu ohrožení. Upozorňujeme všechny obyvatele i zástupce

podniků v záplavové oblasti, aby co nejdříve zabezpečili svůj majetek a přizpůsobili se dané předpokládané situaci. Povodňová komise města se sejde opět dnes v 21 hod. Hladinu řeky Jizery aktuálně sledujeme.

"Zvláště tragická situace byla u parkoviště u Podlázek. Zde se břehové porosty stávají neřízenou černou skládkou a nebýt stromů a porostu, které odpadky zadrží, skončilo by v řece nezjistitelné množství odpadu. V předcházejících letech, zde město nechávalo přistavět kontejnery na běžný komunální odpad, teď však zde kontejnery chybí a výsledek je otřesný. Při pohledu na množství odpadu, který se zde nachází, mě napadlo, že si děláme z řeky skládku," vyjádřila své pocity předsedkyně ZO Klenice Milada Vrbová.

Zdroj článků: <http://www.mb-net.cz> a <http://klenice.mb-net.cz/>.

Ve skupinkách *srovnejte svoje názory* a na závěr se pokuste s celou třídou **vytvořit graficky zajímavý kompletní přehled** souvislostí toho, jak řeka ovlivňuje člověka a člověk řeku.

- Kde se bere naše pitná voda

Město Mladá Boleslav čerpá pitnou vodu celkem ze 13 vrtů na podzemní vodu, které jsou rozmístěny v oblasti **Bělá pod Bezdězem, Klokočka, Nová Ves**. Rozloha oblasti, kde se vrty nachází je asi 50 km². Klokočka a okolí má jako místo zdroje pitné vody zásadní význam. Hlavní úpravna vody se nachází v blízkém **Rečkově**. Obě lokality jak Klokočka, tak Rečkov jsou vyhlášené jako maloplošné chráněné území.

Vaší úkolem je sehnat v různých zdrojích, co nejvíce informací o těchto chráněných jednotkách. Můžete získávat informace od svých rodičů nebo prarodičů. Prohledejte internet nebo se vydejte přímo ke Klokočce. Ve třídě dejte posbíraná data dohromady a zpracujte jednoduché informační materiály.

Kromě pramenů vody jsou významné také vodojemy pitné vody, těch má město Mladá Boleslav pět. Jeden nazývaný **Propast** a čtyři na **Bradlici**, kde jsou dva s kapacitou 3000 kubíků a další 2000 kubíků vody.

V následující mapě **vyznačte a popište** místa, která jsou v předchozím textu psaná tučně. Umístění vodojemů stačí přibližné.

Vodojem Propast se nachází v Kosmonosích poblíž hřbitova.

Vymyslete se spolužáky projekt, který by pomohl čistotě vod ve vašem okolí. Můžete zapojit ostatní žáky ze školy, kteří by chtěli pomoci. Inspirujte se výše zmíněným úklidem okolí Jizery, který prováděli ochránci přírody, nebo buďte úplně originální a navrhnete něco nového.

Zdroje pro jednotlivé obrázky v pracovním listu:

Obr.č. 1: Slepá mapa okresu Mladá Boleslav

Portál veřejné správy České republiky [online]. Dostupný z WWW:
<<http://geoportal.cenia.cz/>> (4. 8. 2008)

Obr.č. 2

Interregion Jičín – turistické stránky [online]. Dostupný z WWW:
<<http://www.interregion.cz/>> (7. 8. 2008)

všechny výřezy turistických map čerpány z :

Portál mapy.cz [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.mapy.cz>> (24. 7. 2008)

Příloha č. 3: Pracovní list ke stanovišti „Město“, zadání pro žáky

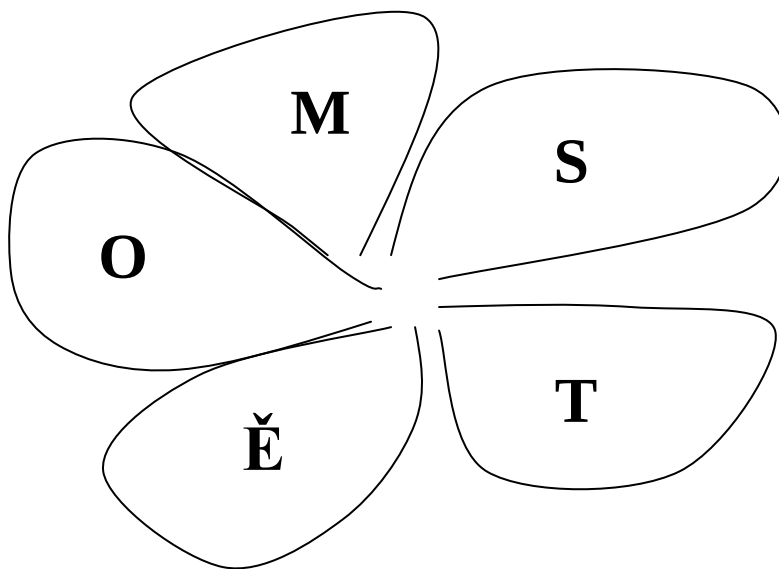
ÚLOHY KE STANOVIŠTI MĚSTO

?

1. Pětílístek

Určitě hravě odhalíte jaké slovo je ukryté v přesmyčce pětílístku, hlavním úkolem ale je vepsat do lístků slova, která se vám spojí, když se řekne město. Může to být asociace spojená přímo s vaším městem, nebo jednoduše s pojmem *město* označujícím sídelní jednotku.

Vymyslete tedy *pět slov*, která v sobě musí obsahovat písmenka z jednotlivých lístků.

?

2. *Poslechněte si následující texty, přemýšlejte o krajině, na kterou pohlížíme.*

Skupina Škoda Auto

– působí na **více než 100 trzích** v rámci celého světa, na které v roce 2007 dodala zákazníkům **630 032 vozů**, 76,3 % odbytišť tvoří trhy Evropské unie,

– svým obratem patří k největším ekonomickým uskupením v rámci nově začleněných států Evropské unie, v roce 2007 dosáhla **celkových tržeb 222 mld. Kč**

– je významným zaměstnavatelem, v roce 2007 **zaměstnávala celkem 24 461 lidí**, z toho 902 bylo zaměstnáno v zahraničních společnostech

– v rámci České republiky zaujímá v posledních letech čelné pozice v žebříčku ankety CZECH TOP 100 v kategoriích „**Nejvýznamnější firma**“, „**Nejobdivovanější firma**“ a „**Zaměstnavatel roku**“

– vytváří vysokou přidanou hodnotu pro akcionáře

– je nejvýznamnějším exportérem České republiky se **7,5% podílem na jejím exportu**

– má významné kapitálové účasti ve společnostech v České republice i v zahraničí

– je společensky odpovědnou firmou; v roce 2007 se Škoda Auto přihlásila k principům českého Kodexu správy a řízení společností, v oblasti sociální dlouhodobě podporuje řadu veřejně prospěšných projektů, v oblasti environmentální trvale dbá o maximální ohleduplnost vůči životnímu prostředí

V návaznosti na výsledky odbytu dosáhla společnost v roce 2007 rekordní výše finančních výsledků. Provozní výsledek dosáhl úrovně 19,0 mld. Kč a zisk po zdanění zaznamenal meziroční nárůst o 5,0 mld. Kč (+46,1%).

Jan Skácel

Modlitba za vodu

Ubývá míst kam chodívala pro vodu
starodávná milá
kde laně tišily žízeň kde žila rosnička
a poutníci skláněli se nad hladinou
aby se napili z dlaní

Voda si na to vzpomíná
voda je krásná
voda má
voda má rozpuštěné vlasy
chraňte tu vodu
nedejte aby osleplo prastaré zrcadlo hvězd

A přiveďte k té vodě koníčka
přiveďte koně vraného jak tma
voda je smutná
voda má
voda má rozcuchané vlasy
a kdo se na samé dno potopí
kdo potopí se k hvězdám pro prstýnek

Voda je zarmoucená vdova
voda má
voda má popelem posypané vlasy
voda si na nás stýská

Jan Skácel

Modlitba

Studánku dej mi blízko u lesa
A nehlubokou Jenom na dlaň vody
A do ní žabku která vodu čistí

Na podzim povybírám napadané listí
V zimě se budu starat aby nezamrzla
A v srpnu zavedu tam lidi žíznivé

A to je všechno Snad je v moci tvé
Udělat pro mne malý důlek vody
Ve kterém by se odrážela nebesa

Následně **diskutujte** o textech, o krajině a o tom, zda se vám ve vašem městě žije dobře.

Jak vnímáte životní prostředí města?

Je pro vás život v Mladé Boleslavi pohodlný?

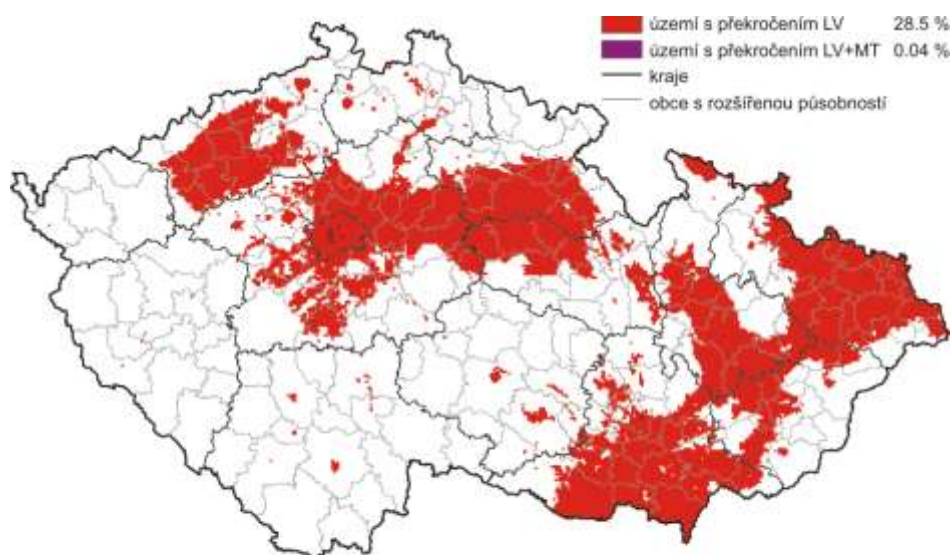
Nechtěli byste raději bydlet v jiné oblasti, jiným životním stylem?

? Zkuste **se zamyslet** nad postavením automobilky v našem městě.

Dokázali byste uvést klady (příležitosti), které Škoda Auto Mladé Boleslavi přináší.

Naopak jaké má pro nás továrna zápory, existují nějaké hrozby z její strany?

Inspirací vám mohou být níže uvedené obrázky a texty.

Vyznačení oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší vzhledem k imisním limitům pro ochranu zdraví, 2006

K 31. 12. 2007 zajistila skupina Škoda Auto a.s. v České republice práci pro 23 559 kmenových a 4 194 agenturních zaměstnanců.

V tomto regionu přijala v průběhu roku celkem 2 486 nových zaměstnanců.

V dceřiných společnostech na Slovensku, v Německu, Polsku a Indii pracovalo ke konci roku 2007 celkem 1 388 zaměstnanců.

Pokračující podpora sociálních, kulturních a sportovních projektů a spolupráce s významnými institucemi i charitativními organizacemi vedly k dalšímu upevnění a posílení pozice společnosti na poli společenské odpovědnosti.

KLADY (Příležitosti)

.....

.....

.....

.....

.....

ZÁPORY (Hrozby)

.....

.....

.....

.....

.....

3. V okolí velkých měst bývá často značně znečištěné ovzduší. Měli bychom si v tuto chvíli objasnit určité pojmy.

SMOG

INVERZE

SKLENÍKOVÝ EFEKT

EMISE

IMISE

KYSELÝ DÉŠŤ

Jev, při kterém atmosféra způsobuje ohřívání planety tím, že absorbuje dopadající sluneční záření a zároveň brání jeho zpětnému odrazu do prostoru.

Chemické znečištění atmosféry, které je způsobené lidskou činností. Jedná se o jev, během kterého je atmosféra obohacena o složky, které v ní normálně nejsou a které jsou škodlivé pro zdraví.

Typ srážek s pH nižším než 5,6. Toto okyselení způsobuje oxid uhličitý, který tvoří s vodou slabou kyselinu uhličitou.

Jev, kdy teplota vzduchu v některé vrstvě dolní atmosféry s výškou neklesá, ale stoupá. Důsledkem je například i velká koncentrace škodlivin z výfuků a komínů v nehybné přízemní vrstvě vzduchu.

Znečišťující příměsi dostávající se z určitého zdroje do ovzduší. Měříme přímo u zdroje znečištění.

Koncentrace škodlivých látek ve vzduchu. Škodlivé látky, které se dostanou do styku např. s vodou, půdou. Měřitelné mimo zdroje znečištění.

4. Během krátké chvíle se pokuste ve tříčlenných skupinách **udělat anketu** mezi kolemjdoucími a zeptejte se jich, jak se jim líbí nová tvář okolí Vzdělávacího centra Na Karmeli. Snažte se dotázat lidí různých věkových kategorií. Z každé kategorie alespoň dva zástupci.

10-15 let

.....

.....

15-20 let

.....

.....

20-30 let

.....

.....

30-50 let

.....

.....

50 a více

.....

.....

Své výsledky **prodiskutujte** s ostatními skupinami.

5. Při procházení městem **pozorujte a zhodnoťte** kvalitu životního prostředí. Svůj názor zaznamenejte do tabulky a pokuste se ke každé položce **vymyslet nějaký návrh** na zlepšení dané situace.

Popis části obce kudy procházíme:		
dotaz		možnost zlepšení
1. Dopravní provoz		
nízký	3	
normální	2	
vysoký	1	
2. Vzhledová kvalita a čistota prostranství		
vysoká	3	
běžná	2	
nízká	1	
3. Znečištění ovzduší		
nepatrné	3	
lehké	2	
těžké	1	
4. Hluk		
tiché místo	3	
spíše hlučné místo	2	
hlučné místo	1	
5. Bezpečnost		
velmi dobrá	3	
snížená	2	
nedostatečná	1	
6. Kvalita místních komunikací		
velmi dobrá	3	
dostačující	2	
špatná	1	
7. Zeleň, parky, trávníky a jejich kvalita		
výrazné zastoupení/udržovaná	3	
dostatečné zastoupení	2	
nedostatečné zastoupení/špatná kvalita	1	

8. Procházky, sport, rekreace		
do 10 min chůze	3	
do 20 min chůze	2	
do 30 min chůze	1	
9. Bydlení – stav budov		
kvalitní, v dobrém stavu	3	
průměrné, standardní	2	
mizerné, poničené budovy	1	
10. Atmosféra místa		
velmi pozitivní	3	
neutrální	2	
negativní	1	

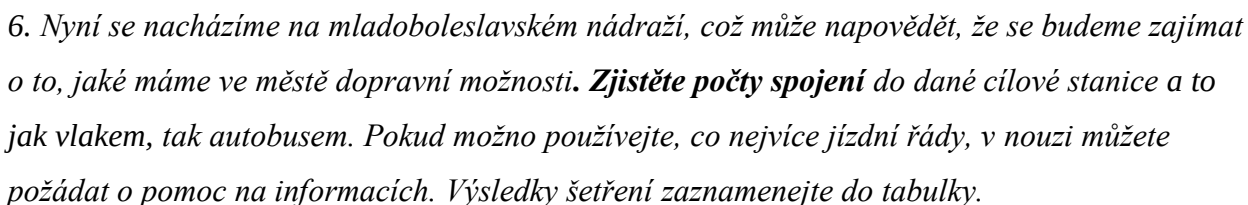
Celkový součet bodů :

Maximální počet bodů, který může od Vás město získat je 30.

Čím méně bodů město nasbírání, tím méně je podle vás život v něm kvalitní.

V takovém šetření by bylo určitě zajímavé porovnat dvě úplně odlišné oblasti. Když se mezi vámi najde zájemce, který by podobné hodnocení udělal v nějakém vesnickém prostředí, bylo by to velmi přínosné. Hodnocení na vesnici může udělat někdo, kdo bydlí mimo Mladou Boleslav, nebo si můžete třeba jako menší skupinka udělat o víkendu výlet do nějaké vesnice za městem. Přijdete jistě na řadu rozdílů oproti městu.

Na základě zjištěných informací zkuste vyvodit závěry, v které situaci je lepší použít vlak a kdy autobus. Zaznamenejte, jaké máte vy osobní zkušenosti s daným druhem dopravy a který typ je vám bližší.

[illegible]

*7. Jak jistě víte v blízkosti autobusového nádraží se nachází jeden z nejfrekventovanějších vchodů do Škoda Auto, tzv. 7. brána. Proto zde **uděláme** ještě jedno menší **šetření**. Podíváme se podrobněji na jednu z charakteristik závodu. Tou je národnostní složení zaměstnanců. Národnostní složení vypovídá o mnohém, souvisejí s ním různé skutečnosti a existují v něm i ověřené zákonitosti. Skrze takové téma se můžeme dozvědět i něco o přistěhovalcích přicházejících do naší země.*

Když se podíváme na hodinky, je něco mezi 13:30 a 14:30. V tuto dobu (dále také kolem 6. hodiny ránní a 22. hodiny večerní) probíhá výměna směny v závodě Škoda a vy budete mít možnost tak snadno získat respondenty pro výzkum. Pracovat budete ve tříčlenných týmech, pokládat budete otázky z následujícího dotazníku a posléze zpracujete jejich vyhodnocení.

*Dotazník – národnostní složení zaměstnanců Škoda Auto a.s.
odpovědi zakroužkujte*

1. Pocházíte z České republiky?

ČECH – CIZINEC

Otázky pouze pro českého občana:

2. Jste původně z Mladé Boleslavi?

ANO - NE

Otázka pouze po odpovědi NE:

3. Přišel jste do Mladé Boleslavi kvůli zaměstnání?

ANO - NE

4. Pracujete ve Škoda Auto na dělnické pozici?

ANO - NE

Otázky pouze pro cizince:

2. Odkud pocházíte, z které země?

3. Proč jste přišel do ČR?

PRÁCE - JINÉ

4. Přistěhoval jste se sem sám nebo s rodinou?

SÁM - S RODINOU

5. Jak dlouho už tady žijete, zůstanete tu?

<1 rok

1 – 3 roky

zůstanu

6. Pracujete ve Škoda Auto na dělnické pozici?

ANO - NE

Výsledky vyhodnoďte do tabulky:

Otázka	celkem dotázaných	ČECH			CIZINEC		
1.Pocházíte z České republiky?							
	<i>celkem dotázaných</i>	<i>ANO</i>			<i>NE</i>		
2.Jste původně z Mladé Boleslavi?							
3.Přišel jste do Mladé Boleslavi kvůli zaměstnání?							
4.Pracujete ve Škoda Auto na dělnické pozici?							
	celkem dotázaných	SR	UKR	POL	VIET	JINÉ	
2.Odkud pocházíte, ze které země?							
		PRÁCE			JINÉ		
3.Proč jste přišel do ČR?							
		SÁM			S RODINOU		
4.Přistěhoval jste se sem sám nebo s rodinou?							
		<1 rok		1 – 3 roky		zůstanu	
5.Jak dlouho už tady žijete, zůstanete tu ?							
		ANO			NE		
6.Pracujete ve Škoda Auto na dělnické pozici?							

Shrňte stručně do bodů výsledky z jednotlivých otázek, stačí jedna výstižná věta ke každé otázce:

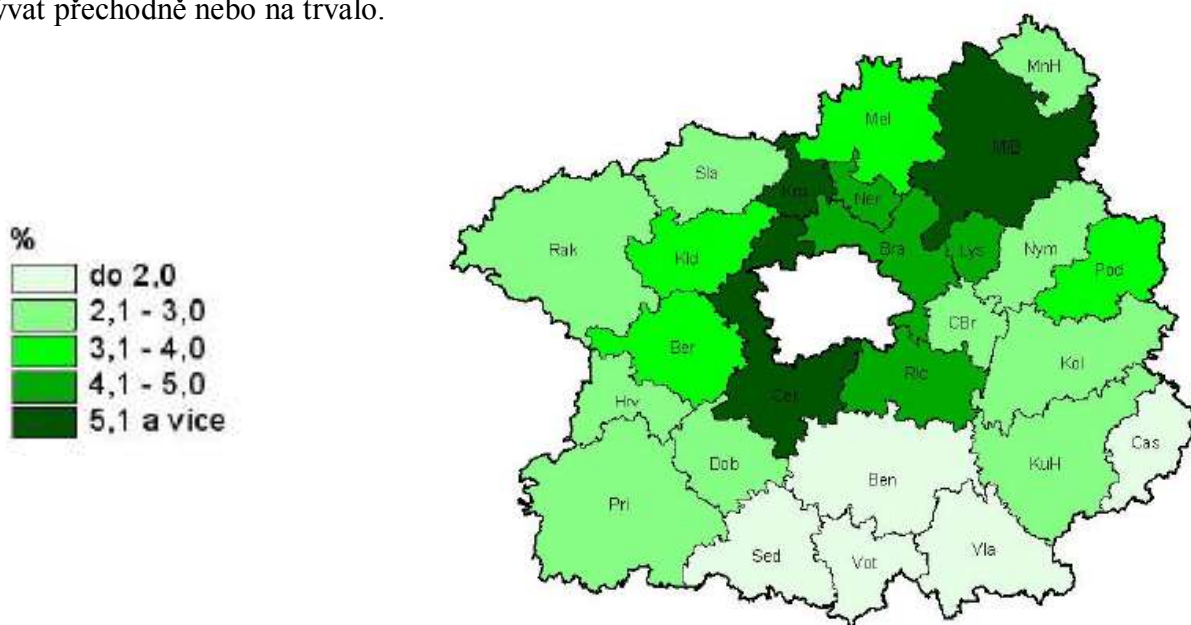
- [illegible]

Další zdroje informací k Vašemu bádání na téma národnostní složení.

KRAJE ČESKÉ REPUBLIKY (NUTS3)	
	Ukazatel
Česká republika	3,1
v tom kraje:	
Hl. město Praha	8,7
Středočeský	3,6
Jihočeský	2,0
Plzeňský	2,8
Karlovarský	5,3
Ústecký	3,2
Liberecký	3,1
Královéhradecký	2,4
Pardubický	1,5
Vysočina	1,4
Jihomoravský	2,5
Olomoucký	1,3
Zlínský	1,1
Moravskoslezský	1,6

Tab. č.1.: Podíl cizinců na celkovém počtu obyvatel k 31.12. 2006 v krajích v ČR (%)

Pozn: Za cizince se považuje osoba, která nemá české státní občanství. Cizinec smí na území ČR pobývat přechodně nebo na trvalo.

Graf č.1.: Podíl cizinců na celkovém počtu obyvatel k 31.12. 2006 ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností ve Středočeském kraji (%)

Cizinci podle vybraných státních občanství a krajů k 31. 12. 2006										
ČR, kraje	Cizinci celkem	z toho státní občanství								
		Ukrajina	Sloven-sko	Vietnam	Rusko	Polsko	Německo	Moldav-sko	Bulhar-sko	Spojené státy
Česká republika	323 343	102 657	58 384	40 835	18 954	18 894	10 109	6 206	4 660	4 212
Hl. m. Praha	103 829	35 632	16 300	5 907	9 873	1 916	2 223	1 537	1 628	2 544
Středočeský	42 682	15 460	9 884	3 116	2 742	2 457	821	1 549	726	433
Jihočeský	12 598	4 088	2 061	1 626	400	286	954	224	207	118
Plzeňský	15 488	5 021	2 755	3 548	226	238	1 175	372	113	77
Karlovarský	16 101	1 984	1 185	8 089	1 680	171	1 062	86	128	49
Ústecký	26 618	8 169	2 744	6 892	1 320	1 176	1 977	389	375	102
Liberecký	13 287	4 684	2 637	1 495	408	1 553	323	417	255	69
Královéhradecký	13 405	4 859	1 970	1 190	257	2 699	253	246	107	80
Pardubický	7 698	3 254	1 644	414	171	719	108	128	68	61
Vysočina	7 043	2 934	1 126	764	122	155	156	212	94	42
Jihomoravský	28 178	11 196	5 203	3 203	665	567	405	680	402	282
Olomoucký	8 533	2 294	2 201	1 080	257	496	247	233	105	113
Zlínský	6 605	972	2 761	593	228	325	135	92	73	85
Moravskoslezský	20 695	2 065	5 905	2 883	477	6 135	266	38	357	156
Nezjištěno	583	45	8	35	128	1	4	3	22	1

Tab. č.2.: Cizinci podle vybraných státních občanství a krajů k 31. 12. 2006

?

Z Vašeho výzkumu a poskytnutých dat se vám už nahromadilo velké množství informací o cizincích pobývajících jak v našem kraji, tak v celé České republice. Vše nyní využijete při **práci s textem** z odborného geografického časopisu.

Vaším úkolem bude:

- pročíst článek o ukrajinských imigrantech
- symbolem ✓ vyznačit části textu, kde se objeví informace, která je pro Vás již známá, která se shoduje s výsledky Vašeho šetření nebo, která se shoduje s daty v příložených tabulkách a grafech
- symbolem + označit nové informace, které v článku ještě objevíte
- symbolem - označit informace, se kterými vy nesouhlasíte nebo, kterým nerozumíte

Ukrajinec – symbol levné pracovní síly v Česku, nebo zdroj investic na Ukrajině?

„Zarobitčán“ neboli novodobý pracovní migrant z Ukrajiny nemá své postavení jednoduché nejen v zemi, kde pracuje, ale ani v zemi mateřské. Zatímco v České republice jsou pracovní migranti z ruský mluvících zemí bráni jako levná pracovní síla, často vykořisťovaná svými klienty či zaměstnavateli, na Ukrajině se na ně spíše pohlíží jako na lidi, kteří utrácí velkou část vydělaných peněz: nakupují zboží, nemovitosti, platí dětem školné, zakládají vlastní firmy a předávají zkušenosti získané v zahraničí. I pro ukrajinské úřady je práce Ukrajinců v zahraničí přínosem, neboť emigraci se snižuje nezaměstnanost a tím i sociální napětí v zemi (Livinský 2007). Pracovní migranti však mnohdy musí po svém návratu čelit závisti a jsou i terčem kriminálních činů svých krajanů. Podle odhadů se mimo území Ukrajiny nachází 5 až 7 milionů jejich občanů – převážně ze Zakarpatské oblasti, která patří k nejchudším v zemi. Ti si ročně vydělají asi 5,5 mld. dolarů, což je polovina ukrajinského státního rozpočtu (Kočík, Livinský 2005).

Význam studia ukrajinské pracovní migrace v Česku je důležitý z mnoha hledisek. Zejména však proto, že ukrajinská migrační komunita je spolu se specifickou slovenskou komunitou zdaleka nejpočetnější. Podíl Ukrajinců na celkovém počtu cizinců byl na konci roku 2006 více než třetinový (32 %), přičemž 75 % mělo v Česku dlouhodobý pobyt vyznačující se především ekonomickou aktivitou. V současné době na našem území pracuje legálně více než 61 tisíc občanů Ukrajiny; zhruba dvě třetiny z nich jsou v postavení zaměstnanců (viz graf).

Ukrajinci též zaujímají přední místa v počtech žadatelů o azyl a v posledních pěti letech je Ukrajina hlavní zdrojovou zemí azylantů. V letech 2004 a 2005 například tvořili 24,5 % všech žadatelů. Jedním z hlavních důvodů podání žádosti je legalizace pobytu v Česku a tím i možnost po jednom roce legálně pracovat, a to až do rozhodnutí o udělení či neudělení azylu.

Největší koncentrace Ukrajinců je ve velkých městech, zejména v Praze, Brně a dále ve Středočeském kraji a v regionech se zahraničními investicemi (např. Mladá Boleslav, Liberec). Vysvětlení lze částečně hledat ve větší nabídce pracovních míst. Kromě kvantitativní hrani v případě ukrajinské komunity roli i její „kvalitativní dopady“ na ekonomické prostředí v ČR, a to jak na makro-, tak i mikroúrovni. Důležité otázky jsou spjaté se vztahem Ukrajinců a domácí populace, typem jejich sociální komunikace, životními podmínkami a pragmatickou integrací do české společnosti.

Důvody příchodu

Dlouhodobá a hluboká ekonomická krize je podle hodnocení expertů jedním z hlavních

ních nebezpečí, neboť právě socioekonomické poměry, tzv. negativní „push“ faktory, jsou jedny z nejdůležitějších spouštěcích a hnacích mechanismů současné masové migrace Ukrajinců. Důvody pro pracovní migraci z Ukrajiny je možno hledat zejména ve špatné socioekonomické situaci země. Podle výzkumu ukrajinské komunity v Česku (Drbohlav, Janská a Šelepová 2001) občané Ukrajiny nejčastěji v ČR vykonávají nekvalifikované manuální práce, především ve stavebnictví, i když je známo, že jejich vzdělanostní úroveň je často relativně vysoká. (Systém vzdělávání na Ukrajině a v Česku, ale není totožný, často uváděné jedenácti- a dvanáctileté vzdělání neodpovídá našemu klasickému střednímu vzdělání.) Na základě probíhajícího výzkumu nelegální migrace na PPF UK Praha lze předpokládat, že Ukrajinci

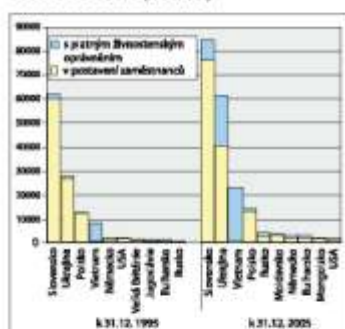
představují z hlediska nelegálních imigrantů nejpočetnější skupinu; často vstupují na naše území buď na turistická víza, anebo přímo nelegálně. Bez jakéhokoli povolení k pobytu či zaměstnání jsou tak mnohdy zapojováni do nelegálních praktik a šedé ekonomiky od samého počátku pobytu v Česku.

Charakteristika ukrajinských dělníků

Ukrajinci často získávají živnostenské oprávnění, ale ve skutečnosti provádějí práci jako „klasičtí“ zaměstnanci. Jsou činní v různých sektorech ekonomiky jako nekvalifikovaní dělníci, často pracující ve skupinách pro ukrajinského zprostředkovatele, který jim organizuje práci a kontrakty s českými partnery. Zprostředkovatelský subjekt vyšle zaměstnance na pracoviště domácí společnosti, ta však neplatí zdravotní a sociální pojištění, jelikož pracovníci nejsou jejími zaměstnanci. Platí jen ukrajinskému prostředníkovi za vykonanou práci, což je pro firmy finančně výhodné. Velice často je s ukrajinskými podnikatelskými aktivitami spojené také vykořisťování pracovníků, nelegální zaměstnávání a další praktiky.

Ukrajinci jsou v Česku a na jeho trhu práce již trvalou konstantou. Současný i minulý výzkum potvrdil, že mezi ukrajinskými pracovníky zatím převažují mladí (ženatí) muži, kteří mají na Ukrajině rodinu s dětmi. Obecně relativně vyšší vzdělanostní úroveň Ukrajinců neodpovídá typu v Česku vykonávaných prací. Jejich zaměstnanost převažuje již tradičně v oborech s požadovanou nízkou kvalifikací, a to převážně ve stavebnictví. Přetrvává vysoká pracovní aktivita imigrantů, obtížnost jejich práci i jejich časté zneužívání zaměstnavatelem

Graf: Zaměstnanost cizinců (v postavení zaměstnanců a osob s živnostenským oprávněním) v ČR podle deseti nejčastějších státních občanství v roce 1995 a 2005 (k 31. 12.)

Zdroj: Cizinci v České republice 2001, Roubalová 2006

Tabulka: Počet cizinců s povolením k pobytu v Česku podle země původu, 1996–2006 (stavy v tisících)

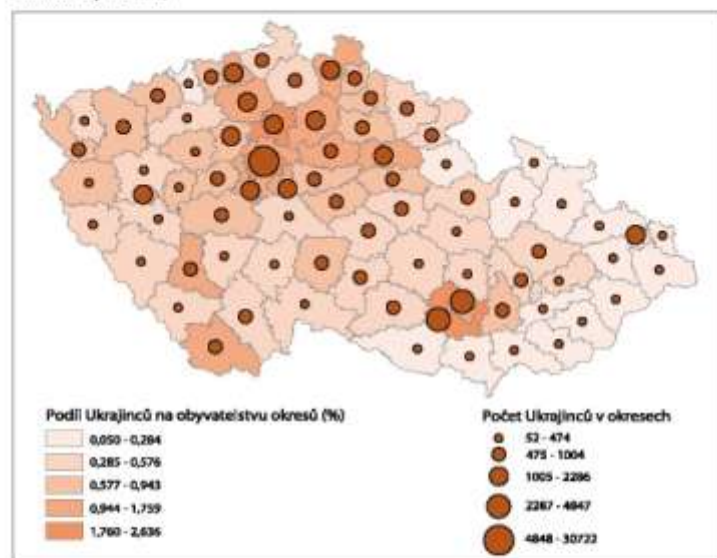
Země	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Ukrajina	46,3	43,4	52,7	65,9	50,2	51,8	59,1	62,3	78,3	87,8	93,5
Slovensko	50,3	52,2	49,6	40,4	44,3	53,3	61,1	64,9	47,4	49,5	58,4
Celkem	199,2	210,3	220,2	228,9	203	210,8	231,6	240,4	254,3	278,3	296

Zdroj: MV ČR

Typický příklad pokoje na ubytovně: dvoulůžkový pokoj, kde ukrajinskí dělníci tráví čas po práci. Sociální zařízení a kuchyňka jsou na patře, parkoviště za ubytovnou. Foto: E. Janská

Podíl Ukrajinců na obyvatelstvu okresů a jejich počty v okresech v roce 2005 (národnosti v více než 4 000 obcích v Česku)

Zdroj: Novotný, Janská, Čermáková 2007, upraveno podle dat ČSU

APLIKACE DO VÝUKY:

Zamyslete se nad tím, jak většinová česká společnost vnímá Ukrajince a cizince obecně. Myslíte si, že jsou Češi xenofobní? Prosaďte se výsledky výzkumu veřejného mínění.

LITERATURA:

DRBOHLAV, D. (2004): Migration Trends in Selected EU Applicant Countries: Volume II – The Czech Republic (The Times They are A-Changin). IOM, Vienna, s. 138.
 DRBOHLAV, D., JANSKÁ, E., ŠELEPOVÁ, P. (2001): Ukrajinská komunita v České republice. In: Menšíny a migranti v České republice. Šiškova, T. (ed.). Praha, Portál, s. 89–97.

ČESKÁ ŠKOLA SE OTEVÍRÁ MULTIKULTURNÍMU SVĚTU

Přírodovědecká fakulta UK v Praze otevře během října 2007 kurz dalšího vzdělávání učitelů zaměřený na integraci cizinců do společnosti. Přední odborníci seznámí s podstatou problematiky soužití kultur a se zkušenostmi získanými při komunikaci s cizinci a problémovými skupinami.

Zájemci se mohou ihned přihlásit na adresu geotest@natur.cuni.cz

nanosti a množstvím pestrých pracovních příležitostí největším magnetem. Inflace se projevila ve smyslu zvýšení výdajů Ukrajinců na bydlení a celkový pobyt v imigrační zemi. Z probíhajícího projektu zabývajícího se nelegální migrací vyplývá, že ač někteří dávají přednost bydlení na ubytovnách, stále větší počet si pronajímá byty; např. v bytě o velikosti v 3+1 bydlí šest dospělých a každý z nich platí měsíčně 2–3 tisíce korun.

Závěr

I přes veškerá úskalí nelegálního pobytu či problémy se získáním pracovních či pobytových viz mají Ukrajinci o práci v Česku stále velký zájem, neboť český pracovní trh je potřebuje. Například Drbohlav (2004) vyjmenovává důvody, proč je český pracovní trh schopen imigranty absorbovat a z jakých důvodů je možno s tímto trendem počítat i v budoucnosti. Jedná se zejména o globalizaci a internacionalizaci české ekonomiky, dále o nízké nastavení minimálních mezd a vysokou sociální podporu (čeští občané raději zůstanou nezaměstnanými, než aby zastávali takový druh práce, za jejíž vykonávání je mzda téměř srovnatelná se sociálními dávkami). Minimální mzda v ČR patří k nejnižším v EU, a to nejen nominálně, ale především v poměru k průměrnému platu; její výše leží hluboko pod jeho polovinou – v roce 2005 činila minimální mzda 38,5 % z průměrné hrubé mzdy (Roubalová 2006). V neposlední řadě je tu touha zaměstnavatelů po levné pracovní síle a relativně nízká mobilita českých pracovníků.

Eva Janská, PFF UK v Praze,
ejanska@natur.cuni.cz

DRBOHLAV, D., LUPTÁK, M., JANSKÁ, E., ŠELEPOVÁ, P. (1999): Ukrajinská komunita v ČR. Závěrečná zpráva grantu MČ, Přírodovědecká fakulta, Praha, s. 40.

KOČÍK, R., LIVINSKY, O. (2005): Největší investor na Ukrajině? Zabití Čechů Podkarpatská Rus 1/2005, s. 9.

LIVINSKY, O. (2007): Různé pohledy na emigranty na Ukrajině (podklad k debatě). <http://www.migraceonline.cz>.

NOVOTNÝ, J., JANSKÁ, E., ČERMÁKOVÁ, D. (2007): Rozmístění cizinců v Česku a jeho podmiňující faktory. In: Geografie-Sborník ČGS, 112, č. 2.

ROUBALOVÁ, M. (2006): Předpoklady a bariéry zaměstnávání cizinců v České republice (case study Praha). Diplomová práce, PFF UK Praha, katedra soc. geografie a reg. rozvoje, s. 101.

?

8. Na závěr se ještě pokus **vyvodit zákonitosti**, jaké platí v hierarchii pozic v zaměstnání.

Odhadneš, jací lidé zastávají v továrně vedoucí a manažerské pozice? Kdo pracuje většinou jako dělník?

pracovní pozice	vzdělání	národnost
<i>dělník</i>		
<i>mistr na lince závodu</i>		
<i>kancelářská pozice</i>		
<i>manažer, vedoucí jednotlivých složek</i>		

Nápověda:

výše vzdělání:

ZŠ

střední bez maturity, vyučen

střední s maturitou

VŠ

<i>Představenstvo ŠKODA AUTO a.s.</i>	<i>Dozorčí rada ŠKODA AUTO a.s.</i>
<i>Reinhard Jung</i> předseda představenstva	<i>Hans Dieter Pötsch</i> předseda dozorčí rady, člen představenstva společnosti VOLKSWAGEN AG
<i>Holger Kintscher</i> člen představenstva za oblast ekonomie	<i>Detlef Wittig</i> člen dozorčí rady, generální zplnomocněnec společnosti VOLKSWAGEN AG
<i>Horst Mühl</i> člen představenstva za oblast výroby a logistiky	<i>Jochem Heizmann</i> člen dozorčí rady, člen představenstva společnosti VOLKSWAGEN AG
<i>Fred Kappler</i> člen představenstva za oblast prodeje a marketingu	<i>Horst Neumann</i> člen dozorčí rady, člen představenstva společnosti VOLKSWAGEN AG
<i>Martin Jahn</i> člen představenstva za oblast řízení lidských zdrojů	<i>Jaroslav Povšík</i> člen dozorčí rady, předseda základní organizace OS KOVO ŠKODA AUTO a.s.
<i>Eckhard Scholz</i> člen představenstva za oblast technického vývoje	<i>Jan Miller</i> člen dozorčí rady, tajemník základní organizace OS KOVO ŠKODA AUTO a.s.

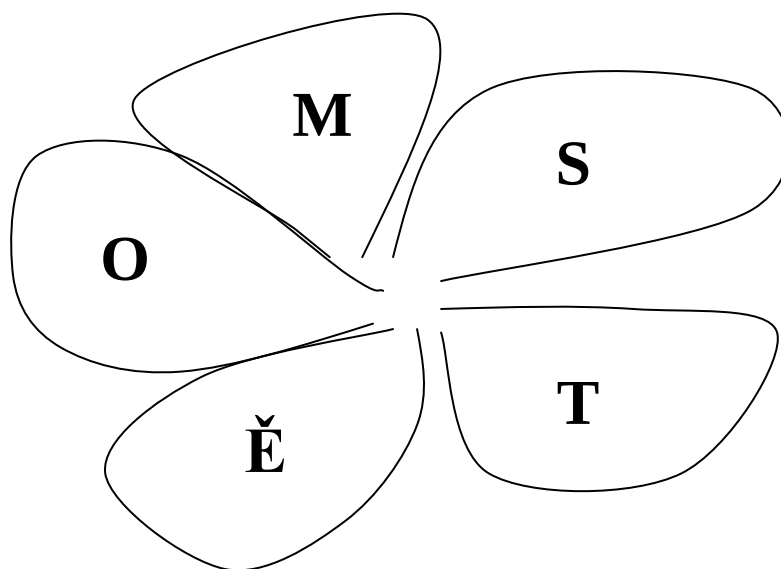
ÚLOHY KE STANOVIŠTI MĚSTO

?

1. Pětilístek

Určitě hravě odhalíte jaké slovo je ukryté v přesmyčce pětilístku, hlavním úkolem ale je vepsat do lístků slova, která se vám spojí, když se řekne město. Může to být asociace spojená přímo s vaším městem, nebo jednoduše s pojmem *město* označujícím sídelní jednotku.

Vymyslete tedy **pět slov**, která v sobě musí obsahovat písmenka z jednotlivých lístků.

M: Mladá Boleslav, moje, nemocnice, moc
Ě: náměstí, zaměstnání, městský úřad, pěkné
S: silnice, starosta, smog, růst
T: továrna, auta, stres, fotbal,
O: škola, obchod, Olympia, obyvatelé,

?

2. Poslechněte si následující texty, **přemýšlejte o krajině**, na kterou pohlížíme.

Škoda Auto a.s.

- působí na **více než 100 trzích** v rámci celého světa, na které v roce 2007 dodala zákazníkům **630 032 vozů**, 76,3 % odbytišť tvoří trhy Evropské unie,
 - svým obratem patří k největším ekonomickým uskupením v rámci nově začleněných států Evropské unie, v roce 2007 dosáhla **celkových tržeb 222 mld. Kč**
 - je významným zaměstnavatelem, v roce 2007 **zaměstnávala celkem 24 461 lidí**, z toho 902 bylo zaměstnáno v zahraničních společnostech
 - v rámci České republiky zaujímá v posledních letech čelné pozice v žebříčku ankety CZECH TOP 100 v kategoriích „**Nejvýznamnější firma**“, „**Nejobdivovanější firma**“ a „**Zaměstnavatel roku**“
 - vytváří vysokou přidanou hodnotu pro akcionáře
 - je nejvýznamnějším exportérem České republiky se **7,5% podílem na jejím exportu**
 - má významné kapitálové účasti ve společnostech v České republice i v zahraničí
 - je společensky odpovědnou firmou; v roce 2007 se Škoda Auto přihlásila k principům českého Kodexu správy a řízení společností, v oblasti sociální dlouhodobě podporuje řadu veřejně prospěšných projektů, v oblasti environmentální trvale dbá o maximální ohleduplnost vůči životnímu prostředí
- V návaznosti na výsledky odbytu dosáhla společnost v roce 2007 rekordní výše finančních výsledků. Provozní výsledek dosáhl úrovně 19,0 mld. Kč a zisk po zdanění zaznamenal meziroční nárůst o 5,0 mld. Kč (+46,1 %).

Zdroj: Škoda Auto Výroční zpráva 2007 (2008, s. 9)

Jan Skácel

Modlitba za vodu

Ubývá míst kam chodívala pro vodu
starodávná milá
kde laně tišily žízeň kde žila rosnička
a poutníci skláněli se nad hladinou
aby se napili z dlaní

Voda si na to vzpomíná
voda je krásná
voda má
voda má rozpuštěné vlasy
chraňte tu vodu
nedejte aby osleplo prastaré zrcadlo hvězd

A přiveďte k té vodě koníčka
přiveďte koně vraného jak tma
voda je smutná
voda má
voda má rozcuchané vlasy
a kdo se na samé dno potopí
kdo potopí se k hvězdám pro prstýnek

Voda je zarmoucená vdova
voda má
voda má popelem posypané vlasy
voda si na nás stýská

Zdroj: Skácel (1997, s. 243)

Jan Skácel

Modlitba

Studánku dej mi blízko u lesa
A nehlubokou Jenom na dlaň vody
A do ní žabku která vodu čistí

Na podzim povybírám napadané listí
V zimě se budu starat aby nezamrzla
A v srpnu zavedu tam lidi žíznivé

A to je všechno Snad je v moci tvé
Udělat pro mne malý důlek vody
Ve kterém by se odrážela nebesa

Zdroj: Skácel (1997, s. 158)

Následně **diskutujte** o textech, o krajině a o tom, zda se vám ve vašem městě žije dobře.

Jak vnímáte životní prostředí města?

Je pro vás život v Mladé Boleslavi pohodlný?

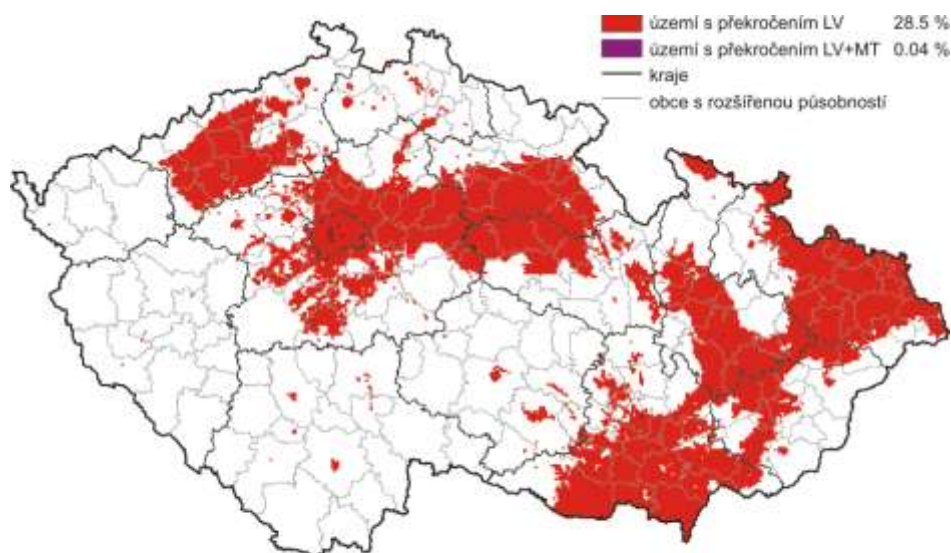
Nechtěli byste raději bydlet v jiné oblasti, jiným životním stylem?

? Zkuste **se zamyslet** nad postavením automobilky v našem městě.

Dokázali byste uvést klady (příležitosti), které Škoda Auto Mladé Boleslavi přináší.

Naopak jaké má pro nás továrna zápory, existují nějaké hrozby z její strany?

Inspirací vám mohou být níže uvedené obrázky a texty.

Vyznačení oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší vzhledem k imisním limitům pro ochranu zdraví, 2006

Zdroj: http://www.chmu.cz/uoco/oco_main.html

K 31. 12. 2007 zajistila skupina Škoda Auto a.s. v České republice práci pro 23 559 kmenových a 4 194 agenturních zaměstnanců. V tomto regionu přijala v průběhu roku celkem 2 486 nových zaměstnanců.

V dceřiných společnostech na Slovensku, v Německu, Polsku a Indii pracovalo ke konci roku 2007 celkem 1 388 zaměstnanců.

Zdroj:

Škoda Auto Výroční zpráva 2007
(2008, s. 62)

Pokračující podpora sociálních, kulturních a sportovních projektů a spolupráce s významnými institucemi i charitativními organizacemi vedly k dalšímu upevnění a posílení pozice společnosti na poli společenské odpovědnosti.

Zdroj:

Škoda Auto Výroční zpráva 2007
(2008, s. 68)

KLADY (Příležitosti)

zdroj finančních prostředků

pracovní příležitosti

rozvoj města

dává tvář městu

rozvoj vzdělávání

ZÁPORY (Hrozby)

ekologické riziko

kriminalita zahraničních dělníků

rozzrůztaující se zástavba, vliv na krajinu

ovlivnění života města

vyšší životní náklady obyvatel

lobby na městské zastupitelstvo

integrace dělníků do společnosti

3. V okolí velkých měst bývá často značně znečištěné ovzduší. Měli bychom si v tuto chvíli objasnit určité pojmy.

SMOG

INVERZE

SKLENÍKOVÝ EFEKT

EMISE

IMISE

KYSELÝ DÉŠŤ

Jev, při kterém atmosféra způsobuje ohřívání planety tím, že absorbuje dopadající sluneční záření a zároveň brání jeho zpětnému odrazu do prostoru.

SKLENÍKOVÝ EFEKT

Chemické znečištění atmosféry, které je způsobené lidskou činností. Jedná se o jev, během kterého je atmosféra obohacena o složky, které v ní normálně nejsou a které jsou škodlivé pro zdraví.

SMOG

Typ srážek s pH nižším než 5,6. Toto okyselení způsobuje oxid uhličitý, který tvoří s vodou slabou kyselinu uhličitou.

KYSELÝ DÉŠŤ

Jev, kdy teplota vzduchu v některé vrstvě dolní atmosféry s výškou neklesá, ale stoupá.

Důsledkem je například i velká koncentrace škodlivin z výfuků a komínů v nehybné přízemní vrstvě vzduchu.

INVERZE

Znečišťující příměsi dostávající se z určitého zdroje do ovzduší. Měříme přímo u zdroje znečištění.

EMISE

Koncentrace škodlivých látek ve vzduchu. Škodlivé látky, které se dostanou do styku např. s vodou, půdou. Měřitelné mimo zdroje znečištění.

IMISE

4. Během krátké chvíle se pokuste ve tříčlenných skupinách **udělat anketu** mezi kolemjdoucími a zeptejte se jich, jak se jim líbí nová tvář okolí Vzdělávacího centra Na Karmeli. Snažte se dotázat lidí různých věkových kategorií. Z každé kategorie alespoň dva zástupci.

10-15 let

.....

.....

15-20 let

.....

.....

20-30 let

.....

.....

30-50 let

.....

.....

50 a více

.....

.....

Své výsledky **prodiskutujte** s ostatními skupinami.

5. Při procházení městem **pozorujte a zhodnoťte** kvalitu životního prostředí. Svůj názor zaznamenejte do tabulky a pokuste se ke každé položce **vymyslet nějaký návrh** na zlepšení dané situace.

Popis části obce kudy procházíme:		
dotaz		možnost zlepšení
1. Dopravní provoz		
nízký	3	
normální	2	
vysoký	1	
2. Vzhledová kvalita a čistota prostranství		
vysoká	3	
běžná	2	
nízká	1	
3. Znečištění ovzduší		
nepatrné	3	
lehké	2	
těžké	1	
4. Hluk		
tiché místo	3	
spíše hlučné místo	2	
hlučné místo	1	
5. Bezpečnost		
velmi dobrá	3	
snížená	2	
nedostatečná	1	
6. Kvalita místních komunikací		
velmi dobrá	3	
dostačující	2	
špatná	1	
7. Zeleň, parky, trávníky a jejich kvalita		
výrazné zastoupení/udržovaná	3	
dostatečné zastoupení	2	
nedostatečné zastoupení/špatná kvalita	1	

8. Procházky, sport, rekreace		
do 10 min chůze	3	
do 20 min chůze	2	
do 30 min chůze	1	
9. Bydlení – stav budov		
kvalitní, v dobrém stavu	3	
průměrné, standardní	2	
mizerné, poničené budovy	1	
10. Atmosféra místa		
velmi pozitivní	3	
neutrální	2	
negativní	1	

Celkový součet bodů:

Maximální počet bodů, který může od Vás město získat je 30.

Čím méně bodů město nasbírání, tím méně je podle vás život v něm kvalitní.

V takovém šetření by bylo určitě zajímavé porovnat dvě úplně odlišné oblasti. Když se mezi vámi najde zájemce, který by podobné hodnocení udělal v nějakém vesnickém prostředí, bylo by to velmi přínosné. Hodnocení na vesnici může udělat někdo, kdo bydlí mimo Mladou Boleslav, nebo si můžete třeba jako menší skupinka udělat o víkendu výlet do nějaké vesnice za městem. Přijdete jistě na řadu rozdílů oproti městu.

6. Nyní se nacházíme na mladoboleslavském nádraží, což může napovědět, že se budeme zajímat o to, jaké máme ve městě dopravní možnosti. **Zjistěte počty spojení** do dané cílové stanice a to jak vlakem, tak autobusem. Pokud možno používejte, co nejvíce jízdní řády, v nouzi můžete požádat o pomoc na informacích. Výsledky šetření zaznamenejte do tabulky.

cílová stanice	VLAK		BUS	
	počet spojení za den	časová náročnost	počet spojení za den	časová náročnost
Bakov n. Jiz.	27	11 min	52	15 min
Příbram	14	4 hod	11	5 hod
Nymburk	15	35 min	11	1,5 hod
Praha	25	2 hod	59	1 hod
Brno	34	5 hod	26	3 hod 45 min

Zdroj: <http://jizdnirady.idnes.cz/vlakyaubusy/spojeni/>

Na základě zjištěných informací zkuste vyvodit závěry, v které situaci je lepší použít vlak a kdy autobus. Zaznamenejte, jaké máte vy osobní zkušenosti s daným druhem dopravy a který typ je vám bližší.

Ze zjištěných hodnot vychází lépe téměř jednoznačně autobusová doprava. Vlak je lepší využít v případě cesty do Nymburka, který je známý svou tradicí vlakové dopravy a nachází se zde významný dopravní uzel. Co se Příbrami týče, tam vychází vlaková doprava také o něco lépe. Důvod může být ten, že na vlaková spojení nemá žádný vliv dopravní situace např. uvnitř centra Prahy a vlak je tudíž rychlejší.

Výsledné rozhodnutí o použití daného prostředku záleží již na každém. U autobusových spojení lidé většinou oceňují rychlost. Vlaková doprava je naopak pro mnohé lidi pohodlnější.

7. Jak jistě víte v blízkosti autobusového nádraží se nachází jeden z nejfrekventovanějších vchodů do Škoda Auto, tzv. 7. brána. Proto zde **uděláme** ještě jedno menší **šetření**.

Podíváme se podrobněji na jednu z charakteristik závodu. Tou je národnostní složení zaměstnanců. Národnostní složení vypovídá o mnohém, souvisejí s ním různé skutečnosti a existují v něm i ověřené zákonitosti. Skrze takové téma se můžeme dozvědět i něco o přistěhovalcích přicházejících do naší země.

Když se podíváme na hodinky, je něco mezi 13:30 a 14:30. V tuto dobu (dále také kolem 6. hodiny ránní a 22. hodiny večerní) probíhá výměna směny v závodě Škoda a vy budete mít možnost tak snadno získat respondenty pro výzkum. Pracovat budete ve tříčlenných týmech, pokládat budete následující otázky z dotazníku a posléze zpracujete jejich vyhodnocení.

*Dotazník – národnostní složení zaměstnanců Škoda Auto a.s.
odpovědi zakroužkujte*

1. Pocházíte z České republiky?

ČECH – CIZINEC

Otázky pouze pro českého občana:

2. Jste původně z Mladé Boleslavi?

ANO - NE

Otázka pouze po odpovědi NE:

3. Přišel jste do Mladé Boleslavi kvůli zaměstnání?

ANO - NE

4. Pracujete ve Škoda Auto na dělnické pozici?

ANO - NE

Otázky pouze pro cizince:

2. Odkud pocházíte, z které země?

3. Proč jste přišel do ČR?

PRÁCE - JINÉ

4. Přistěhoval jste se sem sám nebo s rodinou?

SÁM - S RODINOU

5. Jak dlouho už tady žijete, zůstanete tu?

1 rok

1 – 3 roky

zůstanu

6. Pracujete ve Škoda Auto na dělnické pozici?

ANO - NE

Výsledky vyhodnoďte do tabulky:

Otázka	celkem dotázaných	ČECH			CIZINEC		
1.Pocházíte z České republiky?							
	<i>celkem dotázaných</i>	<i>ANO</i>			<i>NE</i>		
2.Jste původně z Mladé Boleslavi?							
3.Přišel jste do Mladé Boleslavi kvůli zaměstnání?							
4.Pracujete ve Škoda Auto na dělnické pozici?							
	celkem dotázaných	SR	UKR	POL	VIET	JINÉ	
2.Odkud pocházíte, ze které země?							
		PRÁCE			JINÉ		
3.Proč jste přišel do ČR?							
		SÁM			S RODINOU		
4.Přistěhoval jste se sem sám nebo s rodinou?							
		<1 rok		1 – 3 roky		zůstanu	
5.Jak dlouho už tady žijete, zůstanete tu ?							
		ANO			NE		
6.Pracujete ve Škoda Auto na dělnické pozici?							

Shrňte stručně do bodů výsledky z jednotlivých otázek, stačí jedna výstižná věta ke každé otázce:

- ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■**

Další zdroje informací k Vašemu bádání na téma národnostní složení.

KRAJE ČESKÉ REPUBLIKY (NUTS3)

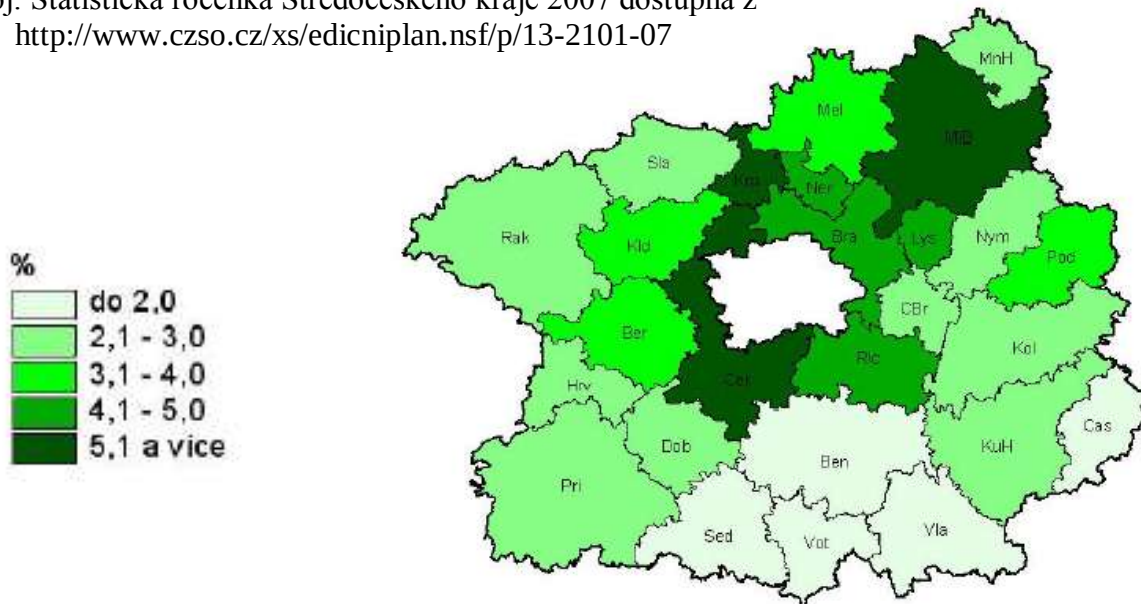
	Ukazatel
Česká republika	3,1
v tom kraje:	
Hl. město Praha	8,7
Středočeský	3,6
Jihočeský	2,0
Plzeňský	2,8
Karlovarský	5,3
Ústecký	3,2
Liberecký	3,1
Královéhradecký	2,4
Pardubický	1,5
Vysočina	1,4
Jihomoravský	2,5
Olomoucký	1,3
Zlínský	1,1
Moravskoslezský	1,6

Pozn: Za cizince se považuje osoba, která nemá české státní občanství. Cizinec smí na území ČR pobývat přechodně nebo natrvalo.

Tab. č. 1.: Podíl cizinců na celkovém počtu obyvatel k 31. 12. 2006 v krajích v ČR (%)

Zdroj: Statistická ročenka Středočeského kraje 2007 dostupná z

<http://www.czso.cz/xs/edicniplan.nsf/p/13-2101-07>

Graf č. 1.: Podíl cizinců na celkovém počtu obyvatel k 31. 12. 2006 ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností ve Středočeském kraji (%)

Zdroj: Statistická ročenka Středočeského kraje 2007 dostupná z

<http://www.czso.cz/xs/edicniplan.nsf/p/13-2101-07>

Cizinci podle vybraných státních občanství a krajů k 31. 12. 2006										
ČR, kraje	Cizinci celkem	z toho státní občanství								
		Ukrajina	Sloven-sko	Vietnam	Rusko	Polsko	Německo	Moldav-sko	Bulhar-sko	Spojené státy
Česká republika	323 343	102 657	58 384	40 835	18 954	18 894	10 109	6 206	4 660	4 212
Hl. m. Praha	103 829	35 632	16 300	5 907	9 873	1 916	2 223	1 537	1 628	2 544
Středočeský	42 682	15 460	9 884	3 116	2 742	2 457	821	1 549	726	433
Jihočeský	12 598	4 088	2 061	1 626	400	286	954	224	207	118
Plzeňský	15 488	5 021	2 755	3 548	226	238	1 175	372	113	77
Karlovarský	16 101	1 984	1 185	8 089	1 680	171	1 062	86	128	49
Ústecký	26 618	8 169	2 744	6 892	1 320	1 176	1 977	389	375	102
Liberecký	13 287	4 684	2 637	1 495	408	1 553	323	417	255	69
Královéhradecký	13 405	4 859	1 970	1 190	257	2 699	253	246	107	80
Pardubický	7 698	3 254	1 644	414	171	719	108	128	68	61
Vysočina	7 043	2 934	1 126	764	122	155	156	212	94	42
Jihomoravský	28 178	11 196	5 203	3 203	665	567	405	680	402	282
Olomoucký	8 533	2 294	2 201	1 080	257	496	247	233	105	113
Zlínský	6 605	972	2 761	593	228	325	135	92	73	85
Moravskoslezský	20 695	2 065	5 905	2 883	477	6 135	266	38	357	156
Nezjištěno	583	45	8	35	128	1	4	3	22	1

Tab. č. 2.: Cizinci podle vybraných státních občanství a krajů k 31. 12. 2006

Zdroj: Statistická ročenka Středočeského kraje 2007 dostupná z

<http://www.czso.cz/xs/edicniplan.nsf/p/13-2101-07>

?

Z Vašeho výzkumu a poskytnutých dat se vám už nahromadilo velké množství informací o cizincích pobývajících jak v našem kraji, tak v celé České republice. Vše nyní využijete při **práci s textem** z odborného geografického časopisu.

Vaším úkolem bude:

- pročíst článek o ukrajinských imigrantech
- symbolem ✓ vyznačit části textu, kde se objeví informace, která je pro Vás již známá, která se shoduje s výsledky Vašeho šetření nebo, která se shoduje s daty v příložených tabulkách a grafech
- symbolem + označit nové informace, které v článku ještě objevíte
- symbolem - označit informace, se kterými vy nesouhlasíte nebo, kterým nerozumíte

Ukrajinec – symbol levné pracovní síly v Česku, nebo zdroj investic na Ukrajině?

„Zarobitčán“ neboli novodobý pracovní migrant z Ukrajiny nemá své postavení jednoduché nejen v zemi, kde pracuje, ale ani v zemi mateřské. Zatímco v České republice jsou pracovní migranti z ruský mluvících zemí bráni jako levná pracovní síla, často vykořisťovaná svými klienty či zaměstnavateli, na Ukrajině se na ně spíše pohlíží jako na lidi, kteří utrácí velkou část vydělaných peněz: nakupují zboží, nemovitosti, platí dětem školné, zakládají vlastní firmy a předávají zkušenosti získané v zahraničí. I pro ukrajinské úřady je práce Ukrajinců v zahraničí přínosem, neboť emigraci se snižuje nezaměstnanost a tím i sociální napětí v zemi (Livinský 2007). Pracovní migranti však mnohdy musí po svém návratu čelit závisti a jsou i terčem kriminálních činů svých krajanů. Podle odhadů se mimo území Ukrajiny nachází 5 až 7 milionů jejich občanů – převážně ze Zakarpatské oblasti, která patří k nejchudším v zemi. Ti si ročně vydělají asi 5,5 mld. dolarů, což je polovina ukrajinského státního rozpočtu (Kočík, Livinský 2005).

Význam studia ukrajinské pracovní migrace v Česku je důležitý z mnoha hledisek. Zejména však proto, že ukrajinská migrační komunita je spolu se specifickou slovenskou komunitou zdaleka nejpočetnější. Podíl Ukrajinců na celkovém počtu cizinců byl na konci roku 2006 více než třetinový (32 %), přičemž 75 % mělo v Česku dlouhodobý pobyt vyznačující se především ekonomickou aktivitou. V současné době na našem území pracuje legálně více než 61 tisíc občanů Ukrajiny; zhruba dvě třetiny z nich jsou v postavení zaměstnanců (viz graf).

Ukrajinci též zaujímají přední místa v počtech žadatelů o azyl a v posledních pěti letech je Ukrajina hlavní zdrojovou zemí azylantů. V letech 2004 a 2005 například tvořili 24,5 % všech žadatelů. Jedním z hlavních důvodů podání žádosti je legalizace pobytu v Česku a tím i možnost po jednom roce legálně pracovat, a to až do rozhodnutí o udělení či neudělení azylu.

Největší koncentrace Ukrajinců je ve velkých městech, zejména v Praze, Brně a dále ve Středočeském kraji a v regionech se zahraničními investicemi (např. Mladá Boleslav, Liberec). Vysvětlení lze částečně hledat ve větší nabídce pracovních míst. Kromě kvantitativní hrani v případě ukrajinské komunity roli i její „kvalitativní dopady“ na ekonomické prostředí v ČR, a to jak na makro-, tak i mikroúrovni. Důležité otázky jsou spjaté se vztahem Ukrajinců a domácí populace, typem jejich sociální komunikace, životními podmínkami a pragmatickou integrací do české společnosti.

Důvody příchodu

Dlouhodobá a hluboká ekonomická krize je podle hodnocení expertů jedním z hlavních

ních nebezpečí, neboť právě socioekonomické poměry, tzv. negativní „push“ faktory, jsou jedny z nejdůležitějších spouštěcích a hnacích mechanismů současné masové migrace Ukrajinců. Důvody pro pracovní migraci z Ukrajiny je možno hledat zejména ve špatné socioekonomické situaci země. Podle výzkumu ukrajinské komunity v Česku (Drbohlav, Janská a Šelepová 2001) občané Ukrajiny nejčastěji v ČR vykonávají nekvalifikované manuální práce, především ve stavebnictví, i když je známo, že jejich vzdělanostní úroveň je často relativně vysoká. (Systém vzdělávání na Ukrajině a v Česku, ale není totožný, často uváděné jedenácti- a dvanáctileté vzdělání neodpovídá našemu klasickému střednímu vzdělání.) Na základě probíhajícího výzkumu nelegální migrace na PPF UK Praha lze předpokládat, že Ukrajinci

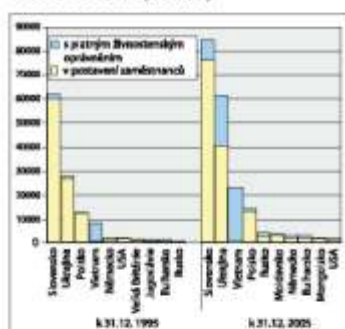
představují z hlediska nelegálních imigrantů nejpočetnější skupinu; často vstupují na naše území buď na turistická víza, anebo přímo nelegálně. Bez jakéhokoli povolení k pobytu či zaměstnání jsou tak mnohdy zapojováni do nelegálních praktik a šedé ekonomiky od samého počátku pobytu v Česku.

Charakteristika ukrajinských dělníků

Ukrajinci často získávají živnostenské oprávnění, ale ve skutečnosti provádějí práci jako „klasičtí“ zaměstnanci. Jsou činní v různých sektorech ekonomiky jako nekvalifikovaní dělníci, často pracující ve skupinách pro ukrajinského zprostředkovatele, který jim organizuje práci a kontrakty s českými partnery. Zprostředkovatelský subjekt vyšle zaměstnance na pracoviště domácí společnosti, ta však neplatí zdravotní a sociální pojištění, jelikož pracovníci nejsou jejími zaměstnanci. Platí jen ukrajinskému prostředníkovi za vykonanou práci, což je pro firmy finančně výhodné. Velice často je s ukrajinskými podnikatelskými aktivitami spojené také vykořisťování pracovníků, nelegální zaměstnávání a další praktiky.

Ukrajinci jsou v Česku a na jeho trhu práce již trvalou konstantou. Současný i minulý výzkum potvrdil, že mezi ukrajinskými pracovníky zatím převažují mladí (ženatí) muži, kteří mají na Ukrajině rodinu s dětmi. Obecně relativně vyšší vzdělanostní úroveň Ukrajinců neodpovídá typu v Česku vykonávaných prací. Jejich zaměstnanost převažuje již tradičně v oborech s požadovanou nízkou kvalifikací, a to převážně ve stavebnictví. Přetrvává vysoká pracovní aktivita imigrantů, obtížnost jejich práci i jejich časté zneužívání zaměstnavatelem

Graf: Zaměstnanost cizinců (v postavení zaměstnanců a osob s živnostenským oprávněním) v ČR podle deseti nejčastějších státních občanství v roce 1995 a 2005 (k 31. 12.)

Zdroj: Cizinci v České republice 2001, Roubalo a 2006

Tabulka: Počet cizinců s povolením k pobytu v Česku podle země původu, 1996–2006 (stavy v tisících)

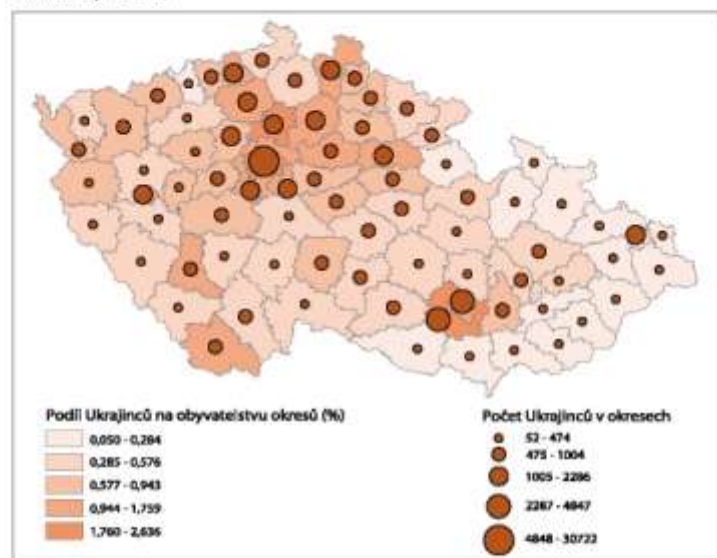
Země	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Ukrajina	46,3	43,4	52,7	65,9	50,2	51,8	59,1	62,3	78,3	87,8	93,5
Slovensko	50,3	52,2	49,6	40,4	44,3	53,3	61,1	64,9	47,4	49,5	58,4
Celkem	199,2	210,3	220,2	228,9	203	210,8	231,6	240,4	254,3	278,3	296

Zdroj: MV ČR

Typický příklad pokoje na ubytovně: dvoulůžkový pokoj, kde ukrajinskí dělníci tráví čas po práci. Sociální zařízení a kuchyňka jsou na patře, parkoviště za ubytovnou. Foto: E. Janská

Podíl Ukrajinců na obyvatelstvu okresů a jejich počty v okresech v roce 2005 (národnosti s více než 4 000 občanů v Česku)

Zdroj: Novotný, Janská, Čermáková 2007, upraveno podle dat ČSU

APLIKACE DO VÝUKY:

Zamyslete se nad tím, jak většinová česká společnost vnímá Ukrajince a cizince obecně. Myslíte si, že jsou Češi xenofobní? Prosaďte se výsledky výzkumu veřejného mínění.

LITERATURA:

DRBOHLAV, D. (2004): Migration Trends in Selected EU Applicant Countries: Volume II – The Czech Republic (The Times They are A-Changin). IOM, Vienna, s. 138.
DRBOHLAV, D., JANSKÁ, E., ŠELEPOVÁ, P. (2001): Ukrajinská komunita v České republice. In: Menšíny a migranti v České republice. Šiškova, T. (ed.). Praha, Portál, s. 89–97.

ČESKÁ ŠKOLA SE OTEVÍRÁ MULTIKULTURNÍMU SVĚTU

Přírodovědecká fakulta UK v Praze otevře během října 2007 kurz dalšího vzdělávání učitelů zaměřený na integraci cizinců do společnosti. Přední odborníci seznámí s podstatou problematiky soužití kultur a se zkušenostmi získanými při komunikaci s cizinci a problémovými skupinami.

Zájemci se mohou ihned přihlásit na adresu geotest@natur.cuni.cz

nanosti a množstvím pestrých pracovních příležitostí největším magnetem. Inflace se projevila ve smyslu zvýšení výdajů Ukrajinců na bydlení a celkový pobyt v imigrační zemi. Z probíhajícího projektu zabývajícího se nelegální migrací vyplývá, že ač někteří dávají přednost bydlení na ubytovnách, stále větší počet si pronajímá byty; např. v bytě o velikosti v 3+1 bydlí šest dospělých a každý z nich platí měsíčně 2–3 tisíce korun.

Závěr

I přes veškerá úskalí nelegálního pobytu či problémy se získáním pracovních či pobytových viz mají Ukrajinci o práci v Česku stále velký zájem, neboť český pracovní trh je potřebuje. Například Drbohlav (2004) vyjmenovává důvody, proč je český pracovní trh schopen imigranty absorbovat a z jakých důvodů je možno s tímto trendem počítat i v budoucnosti. Jedná se zejména o globalizaci a internacionalizaci české ekonomiky, dále o nízké nastavení minimálních mezd a vysokou sociální podporu (čeští občané raději zůstanou nezaměstnanými, než aby zastávali takový druh práce, za jejíž vykonávání je mzda téměř srovnatelná se sociálními dávkami). Minimální mzda v ČR patří k nejnižším v EU, a to nejen nominálně, ale především v poměru k průměrnému platu; její výše leží hluboko pod jeho polovinou – v roce 2005 činila minimální mzda 38,5 % z průměrné hrubé mzdy (Roubalová 2006). V neposlední řadě je tu touha zaměstnavatelů po levné pracovní síle a relativně nízká mobilita českých pracovníků.

Eva Janská, PFF UK v Praze,
ejanska@natur.cuni.cz

DRBOHLAV, D., LUPTÁK, M., JANSKÁ, E., ŠELEPOVÁ, P. (1999): Ukrajinská komunita v ČR. Závěrečná zpráva grantu MČ, Přírodovědecká fakulta, Praha, s. 40.

KOČÍK, R., LIVINSKY, O. (2005): Největší investor na Ukrajině? Zabití Čechů Podkarpatská Rus 1/2005, s. 9.

LIVINSKY, O. (2007): Různé pohledy na emigranty na Ukrajině (podklad k debatě). <http://www.migraceonline.cz>.

NOVOTNÝ, J., JANSKÁ, E., ČERMÁKOVÁ, D. (2007): Rozmístění cizinců v Česku a jeho podmiňující faktory. In: Geografie-Sborník ČGS, 112, č. 2.

ROUBALOVÁ, M. (2006): Předpoklady a bariéry zaměstnávání cizinců v České republice (case study Praha). Diplomová práce, PFF UK Praha, katedra soc. geografie a reg. rozvoje, s. 101.

?

8. Na závěr se ještě pokus **vyvodit zákonitosti**, jaké platí v hierarchii pozic v zaměstnání.

Odhadneš, jací lidé zastávají v továrně vedoucí a manažerské pozice? Kdo pracuje většinou jako dělník?

pracovní pozice	vzdělání	národnost
<i>dělník</i>	ZŠ, střední bez maturity, vyučen	různá (levná pracovní síla ze zahraničí), česká
<i>mistr na lince závodu</i>	střední bez maturity, vyučen, střední s maturitou	česká
<i>kancelářská pozice</i>	střední s maturitou, VŠ	česká
<i>manažer, vedoucí jednotlivých složek</i>	VŠ	německá, česká

Nápověda:

výše vzdělání: ZŠ

střední bez maturity, vyučen

střední s maturitou

VŠ

<i>Představenstvo ŠKODA AUTO a.s.</i>	<i>Dozorčí rada ŠKODA AUTO a.s.</i>
<i>Reinhard Jung</i> předseda představenstva	<i>Hans Dieter Pötsch</i> předseda dozorčí rady, člen představenstva
<i>Holger Kintscher</i> člen představenstva za oblast ekonomie	společnosti VOLKSWAGEN AG
<i>Horst Mühl</i> člen představenstva za oblast výroby a logistiky	<i>Detlef Wittig</i> člen dozorčí rady, generální zplnomocněnec
<i>Fred Kappler</i> člen představenstva za oblast prodeje a marketingu	společnosti VOLKSWAGEN AG
<i>Martin Jahn</i> člen představenstva za oblast řízení lidských zdrojů	<i>Jochem Heizmann</i> člen dozorčí rady, člen představenstva společnosti
<i>Eckhard Scholz</i> člen představenstva za oblast technického vývoje	VOLKSWAGEN AG
	<i>Horst Neumann</i> člen dozorčí rady, člen představenstva společnosti
	VOLKSWAGEN AG
	<i>Jaroslav Povšík</i> člen dozorčí rady, předseda základní organizace
	OS KOVO ŠKODA AUTO a.s.
	<i>Jan Miller</i> člen dozorčí rady, tajemník základní organizace
	OS KOVO ŠKODA AUTO a.s.

Zdroj: Škoda Auto Výroční zpráva 2007 (2008, s. 6)

Zdroje použitých úryvků:

JANSKÁ, E. (2007): Ukrajinec – symbol levné pracovní síly v Česku, nebo zdroj investic na Ukrajině? In: *Geografické rozhledy*, 15, č. 3, s. 2-5.

SKÁCEL, J. (1997): *Básně II*. Akcent, Třebíč, 454 s.

Škoda Auto Výroční zpráva 2007. (2008): Škoda Auto a.s., Mladá Boleslav, 192 s.
<<http://company.skoda-auto.com/cze/reports/reports/situation.htm>> (1. 7. 2008)

Příloha č. 5: Pracovní list ke stanovišti „Vrch“, zadání pro žáky

ÚLOHY KE STANOVIŠTI VRCH – CHLUM

1. Připravte se na zítřejší terénní cvičení a запиšte si, jaká je na zítřek předpověď počasí.

Zjistěte, co možná nejpodrobnější informace.

Datum předpovědi:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Po dobu našeho cvičení **sledujte** a dělejte si poznámky o aktuálním počasí. V závěru záznamy o počasí porovnejte s předpovědí na dnešní den.

Tab.č.1. Aktuální stav počasí

1.hodina	2.hodina	3.hodina	4.hodina	

Porovnání informací z předpovědi počasí s aktuální stavem počasí v naší oblasti:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zároveň během pochodu **dávejte pozor** také na pohyb Slunce. Na konci cvičení budeme určovat světové strany.

2. *Právě jsme přišli na téměř nejvýše položená místa Chlomeckého hřbetu, nacházíme se na tzv. Švédských šancích.*

První úkol bude jednoduchý pro ty, kteří při cestě na vršek vnímali krajinu kolem sebe.

Nakreslete výstižný plánek trasy příchodu na Chlum. Snažte se zachytit významné body po trase, aby z plánu i ostatní mohli posléze pochopit, kudy jsme procházeli.

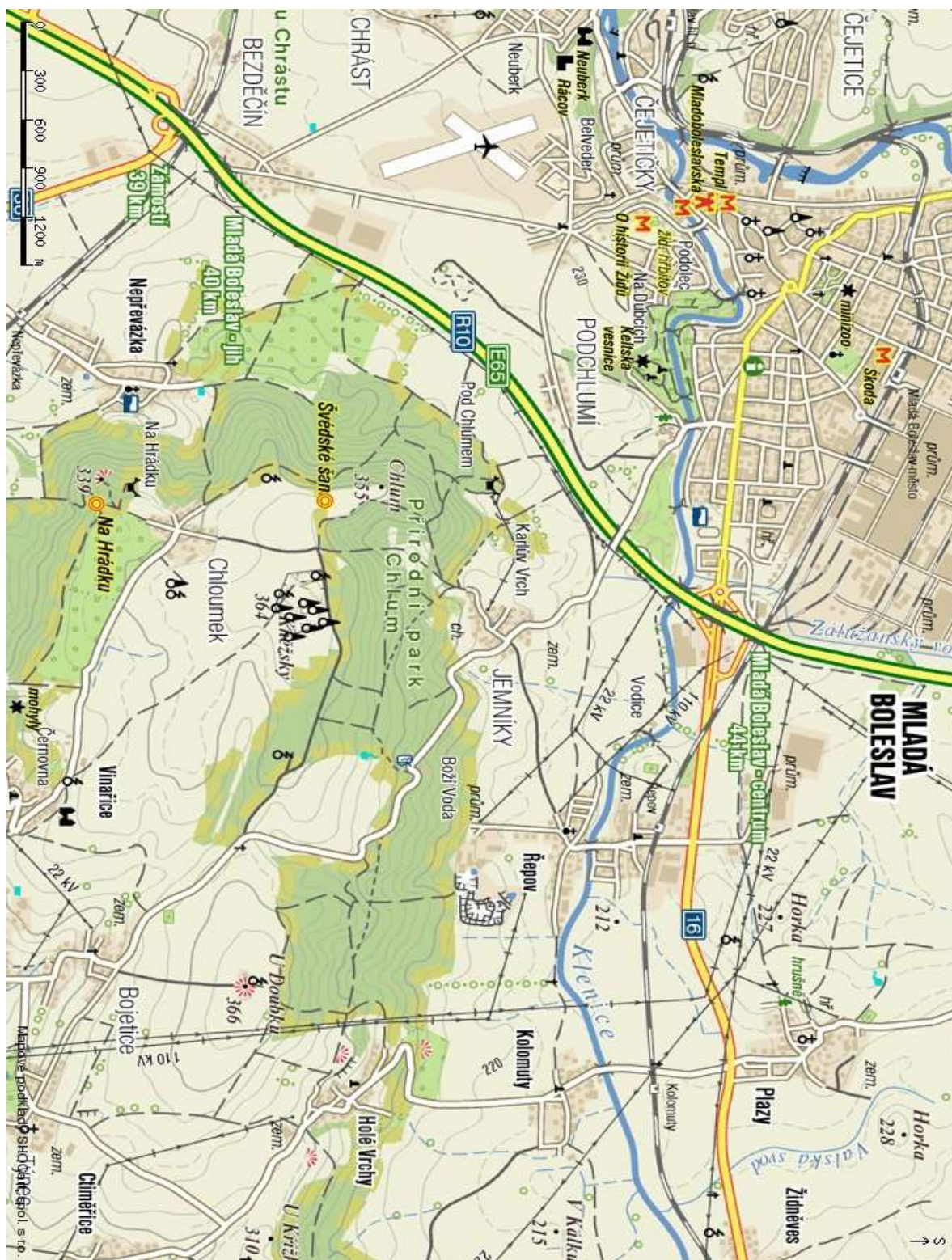
Tímto způsobem vytvoříte svoji takzvanou *mentální mapu*.

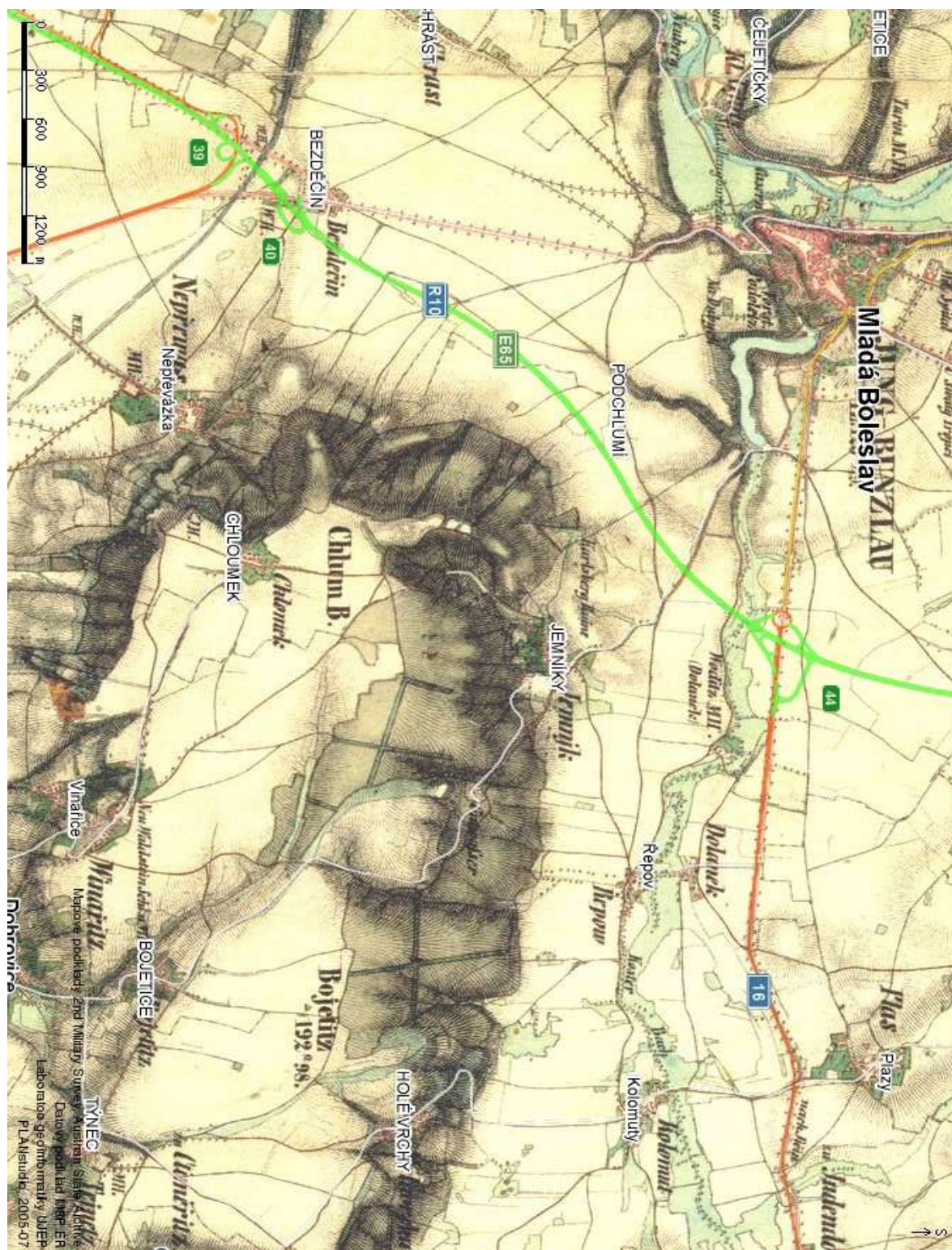
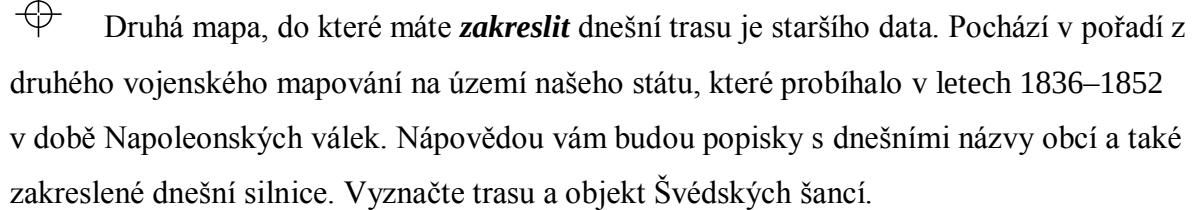

mentální mapa = obraz prostoru v mysli jedince

= je zobrazením prostoru, vyjadřující jedincovo subjektivní vnímání prostředí

Nyní máte možnost porovnat svoji mentální mapu a mapami skutečnými a přesnými. Do následujících map **zakreslete** také trasu našeho pochodu na Chlum.

Pokuste se **vystihnout**, jaký je podle Vás charakter místa, kde se nacházíme.

Zamyslete se a napište, co se na tomto místě mohlo odehrávat v minulosti. Myslíte, že charakter tohoto místa byl pro naše předky nějak využitelný? Jakým způsobem mohlo místo sloužit?

atmosféra, která je utvářena přírodními a krajinářsko-estetickými hodnotami
vnitřně propojenými s kulturně historickými kořeny a duchovním bohatstvím

This image shows a blank sheet of primary-ruled paper. It contains ten horizontal rows, each designed for handwriting practice. Each row is defined by three lines: a solid top line, a dashed midline, and a solid bottom line. The rows are evenly spaced and extend across the entire width of the page.

?

3. *Podíváme se trochu víc z blízka na historii vrchu Chlum, protože je opravdu zajímavá. Z části i opředená tajemstvím, jelikož archeologové nemají místo ještě kompletně probádané.*

Vyplňte správně tabulku, každé historické období bude mít přiřazené číslo časového určení, písmenko označující charakter využití místa a římskou číslici od příslušného obrázku.

<i>historické období</i>	<i>přibližné časové určení</i>	<i>využití, události</i>	<i>obrázek</i>
<i>pravěk</i>			
<i>raný středověk</i>			
<i>středověk</i>			
<i>třicetiletá válka</i>			

přibližné časové určení:

1. 6.–10. stol.
2. 4000–1000 př.n.l.
3. 1618–1648
4. 13.–14. stol

využití, události:

- a. *Z Boleslavska pochází i řada rodů drobné šlechty. K nejstarším patří rod pánů z Chlumu, mající své jméno podle hradu na vrchu Chlum nedaleko Mladé Boleslavi. V době největší slávy patřily pánům z Chlumu mnohé statky na Dobrovicku včetně vlastní Dobrovice. Na počátku husitství v 15. stol. byl hrad Chlum u Dobrovice zničen. Do dnešních časů se pozůstatky po bývalém hradě žádné nedochovaly. Zůstal pouze místní název Na Hrádku.*
- b. *To, jak bylo místo využíváno v tomto období, není úplně jasné a v literatuře najdeme dva různé výklady. Jedna teorie tvrdí, že „Švédské šance“ měly fungovat jako ochrana lidí prchajících do zdejších lesů před vojáky.*

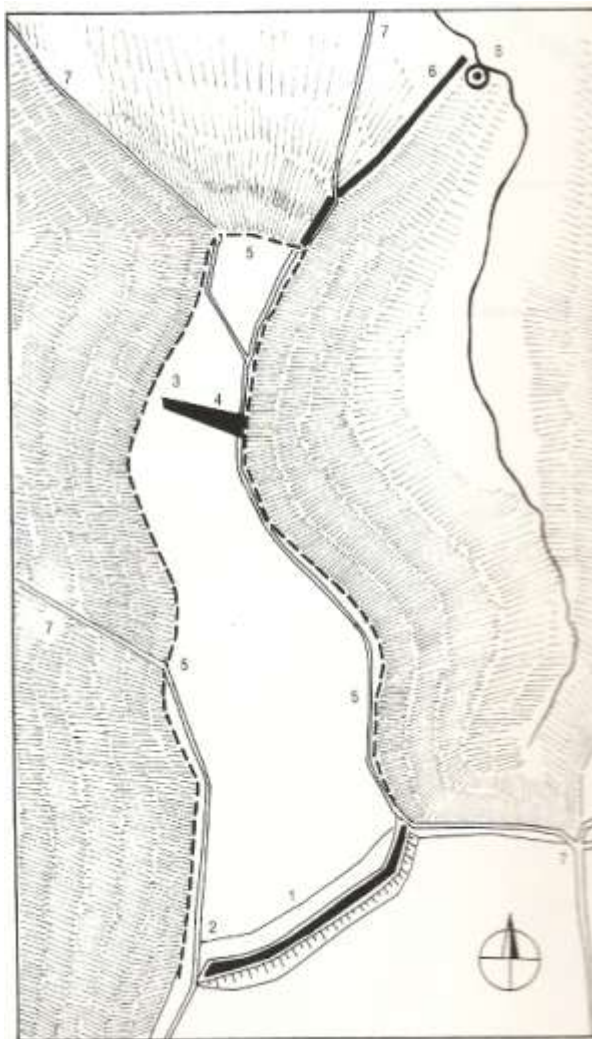
Jiné zdroje uvádějí, že „Švédské šance“ byly využity jako opevnění právě oněch předtím zmíněných vojáků.

c. Již od počátku období nacházíme archeologické důkazy o životě lidí na tomto území. Existují důkazy o působení lengyelské kultury, kultury s vypíchanou keramikou, nebo kultury nálevkovitých pohárů. Právě tato kultura byla typická tvorbou kultovních plastik s duchovní náplní.

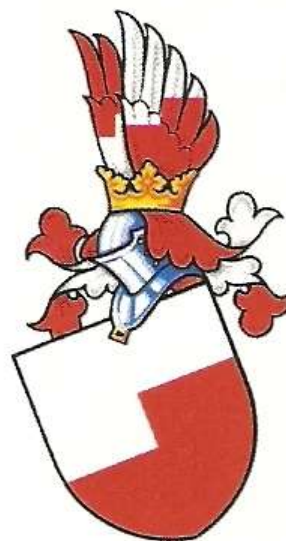
d. *První Slované využívali přírodně chráněných poloh, byť je prozatím neopevňovali (stačil pozůstatek pravěké hradby). Stejná místa hrála důležitou roli i později. V případě pozdějších hradišť šlo často o velmi rozsáhlé areály chráněné přírodou i důmyslnými dřevohlíněnými hradbami, zpevněnými někdy i z vnější strany kamennou zdí.*

obrázky:

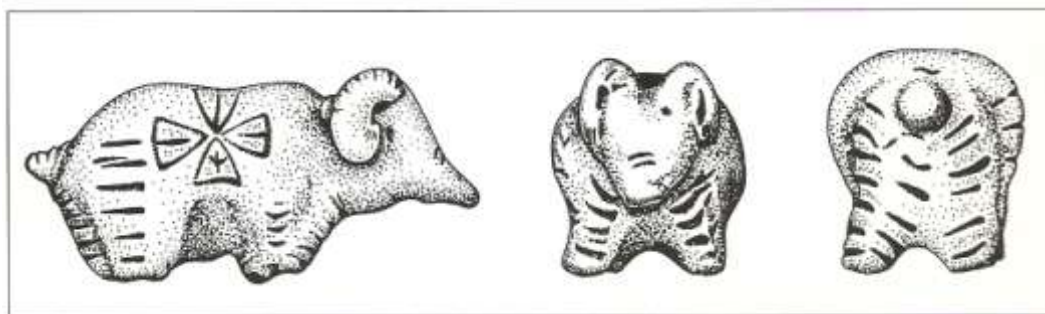
I. Plán hradiště Švédské šance nad Mladou Boleslaví: 1-j jižní val s příkopem, 2,3-prostor předpokládaných bran, 4-severní val, 5-obvodové opevnění s nevýraznými valy s příkopy, 6-val zabezpečující přístup k vodě

II.

III. Keramická plastika „beránka“ ze Švédských šancí u Mladé Boleslavi

IV. Podobizna Albrechta z Valdštejna

4. *Určitě sami uznáte, že místo se širokým a dalekým výhledem, jaký je z vrchu Chlum, je ideální k rozmyšlení o krajině. Zamyslíme se, jaký způsobem na krajinu působí člověk, jak ji využívá, přetváří nebo chrání.*

?

Zásadním zásahem člověka do krajiny je jistě vznik a rozšiřování sídel a s tím spojené další aktivity.

Předem si musíme objasnit základní pojmy.

Klíčové je slovo *urbs* pocházející z latiny a znamenající město.

Neměl by už být problém **pospojovat** pojmy s jejich definicemi a charakteristikami.

konurbace

suburbanizace

urbanizace

komerční (pracovní a obslužná) suburbanizace

aglomerace

rezidenční (obytná) suburbanizace

suburbia

Proces poměšťování, při kterém se stává z prostředí neměstského prostředí městské. Může docházet k rozšiřování městské zástavby, imigraci obyvatelstva do měst nebo pouze k přebírání městského způsobu života. V užším smyslu lze urbanizaci považovat za koncentraci obyvatelstva a lidských aktivit do měst.

Proces přesunu obyvatel, jejich aktivit a některých funkcí z jádrového města do zázemí. Jedná se o typický proces rozšiřování území města, který můžeme zaznamenat jak u většiny měst vyspělých zemí, tak v historickém vývoji našich měst. Termín je odvozen z anglického slova suburb, tedy předměstí, které vzniklo jako složenina z latinského základu urbs znamenající město a předpony sub, která označuje umístění vedle, za nebo pod městem.

Suburbanizací vznikající areály nové výstavby označované jinak také jako satelitní městečka.

Suburbanizace charakteristická především výstavbu nového bydlení v zázemí města a postupný odliv lidí z jádrového města do nových rodinných domů v okolních obcích.

Suburbanizace zejména ve výhodně lokalizovaných místech podél hlavních dopravních tahů. Některé funkce se pomalu přelévají z centrálních částí měst do perifernějších lokalit nebo zcela mimo území města. Většina nových areálů výstavby je budována na místě původních polí tzv. "na zelené louce". Typickými funkcemi, které se od počátku 90. let stěhují z měst do jejich zázemí jsou logistické areály, hypermarkety a další obchody, částečně i výroba a zábava.

Urbanizovaná část krajiny tvořená jádrovým městem a zázemím. Zázemí je tvořeno propojenými obcemi s intenzivními obousměrnými vztahy s jádrem. Hranice mezi jádrem a zázemím je obtížné vymezit.

Aglomerace s více jádry jinak zvané souměstí.

Znáte nějaké čile se v dnešní době rozvíjející satelitní městečko z vašeho okolí? Případně napište, jestli v něm vaše rodina bydlí.

Napadá Vás, co je pro takový „satelit“ typické? Jaký je charakter výstavby, jaký je život tamních obyvatel, kde pracují, jaký je způsob jejich kontaktu s jádrem většího města, jejich postavení ve společnosti?

Už víte, co je to komerční suburbanizace a jaké plní funkce.

Najdete příklad takové oblasti v okolí Mladé Boleslavi? Jaké konkrétní funkce tato oblast plní? Je součástí našeho života ve městě nebo se nás netýká.

.....

.....

.....

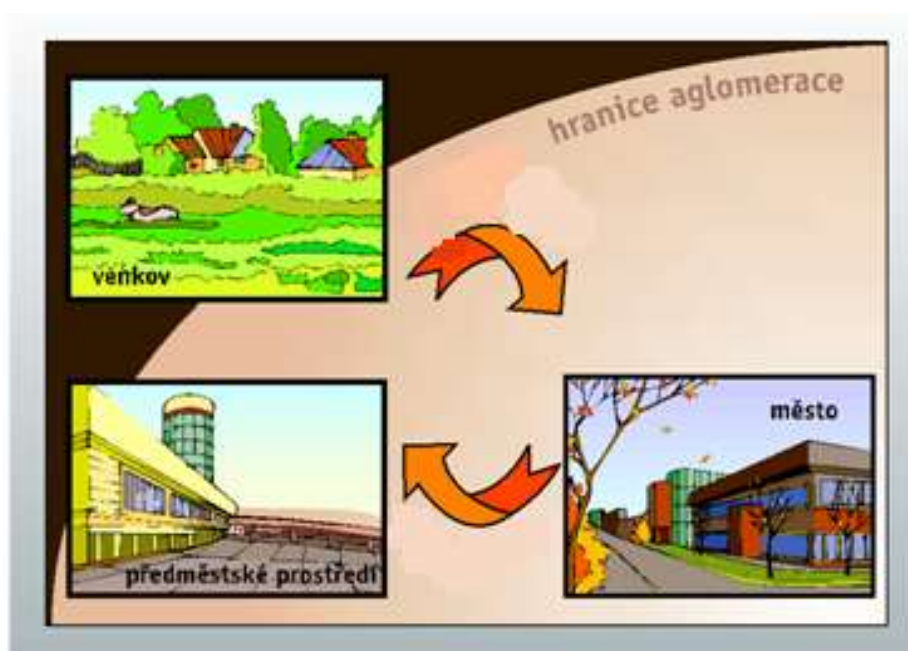
.....

.....

Objevíte typický příklad konurbace (tedy těsné existence dvou měst, která jsou spolu velmi úzce propojena) v okolí našeho města? Není náhodou Mladá Boleslav součástí jedné takové konurbace?

Jiným příkladem takového souměstí je dvojice měst Stará Boleslav -

Jestli jste pochopili charakter procesů urbanizace a suburbanizace, tak byste měli správně **popsat**, co označují šipky na obrázku.

?

Nyní si **přečtěte pozorně** následující text. Můžete si do textu dělat svoje poznámky nebo si potrhávat podle Vás důležité informace.

- úryvek z knihy Václava Cílka (2002) – Krajiny vnitřní a vnější

Mezi hlavní ekologické problémy ČR počítám kontaminaci všech složek životního prostředí, ubývání druhové rozmanitosti, nedokonalé vodní hospodářství a problematiku péče o půdu včetně eroze.

Stejný stupeň naléhavosti však platí i pro hospodaření s prostorem krajiny. Nejvýraznější změna české krajiny nejenom za posledních 100 let, ale i za posledních 30-40 let se týká ubývání krajinného prostoru. Jsme psychicky postiženi nedostatkem krajiny. Tento jev je o to hrozivější, že současná populace ČR zhruba odpovídá stavu z roku 1930, ale co jsme za tu dobu s krajinou udělali!

Charakteristickým rysem klasické středoevropské krajiny byl kontrast mezi sídlem, zemědělskou půdou a lesem. Sídla byla sevřená, obklopená zónou zahrad, pak nastupovaly polnosti a pastviny. Les byl krásný, protože v něm stála hájenka a nic víc. Počátkem 30.let tohoto století počíná hromadný útok na krajinu. Ten začal již někdy kolem let 1880-1890.

Třicátá léta však znamenají budování prvních, zatím ještě vilových **suburbii**, silnic a parkovišť, rozvoj předměstského průmyslu i obsazení těch nejkrásnějších přírodních koutů neustále vylepšovanými chatami.

Dům tehdy pronikl hluboko do polí či lesa a vytvořil druhotné ohnisko chaotické **urbanizace** krajiny. Jednotný ráz krajiny se změnil na jakousi mikromozaiku navzájem soupeřících, často špinavých a neuspořádaných ploch. Okolí větších měst se postupně přeměnilo na beztvárovou plochu, která nebyla ani sídlem, ani přírodou a jež ztratila nejenom ducha a krásu, ale často také původní užitnou hodnotu.

V současné době nastupuje další, velmi závažné ničení krajiny. Velké obchodní sklady, benzinové pumpy, nákupní střediska obklopená parkovišti vznikají na laciné půdě v okolí měst a dálnic. Zatím se tomu příliš nebráníme, protože vesměs obsahují zemědělskou půdu průměrné kvality. Nic nás nenutí bránit takovouto zemědělskou půd. Způsobeno je to tím, že velmi malý počet lidí je přímo na krajině (zemědělství) závislých (v zemích Evropské unie pouze okolo 6-10% lidí). To vede k nezájmu o prostředí a k degradaci celých krajinných celků.

Navíc jsme si navykli dělit krajinu na hodnotnou (tu chráníme) a tu ostatní, ke které jsme lhostejní. Dovolím si navrhnout jiný pohled: prostor krajiny, to je její nezastavenost.

Sám o sobě je dostatečnou hodnotou na to, abychom jej chránili. Například v USA si větší výstavbu **suburbii** mohou dovolit, ale to je řešení, které omezený středoevropský prostor neunes. Potřebujeme takový územní plán, který by podobně jako v Rakousku, Švýcarsku, Anglii či Slovinsku omezoval nové zábory půdy, nutil investory spíš k přestavbám již existujících zastavěných ploch a ochránil tak charakteristický ráz české krajiny.

Jelikož vše souvisí se vším – v hezkých krajinách se lépe žije a lidé mají chuť je dál zlepšovat.

Najděte odpověď v textu na tyto otázky:

Jaké hlavní ekologické problémy autor spatřuje v dnešní době?

.....

.....

.....

Jak podle textu člověk hospodaří s krajinou?

.....

.....

.....

Důvody proč si člověk zabírá a podmaňuje si stále více krajiny? Kdy asi dochází ke změně chování?

.....

.....

.....

Zmiňuje autor nějakou možnost řešení dnešní situace?

.....

.....

.....

5. Nyní také zjistíme, jaké významné objekty v krajině můžeme pozorovat z „našeho“ vršku.

Nejprve se musíme zorientovat. Pro orientaci v terénu a krajině jako takové se vám bude jistě hodit znalost určování světových stran. Dejte se spolužáky hlavy dohromady a světové strany určete. K dispozici vám budou kompasy a vaše postřehy z pozorování pohybů Slunce.

Když už víme, kterým směrem jsou světové strany, můžeme se **porozhlédnout** z vrchu Chlum a odhalit, kam až máme možnost výhledu. Hlavní rozhled je na tři světové strany: západ, sever a východ. Budete mít možnost použít při pozorování dalekohled.

Nejprve pohlédněte do krajiny a pokuste se **odhadnout**, co vidíte. Dokážete pojmenovat hlavní vrchy, města a vesnice?

Posléze si vezměte na pomoc plánek s již popsáním rozhledem a pozorujte opakovaně. Vše **zaznamenejte** do tabulek.

ZÁPAD	
rozeznáno bez klíče	rozeznáno s pomocí klíče

SEVER	
rozeznáno bez klíče	rozeznáno s pomocí klíče

VÝCHOD	
rozeznáno bez klíče	rozeznáno s pomocí klíče

ÚLOHY KE STANOVIŠTI VRCH – CHLUM

1. Připravte se na zítřejší terénní cvičení a запиšte si, jaká je na zítřek předpověď počasí.

Zjistěte, co možná nejpodrobnější informace.

Datum předpovědi:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Po dobu našeho cvičení **sledujte** a dělejte si poznámky o aktuálním počasí. V závěru záznamy o počasí porovnejte s předpovědí na dnešní den.

Tab.č.1. Aktuální stav počasí

1. hodina	2. hodina	3. hodina	4. hodina	

Porovnání informací z předpovědi počasí s aktuálním stavem počasí v naší oblasti:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zároveň během pochodu **dávejte pozor** také na pohyb Slunce. Na konci cvičení budeme určovat světové strany.

2. *Právě jsme přišli na téměř nejvýše položená místa Chlomeckého hřbetu, nacházíme se na tzv. Švédských šancích.*

První úkol bude jednoduchý pro ty, kteří při cestě na vršek vnímali krajinu kolem sebe.

Nakreslete výstižný plánek trasy příchodu na Chlum. Snažte se zachytit významné body po trase, aby z plánu i ostatní mohli posléze pochopit, kudy jsme procházeli.

Tímto způsobem vytvoříte svoji takzvanou *mentální mapu*.

mentální mapa = obraz prostoru v mysli jedince

= je zobrazením prostoru, vyjadřující jedincovo subjektivní vnímání prostředí

Do následujících map **zakreslete** také trasu našeho pochodu na Chlum.

☉ Druhá mapa, do které máte **zakreslit** dnešní trasu je staršího data. Pochází v pořadí z druhého vojenského mapování na území našeho státu, které probíhalo v letech 1836 – 1852. V době Napoleonských válek. Náповědou vám budou popisky s dnešními názvy obcí a také zakreslené dnešní silnice. Vyznačte trasu a objekt Švédských šancí.

Pokuste se **vystihnout**, jaký je podle Vás charakter místa, kde se nacházíme.

Popište, jak cítíte atmosféru vrchu Chlum. Vnímáte zde nějaký *genius loci*?

Zamyslete se a napište, co se na tomto místě mohlo odehrávat v dávných dobách. Myslíte, že charakter tohoto místa byl pro naše předky nějak využitelný? Jakým způsobem mohlo místo sloužit?

genius loci = latinsky nazývaná neopakovatelná miestní krajinná atmosféra

atmosféra, která je utvářena přírodními a krajinářsko-estetickými hodnotami

vnitřně propojenými s kulturně historickými kořeny a duchovním bohatstvím.

[illegible]

?

3. Podíváme se trochu víc zblízka na historii osídlení vrchu Chlum, protože je opravdu zajímavá. Z části i opředená tajemstvím, jelikož archeologové nemají místo ještě kompletně probádané.

Vyplňte správně tabulku, každé historické období bude mít přiřazené číslo časového určení, písmenko označující charakter využití místa a římskou číslici od příslušného obrázku.

historické období	přibližné časové určení	využití, události	obrázek
pravěk	4000-1000 př.n.l.	C	III
raný středověk	6.-10.stol.	D	I
středověk	13.-14. stol.	A	II
třicetiletá válka	1618 – 1648	B	IV

přibližné časové určení:

1. 6.–10. stol.
2. 4000–1000 př.n.l.
3. 1618–1648
4. 13.–14. stol

využití, události:

- a. *Z Boleslavska pochází i řada rodů drobné šlechty. K nejstarším patří rod pánů z Chlumu, mající své jméno podle hradu na vrchu Chlum nedaleko Mladé Boleslavi. V době největší slávy patřily pánům z Chlumu mnohé statky na Dobrovicku včetně vlastní Dobrovice. Na počátku husitství v 15. stol. byl hrad Chlum u Dobrovice zničen. Do dnešních časů se pozůstatky po bývalém hradě žádné nedochovaly. Zůstal pouze místní název Na Hrádku.*
- b. To, jak bylo místo využíváno v tomto období, není úplně jasné a v literatuře najdeme dva různé výklady. Jedna teorie tvrdí, že „Švédské šance“ měly fungovat jako ochrana lidí prchajících do zdejších lesů před vojáky.

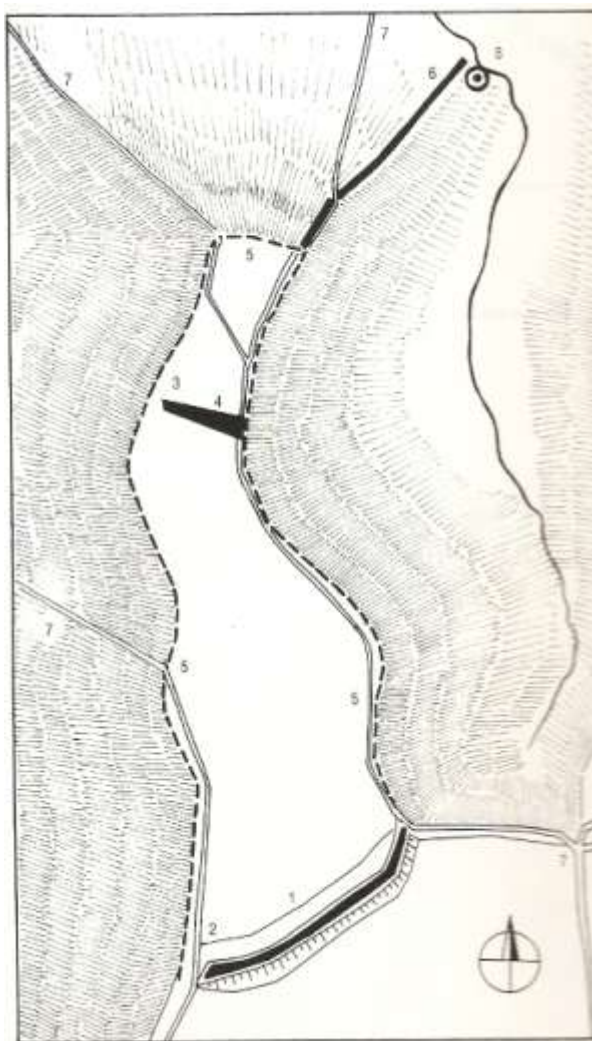
Jiné zdroje uvádějí, že „Švédské šance“ byly využity jako opevnění právě oněch předtím zmíněných vojáků.

c. Již od počátku období nacházíme archeologické důkazy o životě lidí na tomto území. Existují důkazy o působení lengyelské kultury, kultury s vypíchanou keramikou, nebo kultury nálevkovitých pohárů. Právě tato kultura byla typická tvorbou kultovních plastik s duchovní náplní.

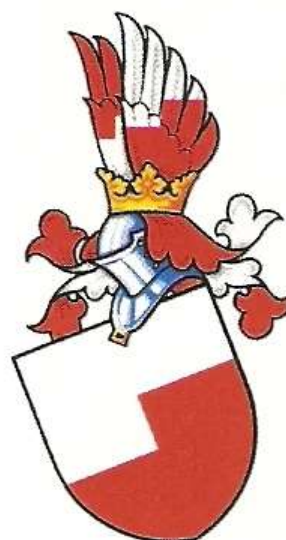
d. *První Slované využívali přírodně chráněných poloh, byť je prozatím neopevňovali (stačil pozůstatek pravěké hradby). Stejná místa hrála důležitou roli i později. V případě pozdějších hradišť šlo často o velmi rozsáhlé areály chráněné přírodou i důmyslnými dřevohlíněnými hradbami, zpevněnými někdy i z vnější strany kamennou zdí.*

obrázky:

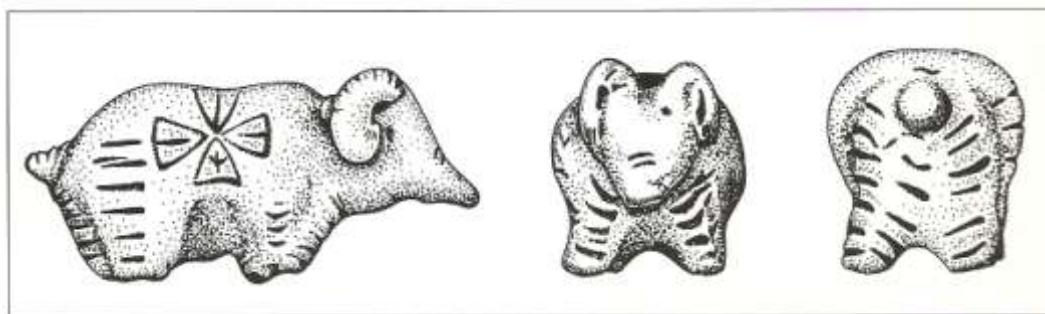
I. Plán hradiště Švédské šance nad Mladou Boleslaví: 1-j jižní val s příkopem, 2,3-prostor předpokládaných bran, 4-severní val, 5-obvodové opevnění s nevýraznými valy s příkopy, 6-val zabezpečující přístup k vodě

II.

III. Keramická plastika „beránka“ ze Švédských šancí u Mladé Boleslavi

IV. Podobizna Albrechta z Valdštejna

4. *Určitě sami uznáte, že místo se širokým a dalekým výhledem, jaký je z vrchu Chlum, je ideální k rozmyšlení o krajině. Zamyslíme se, jaký způsobem na krajinu působí člověk, jak ji využívá, přetváří nebo chrání.*

?

Zásadním zásahem člověka do krajiny je jistě vznik a rozšiřování sídel a s tím spojené další aktivity.

Předem si musíme objasnit základní pojmy.

Klíčové je slovo *urbs* pocházející z latiny a znamenající město.

Neměl by už být problém **pospojovat** pojmy s jejich definicemi a charakteristikami.

konurbace

suburbanizace

urbanizace

komerční (pracovní a obslužná) suburbanizace

aglomerace

rezidenční (obytná) suburbanizace

suburbia

urbanizace

Proces poměšťování, při kterém se stává z prostředí neměstského prostředí městské. Může docházet k rozšiřování městské zástavby, imigraci obyvatelstva do měst nebo pouze k přebírání městského způsobu života. V užším smyslu lze urbanizaci považovat za koncentraci obyvatelstva a lidských aktivit do měst.

suburbanizace

Proces přesunu obyvatel, jejich aktivit a některých funkcí z jádrového města do zázemí. Jedná se o typický proces rozšiřování území města, který můžeme zaznamenat jak u většiny měst vyspělých zemí, tak v historickém vývoji našich měst. Termín je odvozen z anglického slova suburb, tedy předměstí, které vzniklo jako složenina z latinského základu urbs znamenající město a předpony sub, která označuje umístění vedle, za nebo pod městem.

suburbia

Suburbanizací vznikající areály nové výstavby označované jinak také jako satelitní městečka.

rezidenční (obytná) suburbanizace

Suburbanizace charakteristická především výstavbu nového bydlení v zázemí města a postupný odliv lidí z jádrového města do nových rodinných domů v okolních obcích.

komerční (pracovní a obslužná) suburbanizace

Suburbanizace zejména ve výhodně lokalizovaných místech podél hlavních dopravních tahů. Některé funkce se pomalu přelévají z centrálních částí měst do perifernějších lokalit nebo zcela mimo území města. Většina nových areálů výstavby je budována na místě původních polí tzv. "na zelené louce". Typickými funkcemi, které se od počátku 90. let stěhují z měst do jejich zázemí, jsou logistické areály, hypermarkety a další obchody, částečně i výroba a zábava.

aglomerace

Urbanizovaná část krajiny tvořená jádrovým městem a zázemím. Zázemí je tvořeno propojenými obcemi s intenzivními obousměrnými vztahy s jádrem. Hranice mezi jádrem a zázemím je obtížné vymezit.

konurbace

Agglomerace s více jádry jinak zvané souměstí.

Znáte nějaké čile se v dnešní době rozvíjející satelitní městečko z vašeho okolí? Případně napište, jestli v něm vaše rodina bydlí.

Bradlec, Michalovice, okraje Kosmonos

Napadá Vás, co je pro takový „satelit“ typické? Jaký je charakter výstavby, jaký je život tamních obyvatel, kde pracují, jaký je způsob jejich kontaktu s jádrem většího města, jejich postavení ve společnosti?

- většinou jednotná výstavba, uniformita, domky stavěné blízko sebe s minimální parcelou kolem domu
- obyvatelé většinou silně pracovní vytížení, život omezený na dojížděku do práce do městského jádra
- rodiny vlastní většinou více automobilů, aby všichni členové mohli být mobilní
- zajímavost: pojem *zelená vdova* - lidové označení pro manželky bohatých podnikatelů, kteří žijí v rodinných domech v suburbiích. Zatímco muž vyjíždí každé ráno za prací často do centrální části města a vrací se až večer, žena zůstává přes den osamocena v zeleni na okraji města.

Už víte, co je to komerční suburbanizace a jaké plní funkce.

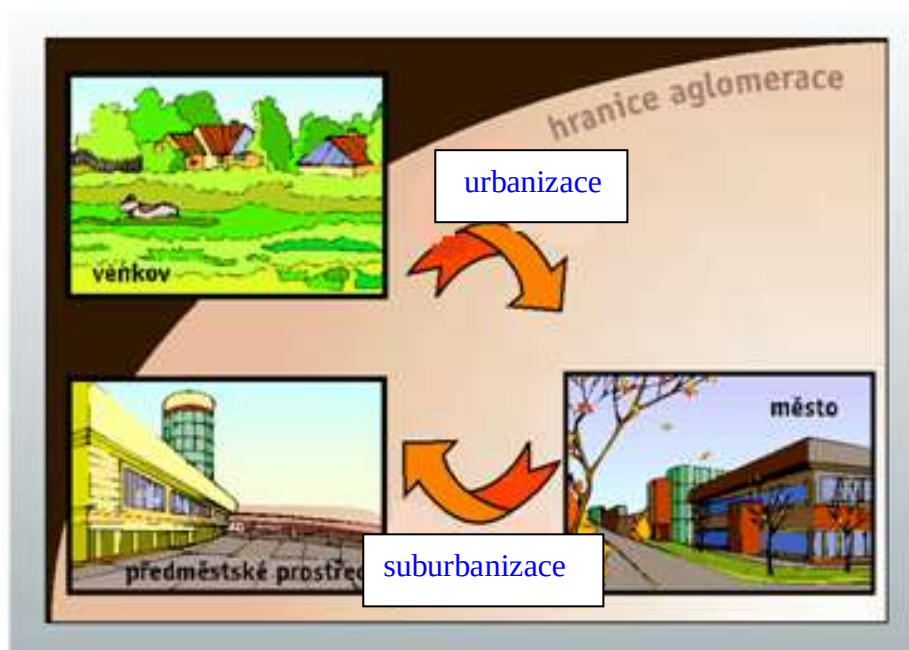
Najdete příklad takové oblasti v okolí Mladé Boleslavi? Jaké konkrétní funkce tato oblast plní? Je součástí našeho života ve městě nebo se nás netýká.

- za městem u rychlostní silnice směrem na Prahu
 - rozrůstající se počet hypermarketů, přibývají nové velkoobchody-oblečení, nábytek, zoo obchod
 - nové výrobní haly
- funkce obchodní a výrobní

Objevíte typický příklad konurbace (tedy těsné existence dvou měst, která jsou spolu velmi úzce propojena) v okolí našeho města? Není náhodou Mladá Boleslav součástí jedné takové konurbace? [Mladá Boleslav - Kosmonosy](#)

Jiným příkladem takového souměstí je dvojice měst [Stará Boleslav – Brandýs nad Labem](#)

Jestli jste pochopili charakter procesů urbanizace a suburbanizace, tak byste měli správně **popsat**, co označují šipky na obrázku.

Zdroj: http://www.suburbanizace.cz/01_teorie_suburbanizace.htm

?

Nyní si **přečtěte pozorně** následující text. Můžete si do textu dělat svoje poznámky nebo si potrhávat podle Vás důležité informace.

- úryvek z knihy Václava Cílka (2002) – Krajiny vnitřní a vnější

Mezi hlavní ekologické problémy ČR počítám kontaminaci všech složek životního prostředí, ubývání druhové rozmanitosti, nedokonalé vodní hospodářství a problematiku péče o půdu včetně eroze.

Stejný stupeň naléhavosti však platí i pro hospodaření s prostorem krajiny. Nejvýraznější změna české krajiny nejenom za posledních 100 let, ale i za posledních 30–40 let se týká ubývání krajinného prostoru. Jsme psychicky postiženi nedostatkem krajiny. Tento jev je o to hroživější, že současná populace ČR zhruba odpovídá stavu z roku 1930, ale co jsme za tu dobu s krajinou udělali!

Charakteristickým rysem klasické středoevropské krajiny byl kontrast mezi sídlem, zemědělskou půdou a lesem. Sídla byla sevřená, obklopená zónou zahrad, pak nastupovaly polnosti a pastviny. Les byl krásný, protože v něm stála hájenka a nic víc. Počátkem 30. let tohoto století počíná hromadný útok na krajinu. Ten začal již někdy kolem let 1880–1890.

Třicátá léta však znamenají budování prvních, zatím ještě vilových **suburbii**, silnic a parkovišť, rozvoj předměstského průmyslu i obsazení těch nejkrásnějších přírodních koutů neustále vylepšovanými chatami.

Dům tehdy pronikl hluboko do polí či lesa a vytvořil druhotné ohnisko chaotické **urbanizace** krajiny. Jednotný ráz krajiny se změnil na jakousi mikromozaiku navzájem soupeřících, často špinavých a neuspořádaných ploch. Okolí větších měst se postupně přeměnilo na beztvárovou plochu, která nebyla ani sídlem, ani přírodou a jež ztratila nejenom ducha a krásu, ale často také původní užitnou hodnotu.

V současné době nastupuje další, velmi závažné ničení krajiny. Velké obchodní sklady, benzinové pumpy, nákupní střediska obklopená parkovišti vznikají na laciné půdě v okolí měst a dálnic. Zatím se tomu příliš nebráníme, protože vesměs obsahují zemědělskou půdu průměrné kvality. Nic nás nenutí bránit takovouto zemědělskou půdu. Způsobeno je to tím, že velmi malý počet lidí je přímo na krajině (zemědělství) závislých (v zemích Evropské unie pouze okolo 6–10 % lidí). To vede k nezájmu o prostředí a k degradaci celých krajinných celků.

Navíc jsme si navykli dělit krajinu na hodnotnou (tu chráníme) a tu ostatní, ke které jsme lhostejní. Dovolím si navrhnout jiný pohled: prostor krajiny, to je její nezastavěnost.

Sám o sobě je dostatečnou hodnotou na to, abychom jej chránili. Například v USA si větší výstavbu **suburbii** mohou dovolit, ale to je řešení, které omezený středoevropský prostor neunes. Potřebujeme takový územní plán, který by podobně jako v Rakousku, Švýcarsku, Anglii či Slovinsku omezoval nové zábory půdy, nutil investory spíš k přestavbám již existujících zastavěných ploch a ochránil tak charakteristický ráz české krajiny.

Jelikož vše souvisí se vším – v hezkých krajinách se lépe žije a lidé mají chuť je dál zlepšovat.

Najděte odpověď v textu na tyto otázky:

Jaké hlavní ekologické problémy autor spatřuje v dnešní době?

kontaminace všech složek životního prostředí, ubývání druhové rozmanitosti
nedokonalé vodní hospodářství, problematiku péče o půdu včetně eroze
hospodaření s prostorem krajiny

Jak podle textu člověk hospodář s krajinou?

- za posledních 30–40 let nejvýraznější ubývání krajinného prostoru
- růst městských aglomerací, ztráta jasné hranice mezi sídlem a ostatní krajinou – chaos, plochy, které nejsou ani sídlem, ani krajinou

Důvody proč si člověk zabírá a podmaňuje si stále více krajiny? Kdy asi dochází ke změně chování?

- 30. léta 20. stol. znamenají budování prvních, zatím ještě vilových suburbií, silnic a parkovišť, rozvoj předměstského průmyslu i obsazení těch nejkrásnějších přírodních koutů neustále vylepšovanými chatami
- v současné době nastupuje další, velmi závažné ničení krajiny – velké obchodní sklady, benzinové pumpy, nákupní střediska obklopená parkovišti vznikají na laciné půdě v okolí měst a dálnic.
- náš životní styl je na prostor stále náročnější, člověk hromadí stále více majetku a ten zabírá stále více prostoru
- prostor a půda kolem měst se nám zdá bezvýznamná, proto jsme přístupní k jejímu rostoucímu využívání

Zmiňuje autor nějakou možnost řešení dnešní situace?

- potřeba územního plánu, který by omezoval nové zábory půdy, nutil by investory spíš k přestavbám již existujících zastavěných ploch a ochránil tak charakteristický ráz české krajiny
- potřeba chránit i celkovou nezastavěnost krajiny

5. Nyní také zjistíme, jaké významné objekty v krajině můžeme pozorovat z „našeho“ vršku.

Nejprve se musíme zorientovat. Pro orientaci v terénu a krajině jako takové se vám bude jistě hodit znalost určování světových stran. Dejte se spolužáky hlavy dohromady a světové strany určete. K dispozici vám budou kompasy a vaše postřehy z pozorování pohybů Slunce.

Když už víme, kterým směrem jsou světové strany, můžeme se **porozhlédnout** z vrchu Chlum a odhalit, kam až máme možnost výhledu. Hlavní rozhled je na tři světové strany: západ, sever a východ. Budete mít možnost použít při pozorování dalekohled.

Nejprve pohlédněte do krajiny a pokuste se **odhadnout**, co vidíte. Dokážete pojmenovat hlavní vrchy, města a vesnice?

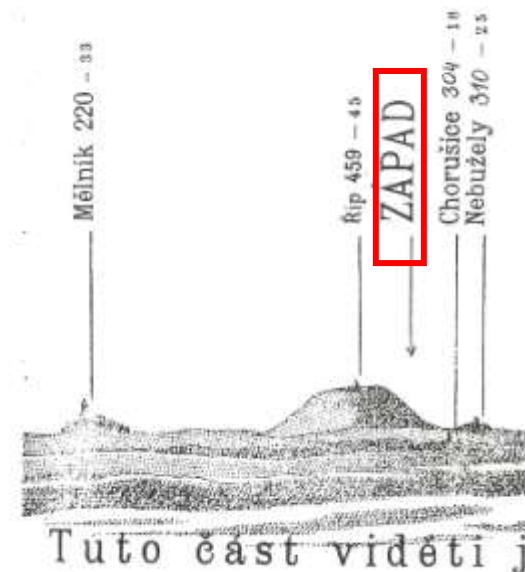
Posléze si vezměte na pomoc plánek s již popsáním rozhledem a pozorujte opakovaně. Vše **zaznamenejte** do tabulek.

ZÁPAD	
rozeznáno bez klíče	rozeznáno s pomocí klíče
	Říp Milešovka Vrátenská hora zámek Houska Starý Berštejn Bezděz Boleslavský hrad a další

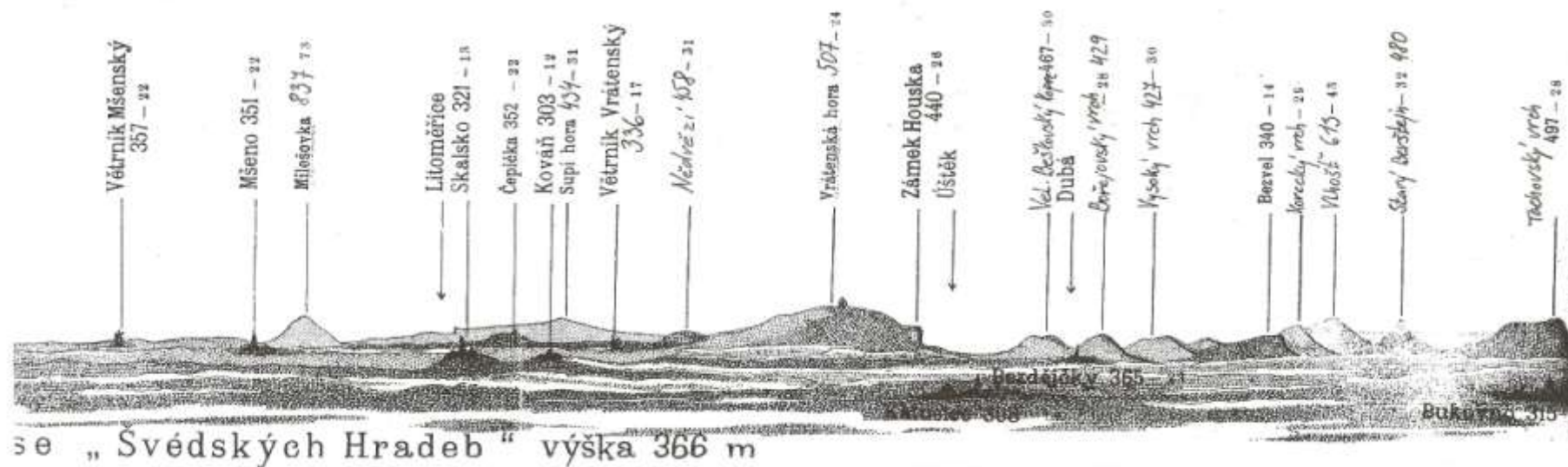
SEVER	
rozeznáno bez klíče	rozeznáno s pomocí klíče
	Ralsko Ještěd Vyskeř a další

VÝCHOD	
rozeznáno bez klíče	rozeznáno s pomocí klíče
	Trosky Krконоše Humprecht Sobotka a další

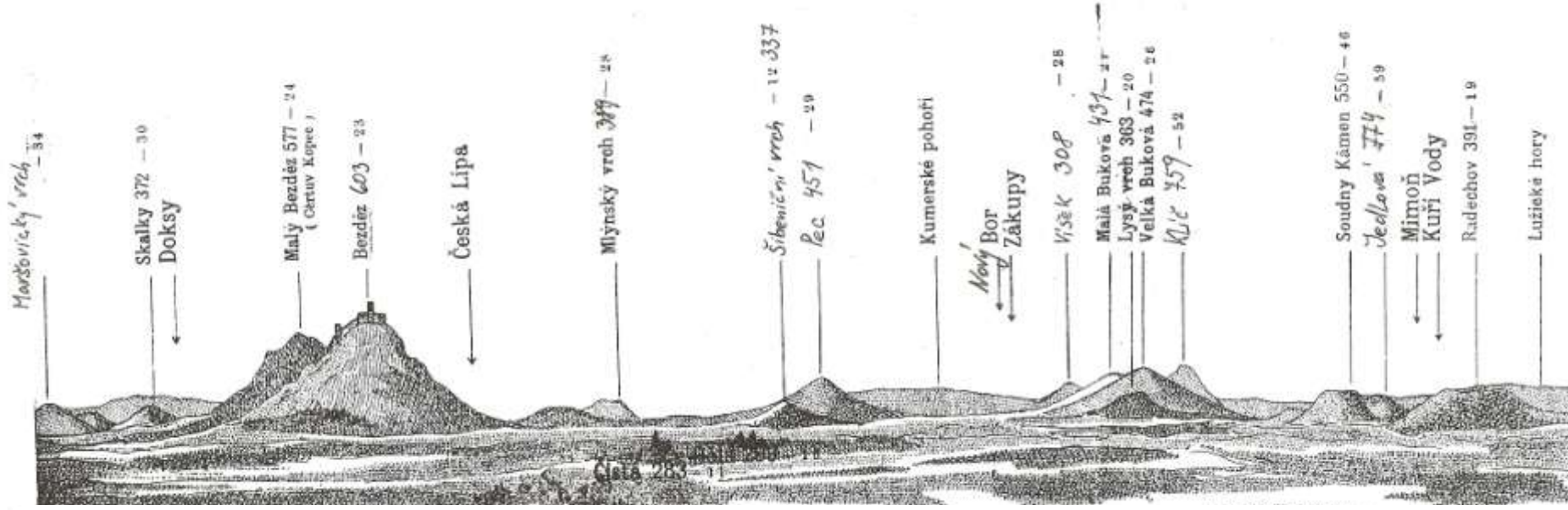
1.

2.

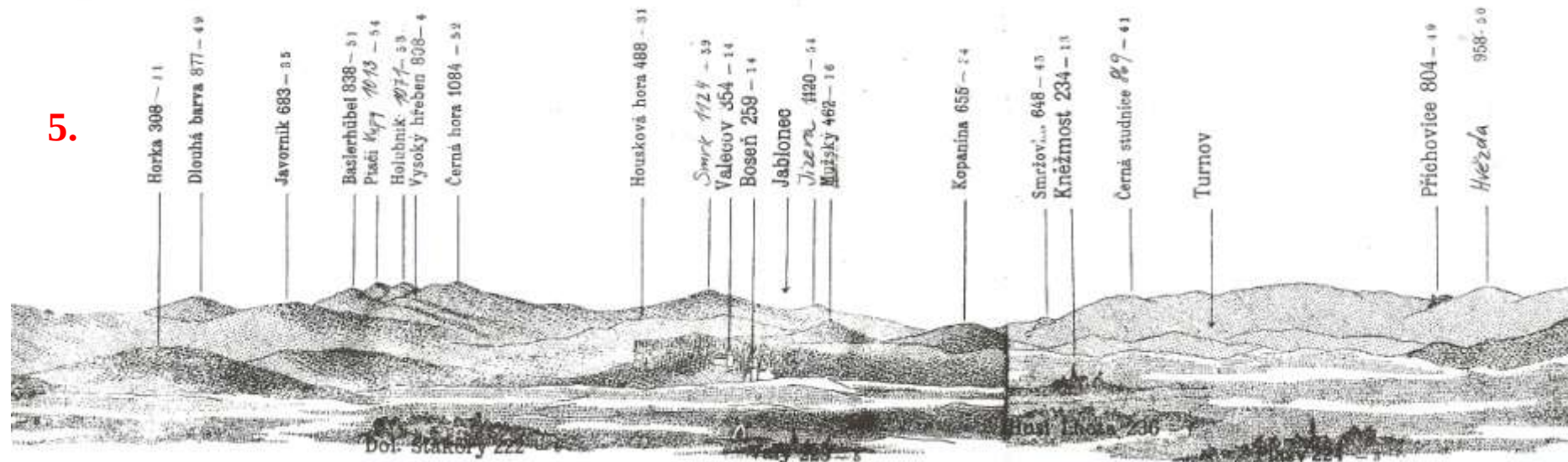
3.

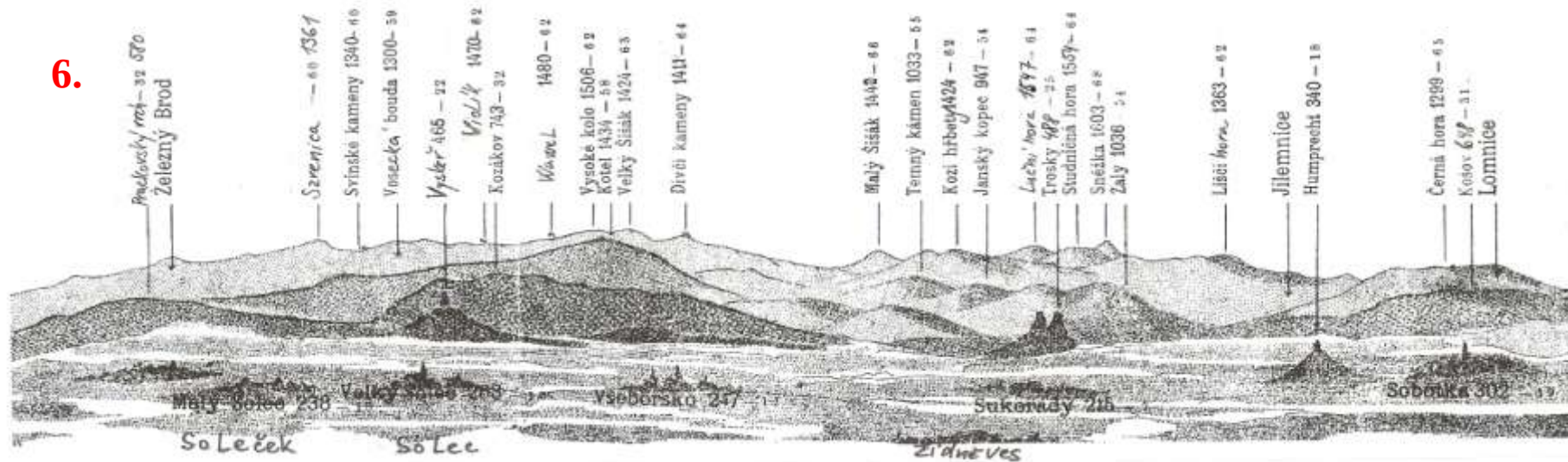
4.

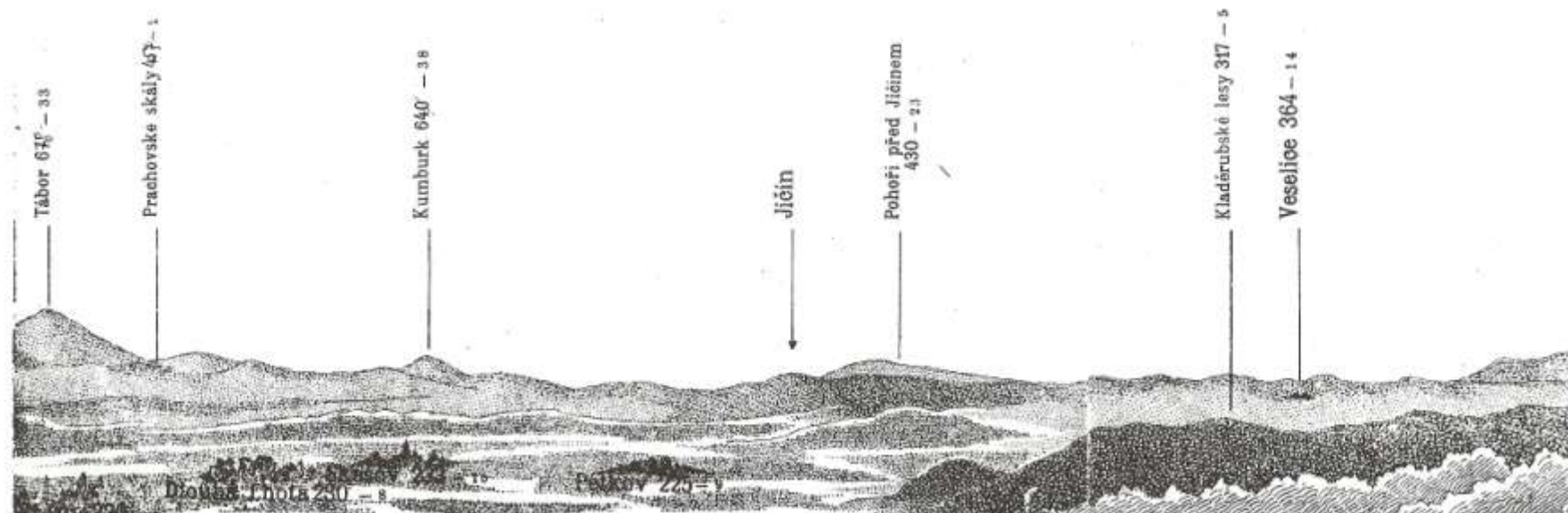
5.

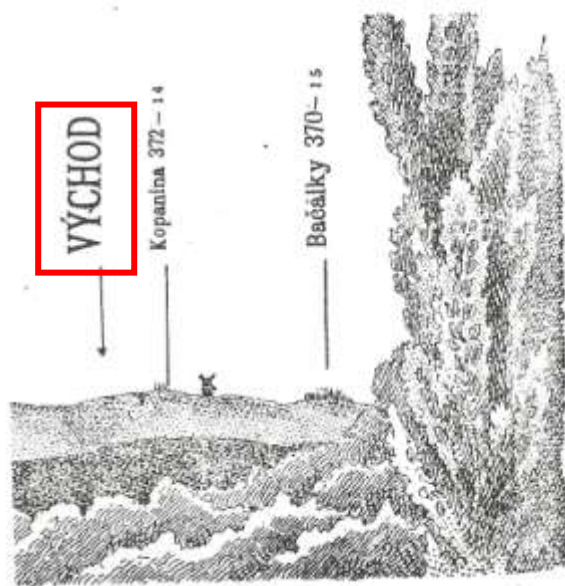
6.

7.

8.

Zdroje použitých úryvků:

CÍLEK, V. (2002): *Krajiny vnitřní a vnější: Texty o paměti krajiny, smysluplném bobrovi, areálu jablečného štrůdlu a také o tom, proč lezeme na rozhlednu*. Dokořán, Praha, 231 s. (úryvek ze stran 73–74)

Obrázky I.–IV. jsou převzaty z knihy:

BENEŠ, L. a kol. (1997): *Mladoboleslavsko v proměnách času*. Libri, Praha, 197 s.

Všechny výřezy map čerpány z :

Portál mapy.cz [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.mapy.cz>> (12. 7. 2008)

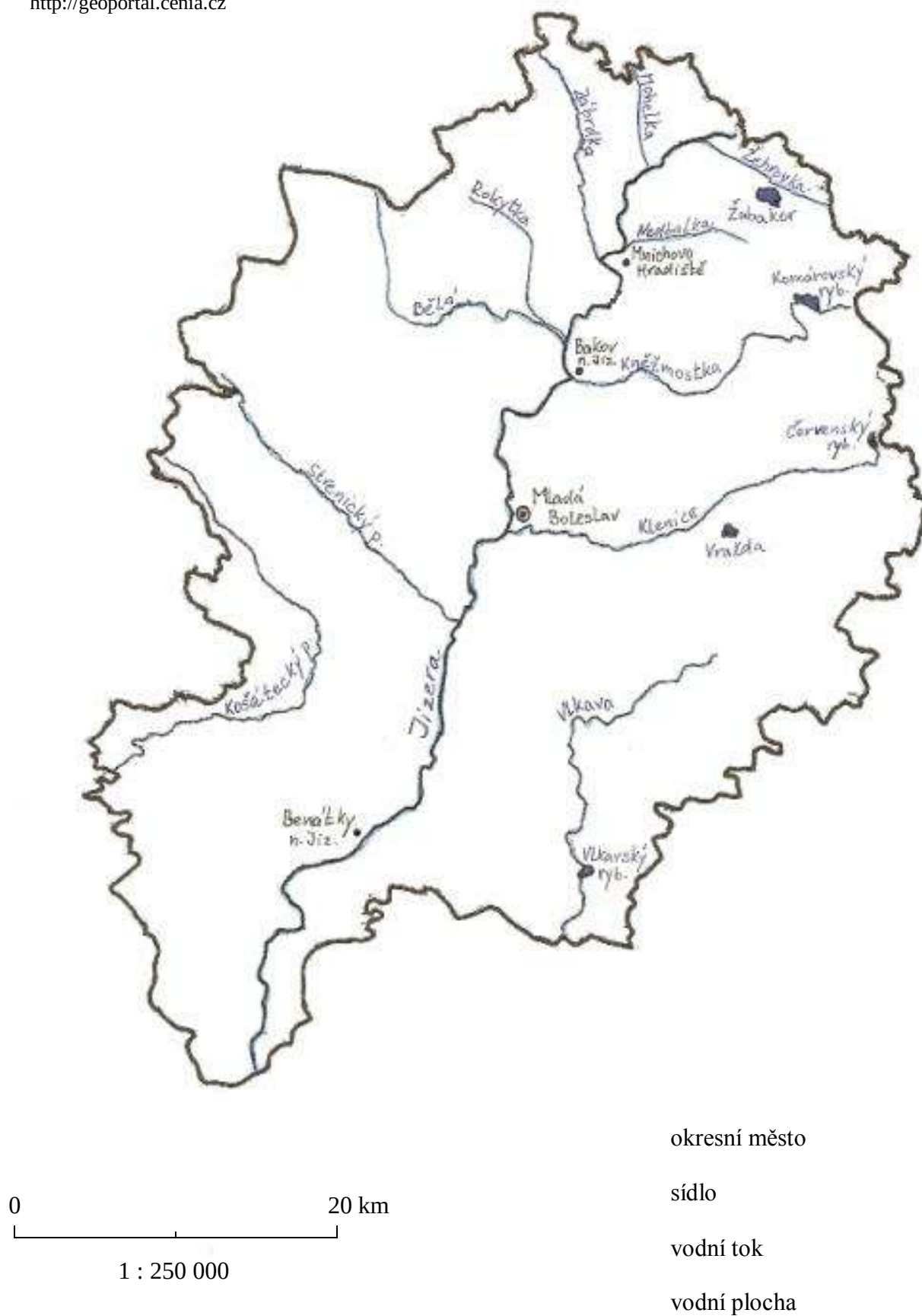
Další zdroj:

Rozhled se Šald nad Boží Vodou u Mladé Boleslavi. Mladá Boleslav 1902.

Příloha č. 7: Obrázek říční sítě okresu Mladá Boleslav

Zdroj: vytvořeno autorkou s využitím dat z mapového portálu

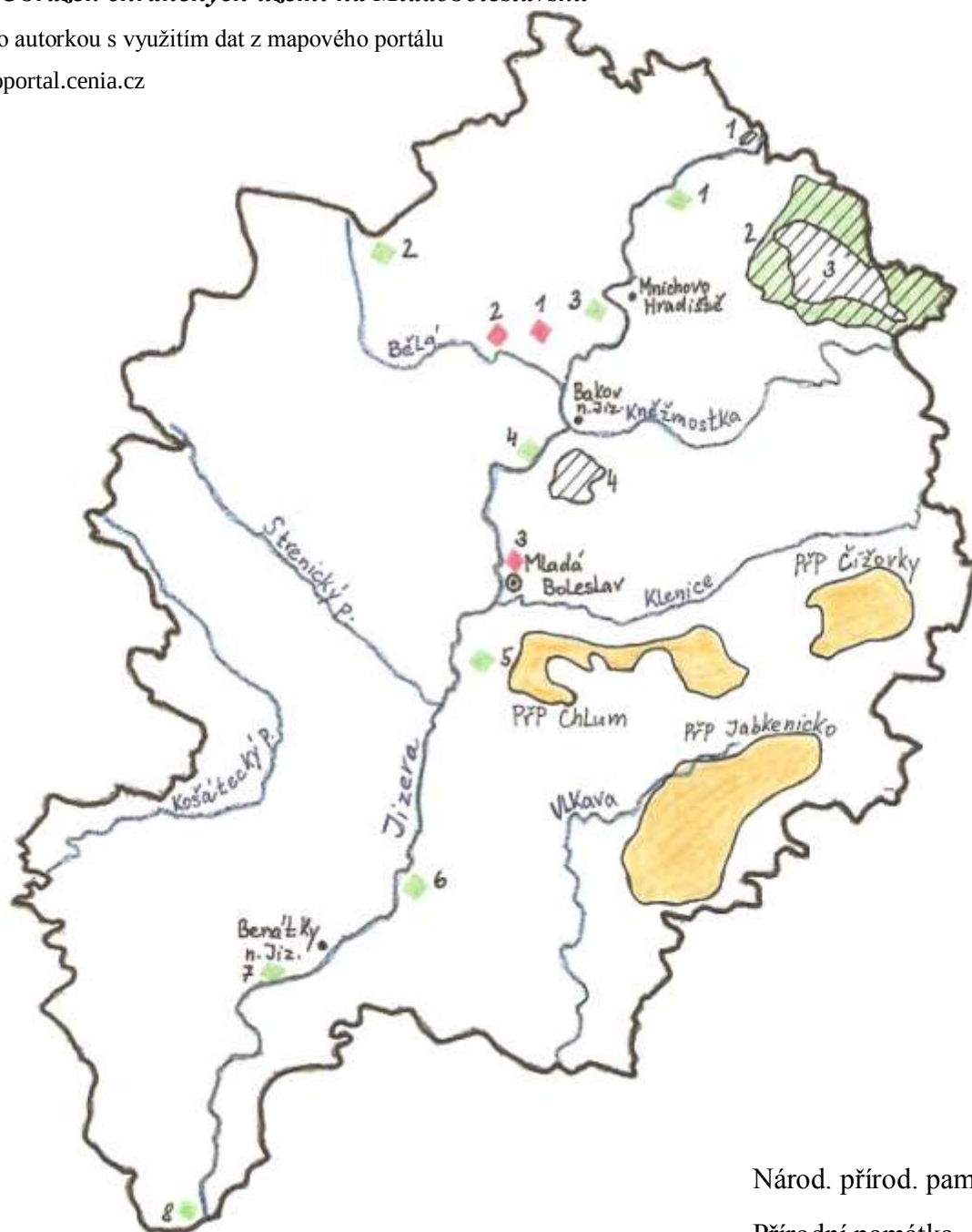
<http://geoportal.cenia.cz>

Příloha č. 8: Obrázek chráněných území na Mladoboleslavsku

Zdroj: vytvořeno autorkou s využitím dat z mapového portálu

<http://geoportal.cenia.cz>

Nár. přírod. pam.		Přírod. památka	
1	Rečkov	1	Vrch Káčov
2	Klokočka	2	Velký Radechov
3	Radouč	3	Skalní sruby Jizery
Přír. rezer., CHKO		4	Podhradská tůň
1	Bažantice u Loukova	5	Lom u Chrástu
2	Český ráj	6	Stará Jizera
3	Příhrazské skály	7	Slepeč
4	Vrch Baba	8	Černý orel

Národ. přírod. památka

Přírodní památka

CHKO

Přírodní rezervace

Přírodní park

okresní město

sídlo

vodní tok

0 20 km

1 : 250 000

Příloha č. 9: Popis chráněných území Mladoboleslavsko

- maloplošná chráněná území

Národní přírodní památky (NPP):

Rečkov

Toto chráněné území je jednou ze čtyř lokalit výskytu popelivky sibiřské v Čechách (postglaciální reliktní). Ve slatinných a potočních společenstvech se vyskytuje déle potočník vzpřímený, řeřišnice hořká, rozrazil potoční a potočnice zkřížená. Vodní a pramenišní společenstva jsou vázána na tok Rokytky a její četná ramena.

Chráněný fenomén je trvale ohrožen jednak zarůstáním náletem dřevin, především olše, jednak rákosem. Žádoucí je odstraňovat přílišný nálet dřevin, sekání travních porostů a porostů rákosu. Plánováno rozšíření o louku v nivě Rokytky po toku k obci Nová Ves a proti toku až k myslivně Klokočka.

Klokočka

Ukázka glaciálně reliktní tajgové mokřadní vegetace, jedna ze dvou větších lokalit popelivky sibiřské v České republice.

Ohrožení spočívá především ve spontánním zarůstání bezlesí, na které je vázána mj. popelivka, a ve znečištění protékajícího potoka Bělé odpady z blízké papírny. Nutno odstraňovat nálet olší a příležitostně sekat rákos a vysoké ostřice.

Místo, kde vyvěrá údajně pramen léčivé vody. Hraběnka Marie Markéta z Vajdštejnů zde nechala vystavět v letech 1728–1730 Kapli sv. Stapina, jako dík za uzdravení člena rodiny. Vedle kaple byla v 18. století přistavěna lázeňská budova, která byla roku 1834 přestavěna na myslivnu.

Radouč

Radoučské stráně jsou jedno z nejstarších vyhlášených chráněných území v republice - chráněno již od roku 1922 a v roce 1933 území vyhlášeno rezervací. Dnes národní přírodní památka. NPP Radouč se nachází na levém boku údolí Jizery mezi Mladou Boleslaví a Debrí. Radouč jsou příkré stráně z nichž vystupují části vápnitých bloků křídového stáří. Vyskytují se zde teplomilná vápnomilná společenstva opukových skalek, drnových stepí s význačnými druhy. Významný je výskyt rostliny devaterky poléhavé (jediná lokalita výskytu v ČR), brouka stepníka rudého a hlodavce – sysla obecného. V budoucnosti se plánuje rozšíření plochy chráněného území.

Přírodní památky:

Vrch Káčov (350 m)

Vrch Káčov je třetihorní sopka, která po sobě zanechala památku v podobě obnaženého sopečného komínu bizardního tvaru. Předmětem ochrany je geomorfologický útvar – vypreparovaná čedičová žíla. Působením žhavé čedičové lávy se proměnila okolní hornina písečného podloží a vytvořil se tzv. Káčovák – kontaktně metamorfovaný pískovec, který má natavená zrna křemene.

Velký Radechov

Území zaujímá horní část neovulkanického vrchu vypreparované nefelinitové žíly s nadmořskou výškou 392,2 m. Na několika místech jsou malé opuštěné lomy. Vrch je porostlý bučinou stáří 150 až 200 let.

V dalším hospodaření by bylo žádoucí ponechat některé staré doupné stromy na místě až do úplného rozpadu.

Skalní sruby Jizery

Přírodní památka se nachází asi 2 km jihozápadně od Mnichova Hradiště. Důvodem ochrany bylo zachování geomorfologicky výrazného pseudokrasového výklenku Jizery. Zvláště chráněné území tvoří strmý sráz řeky Jizery v délce 1 km s boční erozí vytvořeným výklenkem. Lokalita je významná také z hlediska botanického, zoologického a ornitologického.

Chráněný fenomén je silně zarostlý, takže v letním období není prakticky vidět. Bylo by vhodné provádět citlivou sanaci porostu, bránící pohledu, aby tento pozoruhodný útvar byl lépe vidět.

Podhradská tůň

Mrtvé rameno Jizery leží těsně pod silnicí mezi obcemi Zvířetice a Dalešice, na západním okraji jizerské nivy. Má tvar zhruba písmene “U”. Vodní společenstva jsou vázána na severozápadní část ramene, která je trvale zvodněna podzemní vodou. V této části je hladina pokryta listy porostu rdestu vzplývavého a stulíku žlutého. Převážná část ramene, někdy sezonně zcela vysychající, je porostlá keřovou až stromovou vegetací. Hlavní dřevinou je olše lepkavá a vtroušeně jasan ztepilý.

Celkově se dá konstatovat, že toto chráněné území představuje velmi cenný mokřad s řadou zajímavých druhů rostlin i živočichů. Z tohoto hlediska by bylo vhodné omezit hnojení přilehlých zemědělských pozemků. Vzhledem k tomu, že prakticky každoročně je území postiženo zaplavením a tím i silným znečištěním, jsou každoročně vynakládány značné

finanční částky na sanační práce v rámci chráněného území. Díky soustavné péči patří toto chráněné území k nejvýznamnějším mokřadům v rámci středních Čech.

Lom u Chrástu

Jedná se o opuštěný jámový lom ležící 300 m jižně od obce Chrást u Mladé Boleslavi. Předmětem ochrany je významné naleziště křídových zkamenělin a stratigrafický profil, kde jsou zachovány hranice mezi vrstvami středního turonu. Je zde zachován jeden z nejúplnějších středoturonských profilů typického jizerského vývoje uloženin české křídý. Jsou zde vápence či vápnité pískovce. Lokalita je zajímavá i botanicky.

V posledních letech dochází k silnému zarůstání lokality. Bylo by vhodné uskutečňovat občasné asanační zásahy a odstraňovat dřeviny a křoviny z blízkosti lomové stěny.

Stará Jizera

Území v meandru řeky Jizery mezi Dražicemi a Horkami nad Jizerou. Chrání mokřadní rostlinná společenstva vázaná na dvě slepá ramena Jizery (tůň Stará Jizera a Měsíc). Vzácně zachovalá říční niva se záplavovými loukami. Výskyt stulíku žlutého a leknínu bělostného.

Ohrožení spočívá v rozšiřování orné půdy na úkor luk, dále v intenzifikaci rybářství a v neposlední řadě v odumírání dubů v důsledku grafíózy (nemoc způsobená parazitickou houbou).

Slepeč

Přírodní památka, kde jsou zachována přirozená společenstva dubohabrového lesa na podkladu zvětralých křídových usazenin. V této lokalitě se vyskytuje mnoho chráněných rostlin (například střevíčník pantoflíček) a živočichů (například brouků zlatohlávků a roháčů).

Černý orel

Černý orel se nachází asi jeden kilometr východně od okraje města Stará Boleslav. Z roku 1783 pochází zmínka o lesním prorostu U Černého orla – jedná se o přestárlý dubový les s příměsí lípy a borovice. Současný věk stromů v rezervaci můžeme odhadnout přibližně na 200 let. V chráněném území se vyskytují také vzácné druhy pavouků a ptáků.

Přírodní rezervace:

Bažantice u Loukova

Jedná se o lesní společenstvo polopřirozeného charakteru s převahou dubu ve stáří 80–200 let, které roste na obohacených hlinitých a podmáčených půdách s pestrými rostlinnými a živočišnými společenstvy a četnými prameništi. Posláním PR je ochrana lesního společenstva a hlavním motivem ochrany je výskyt chráněného a v Pojizeří vzácného áronu plamatého.

Problémem oblasti je expanze netýkavky žláznaté od Jizery.

Vrch Baba (362 m)

Zalesněný vrch leží mezi obcemi Kosmonosy, Horní Stakory a Bakovem nad Jizerou nedaleko od Mladé Boleslavi. Vrch je tvořen dvěma vypreparovanými neovulkanickými komíny Dědka a vyšším Baby, narušenými četnými trhlinami a dolování v minulosti. Součástí jsou i dva rybníky a drobné sezónní vodoteče. Důvodem vyhlášení bylo původně hnízdění zpěvného ptactva, později vzácná květena a celý ekosystém, který je typickou ukázkou středočeského chlumu.

Příhrazské skály

Skalní město rozkládající se ve východní části plošiny Mužský. Stejně jako okolní skalní města je tvoří pískovcové skály s úzkými roklemi a strmými svahy. Nachází se zde 178 skalních věží. Nejznámější skálou je Kobylí hlava, vyhledávaná především horolezci. Na území přírodní rezervace Příhrazské skály se nacházejí i pozůstatky několika skalních hradů založených počátkem 13. století a opuštěných koncem husitských válek. Jedná se o hrady Drábské světničky, Klamornu, Staré hrady a Hynštu. Nejvyšším bodem celé rezervace je vrch Mužský s výškou 463 m.n.m. Vrchol Mužského byl v minulosti poničen těžbou čediče.

Přírodní parky:

Čížovky

Výsek typické české krajiny lokalizovaný v mělkém údolí. Zahrnuje návrší Křemenice, severněji ležící úvalovité údolí s rybníční soustavou a osadou Čížovky. Bezlesý úpad u Čížovek je budován svrchnoturonskými slíny, vrcholové partie představují ukončení výrazného Chloumeckého hřbetu a jsou budovány kvádrovými pískovci se slinitými vložkami a podložními slíny. Okrajové partie přírodního parku jsou tvořeny lesy a poli a mají nižší diverzitu než střední část lokality v okolí Křešovského potoka.

Chlum

Výrazný nesouměrný hrášťový hřbet na koniackých kaolinických a jílovitých pískovcích. Rozvodnice mezi Klenicí a Vlkavou probíhá při hraně příkřejšího severního svahu. Na několika místech Chloumeckého hřbetu jsou příčná údolí se sezónními či trvalými drobnými toky, z nichž nejvýznamnější je Žerčický potok se soustavou rybníků. Základ vegetace tvoří středoevropská dubohabřina a na severních svazích květnaté bučiny. Součástí přírodního parku jsou navazující nelesní travinnobylinná a travinnokřovinná společenstva na jižních svazích, sady a louky na severních svazích u Holých Vrchů a vlhké květnaté louky v údolních depresích. Další významnou lokalitou jsou vodní, mokřadní, luční a lesní společenstva v nivě Žerčického potoka. Vyskytují se zde: prvosenka jarní, dymnivka plná, konvalinka vonná, sasanka hajní, lilie zlatohlávek. Celý lesní komplex je významným refugiem lesních obratlovců a zachovalých chlumních společenstev drobných bezobratlých. Význam kulturně historický.

Jabkenicko

Přírodní park leží v rozsáhlé lesní oblasti při jihovýchodní hranici okresu. Jeho jádrem je Jabkenická obora, dále zahrnuje i lesnaté území směrem k obci Ledce na severovýchodě, Pěčickou bažantnici na severozápadě a převážně zemědělskou krajinu s roztroušenými háji a rybníky zasahující na západě až k silnici Jabkenice – Pěčice. Hlavním důvodem k vyhlášení byla souvislá plocha lesů, nepřítomnost větších sídlišť a soustavy převážně lesních rybníků zásobovaných vodou z lesních komplexů a tudíž neznečištěných smyvem z polí a odpady z obcí. Botanicky se jedná o chudá lesní společenstva - původně borové doubravy, dnes většinou přeměněné na kulturní bory s menšími plochami původních dubů, ale i nepůvodních dřevin, především smrku. Prvořadý význam mají soustavy lesních rybníků, které jsou refugiem řady dříve běžných, dnes mizejících vodních živočichů i rostlin.

V Jabkenické oboře se chová především daňčí zvěř. Při jejím vchodu na okraji Jabkenic leží barokní myslivna, kde žil Bedřich Smetana. Myslivna nese jeho jméno a cesta kolem soustavy rybníků se nazývá Smetanova procházka. Pozoruhodným místem v Jabkenické oboře je pravěké hradiště Hrádek nad rybníkem Vidlák.

- velkoplošná chráněná území

CHKO:

Český ráj

Český ráj je geograficky je ohraničen spojnici Mnichovo Hradiště, Sychrov, vrch Kopanina, Železný Brod, Semily, Lomnice nad Popelkou, Jičín, Sobotka, Mnichovo Hradiště. Tudíž svojí malou částí zasahuje i do okresu Mladá Boleslav. V Českém ráji ležícím na středním toku Jizery najdeme rozmanitost přírodních krás i bohaté historické památky.

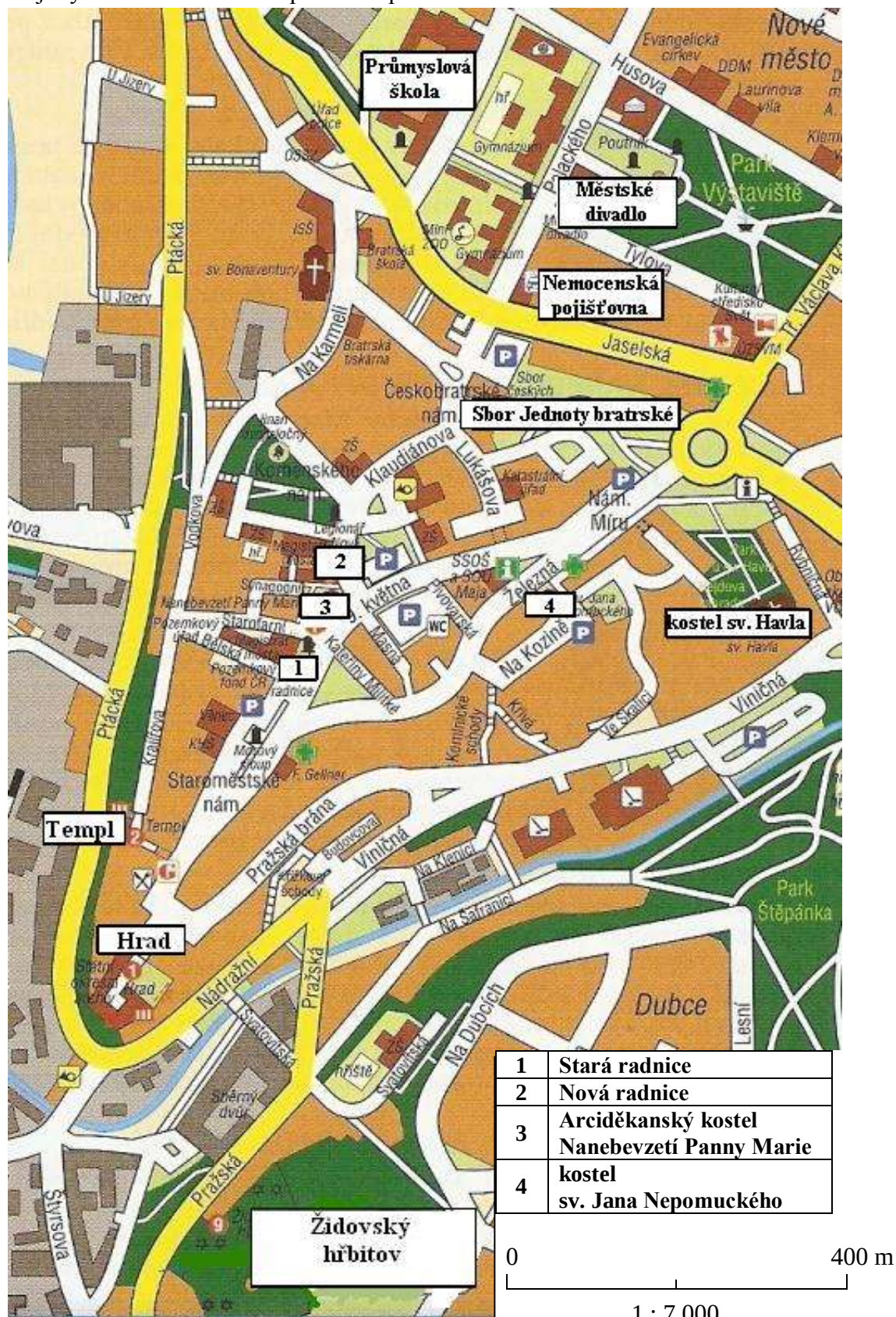
A právě proto již v 19. století hosté lázní Sedmihorky začali tuto část země nazývat Český ráj. Mimořádná členitost krajiny s charakteristickými skalními městy, rostlinnými a živočišnými společenstvy byla hlavním motivem pro vyhlášení první chráněné krajinné oblasti v tehdejší republice (roku 1955). Z hlediska různorodosti krajiny a výskytu chráněných a ohrožených biologických druhů mají význam nejenom hluboké lesy, ale i systémy rybníků na vodních tocích a přilehlé fragmenty mokřadních ekosystémů. Jedinečnou členitost reliéfu dotvářejí i charakteristické výlevy vyvěřelých hornin, jež tvoří krajinné dominanty (Trosky, Kozákov, Mužský, Vyskeř atd.). Ve vyvěřelých horninách Českého ráje jsou mnohá naleziště achátů, ametystů, jaspisů, chalcedonů a jiných drahých kamenů.

Informačním zdrojem pro mě byly následující internetové stránky:

1. *Mladá Boleslav – infocentrum* [online]. Dostupný z WWW:
< <http://is.mb-net.cz/region/prirodni-pamatky.phtml>>. (25. 7. 2008)
2. *Oficiální stránky turistického regionu Český ráj* [online]. Dostupný z WWW:
< <http://www.cesky-raj.info/>>. (25. 7. 2008)
3. *Český svaz ochránců přírody ZO Klenice* [online]. Dostupný z WWW:
<<http://klenice.mb-net.cz/>> (23. 7. 2008)

Příloha č. 10: Plánek historického centra Mladé Boleslavi

Zdroj: vytvořeno autorkou na podkladu plánu města Mladá Boleslav

Příloha č. 11: Památky a zajímavosti města Mladá Boleslav:

Hrad (Muzeum Mladoboleslavska)

Původně dřevěné hradiště z 10. století bylo ve druhé čtvrtině 14. století za pánů z Michalovic přebudováno na kamenný gotický hrad a v 15. století na hrad pozdně gotický, v polovině 16. století za Krajířů z Krajku přestavěn na renesanční zámek. Po třicetileté válce zpustlý, až po sto letech, v letech 1752–83 za Josefa II., upraven na vojenská kasárna, která tu byla až do roku 1938. Od roku 1972 sídlo Okresního muzea, od roku 1997 také Státního okresního archivu. V interiérech hradu jsou nyní umístěny expozice sestavené z nejhodnotnějších exponátů historických a národopisných sbírek.

Stará radnice

Honosná renesanční budova staré radnice, zdobená bohatou sgrafitovou ornamentální a figurovou výzdobou, postavená v letech 1554–1559, je dílem italského architekta Mattea Borgorelliho. Průčelí je opatřeno sgrafitovou výzdobou se scénami ze Starého i Nového zákona a s postavami evangelistů a světců. V 2. polovině 19. století a v letech 1939–1941 se budova dočkala dostavby dalších křídel a rekonstrukce. Součástí staré radnice jsou dvě věže - vyšší čtyřboká věž (výška pro ochoz je 31,8 m), současná podoba pochází z roku 1779, byla v roce 2001 zpřístupněna.

Nová radnice

Novorománský objekt radnice byl postaven v letech 1865–1867 podle projektu Jiřího Fichtnera. Od počátku byl využíván nejen jako sídlo městských úřadů a zastupitelstva, ale také pro účely školství a po několik desetiletí také pro divadelní představení, v němž vystupovali přední čeští umělci, například Otýlie Sklenářová-Malá a Jindřich Mošna. V současné době je sídlem magistrátu včetně vedení města.

Templ (Císařovský dům)

Městský pozdně gotický palác vybudoval v letech 1488–1493 hejtman Jan Císař z Hliníku jako své sídlo. Třípodlažní budova je skvostem vladislavsko-jagelonské gotiky. Dnes slouží jako výstavní síň, pořádají se zde literárně hudební pořady. V červnu roku 2000 zde byla z iniciativy města otevřena stálá multimediální regionální muzejní expozice Templum historicum et archeologicum boleslaviense.

Sbor Jednoty bratrské

Trojloďní stavbu s prvky románského, gotického i renesančního slohu vybudoval v letech 1544–1554 M. Borgorelli pro jednotu bratrskou. Byl shromaždištěm reformační církve, jež tehdy šířila vzdělanost. Otevření sboru bylo také manifestací protihabsburského odboje. Budova symbolizovala osudy českého národa. Od roku 1623 katolický kostel sv. Václava, po roce 1787 vojenské skladiště, v letech 1910–1968 sídlo Krajinského muzea. Po rekonstrukci v 70. letech používán jako výstavní a koncertní síň. Stavba je významnou památkou Mladé Boleslavi a svým provedením se řadí k nejstarším renesančním pseudobasilikám mimo Itálii. Město je využívá jako galerii k pořádání dlouhodobých i krátkodobých výstav i k pořádání koncertů.

Městské divadlo Mladá Boleslav

Secesní budova divadla byla postavena v letech 1906–1909. Interiér odpovídá původnímu projektu vídeňských architektů Fellnera a Helmera, zatímco vnější secesní podoba je dílem Rudolfa Kříženeckého a Emila Králíka. Pylony v průčelí jsou dílem sochaře Jana Štursy. Autorem malované opony je Theodor Hilšer. Od roku 1945 působí v divadle stálá činoherní scéna. Prvního července 1994 zahájilo provoz samostatné Městské divadlo Mladá Boleslav. Byl vytvořen nový stálý profesionální herecký soubor, se kterým vystupovaly herecké veličiny jako například Ladislav Frej či Květa Fialová. Divadlu se za krátkou dobu existence podařilo vychovat řadu talentovaných mladých herců.

Stavby Jiřího Krohy

V letech 1923–27 působil v Mladé Boleslavi ve službách Zemského výboru přední český architekt Jiří Vendelín Kroha. V této době vyprojektoval a realizoval konstruktivistická stavba Střední průmyslové školy a Masarykův ústav sociální péče (dnes dětské oddělení Klaudiánovy nemocnice) v Havlíčkově ulici, areál Okresní nemocenské pojišťovny (dnes Všeobecná zdravotní pojišťovna) v Jaselské ulici stejně jako přestavbu hotelu Věнец na Staroměstském náměstí.

Arciděkánský Kostel Nanebevzetí Panny Marie

Založen po roce 1406, hlavní část vybudována ve 2. polovině 15. století v pozdně gotickém slohu, dostavba včetně klenby završena v roce 1566. Vstupní část barokní z počátku 18. století. Uvnitř cenné plastiky z dílny Jelínků z Kosmonos z 18. století a pozdně gotická cínová křtitelnice z roku 1489.

Kostel sv. Jana Nepomuckého

Postaven na místě původního kostela a kláštera, zničeného za husitských válek, a pozdějšího luteránského kostela v barokním slohu v roce 1727. Uvnitř cenný obraz sv. Jana Nepomuckého od V. V. Reinera z roku 1740.

Kostel sv. Havla

Postaven na hřbitově v pozdně gotickém slohu v roce 1539, klenba dokončena kolem roku 1600, ve druhé třetině 18. století zbarokizován. Zrušen v 50. letech 20. století, nyní probíhá rekonstrukce pro účely Sboru Českobratrské církve evangelické. Uvnitř umístěny renesanční a barokní náhrobky z původního hřbitova, mj. náhrobek biskupa Jednoty bratrské Jana Augusty.

Židovský hřbitov

Židovský hřbitov vznikl v podhradí boleslavského hradu, na stráni nad říčkou Klenicí, patrně v 16. století. Dlouho se mělo za to, že zdejší nejstarší náhrobek pochází z roku 1604. Při poslední náročné restaurátorské obnově však byly objeveny náhrobky ještě staršího původu, které se však zatím nepodařilo přesně datovat. Mezi židovskými pohřebišti středních Čech má mladoboleslavský hřbitov jen nepočetnou konkurenci; srovnatelné hodnoty jsou jen židovské hřbitovy v Kolíně a Brandýse nad Labem.

Areál mladoboleslavského židovského hřbitova se uchoval v unikátně komplexním stavu. Mnohé výtvarně tvarované náhrobky doplňuje několik drobnějších hřbitovních staveb. V dolní části hřbitova, při vstupu, se zachoval domek hrobníka, v horní části pak stojí v těsném sousedství obřadní síň z roku 1889 a márnice postavená roku 1937. Její architektura nese prvky funkcionalismu. Příklad Mladé Boleslavi, kdy tento moderní prvorepublikový styl pronikl i na židovský hřbitov, je krajně neobvyklý. V budovách obřadní síně a márnice najdou zájemci zdařilou stálou výstavu k židovským tradicím a regionálním dějinám.

Informace jsem čerpala z následujících zdrojů:

1. HERČÍK, K., KRÁLÍK, J. (2005): *Mladá Boleslav : Továrna ve městě-město v továrně*. Moto Public, Brno, 209 s.
2. *Oficiální stránky statutárního města Mladá Boleslav* [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.mb-net.cz/>>. (1. 8. 2008)

Příloha č. 12: Rozvoj města Mladá Boleslav v minulosti

Tento materiál by měl sloužit jako doplněk k výuce o naší obci. Určitě by bylo pro žáky zajímavé vědět, jak se jejich město v minulosti rozrůstalo.

Domnívám se, že by se materiál mohl zařadit do výuky následovně. Žáci by si prostudovali tento text a mapy z různých období, poté by dostali nynější plánky města Mladá Boleslav a do nich by si zanašeli postupné základní fáze vývoje města.

Zdrojem informací pro tento text byly publikace Herčíka (2004) a Herčíka, Králíka (2005).

Historici stanovují 2. polovinu 10. století jako dobu vzniku hradu knížete Boleslava II., odkud knížecí úředníci spravovali oblast, pro níž se časem vžil název Boleslavsko. O hradu víme pouze, že byl zprvu dřevěný, stál osamocen na srázném skalním útvaru s přístupovou cestou z východu, cestou velmi příkrou. Zhruba ve stejnou dobu jako byl postaven hrad se začíná rozrůstat tržní osada v podhradí (na území dnešního Podolce).

Souběžně s osadou v podhradí, jmenovanou již počátkem 14. stol. na městečko, se na sever od hradu rozvíjelo i předhradí na místě starého pohřebiště (původně nazývané Hrobie). Na rozdíl od podhradí bylo toto místo velice dobře chráněné svou přirozenou polohou a přístup byl možný pouze ze severní strany. Roku 1334 Jan z Michalovic vydal listinu, již dal přenést osadu z podhradí na vrch Hrobie a vybavil ji městskými právy.

Rozvoj poddanského městečka během 14.stol. nebyl tak výrazný. Většina dřevěných, možná z části kamenných staveb byla rozmístěna kolem trojúhelníkového rynku, jemuž nedominovala žádná výstavnější budova. Na horním konci stál kostel, hradby protínaly dnešní Železnou ulici asi v její polovině a pokračovaly přes horní část současného Komenského náměstí k bývalé Bělské bráně, stojící kousek od staré vodárenské věže.

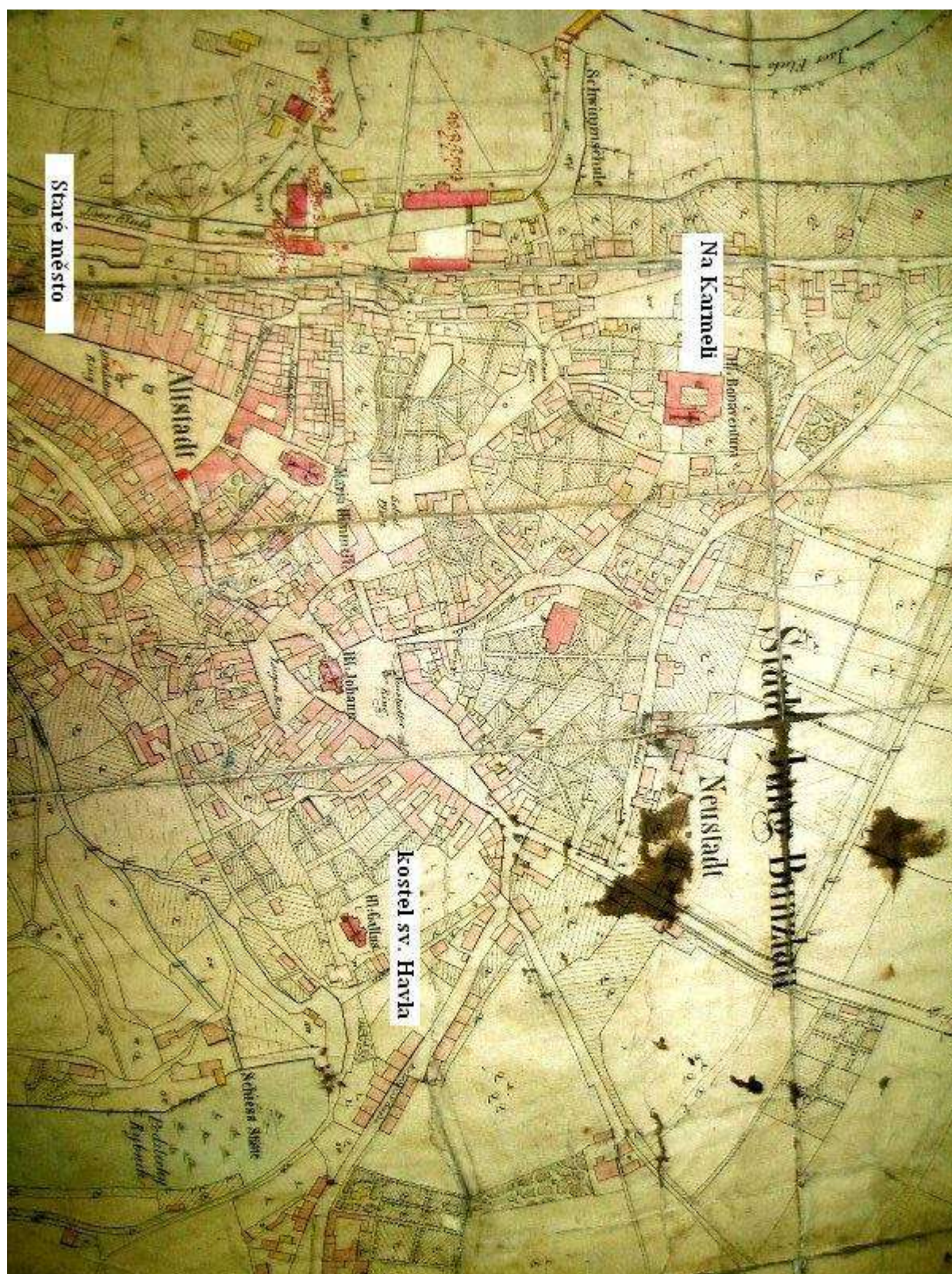
Jako předměstí byla nazývána i zástavba v místech dnešního Mírového a Komenského náměstí. Tyto části města byly připojeny kolem roku 1526 pod názvem Nové město. Několik domů také stálo kolem klášterního objektu v místech později nazývaných Karmel.

Téměř do poloviny 19. století mělo město stejnou rozlohu jako ve středověku.

Z mapových pramenů místního archivu víme, že v roce 1842 město končilo v místech Jaselské ulice. (Obr. č. 1)

Obr. č. 1: Mapový dokument z roku 1842, původně vyhotovený v měřítku 1 : 2880

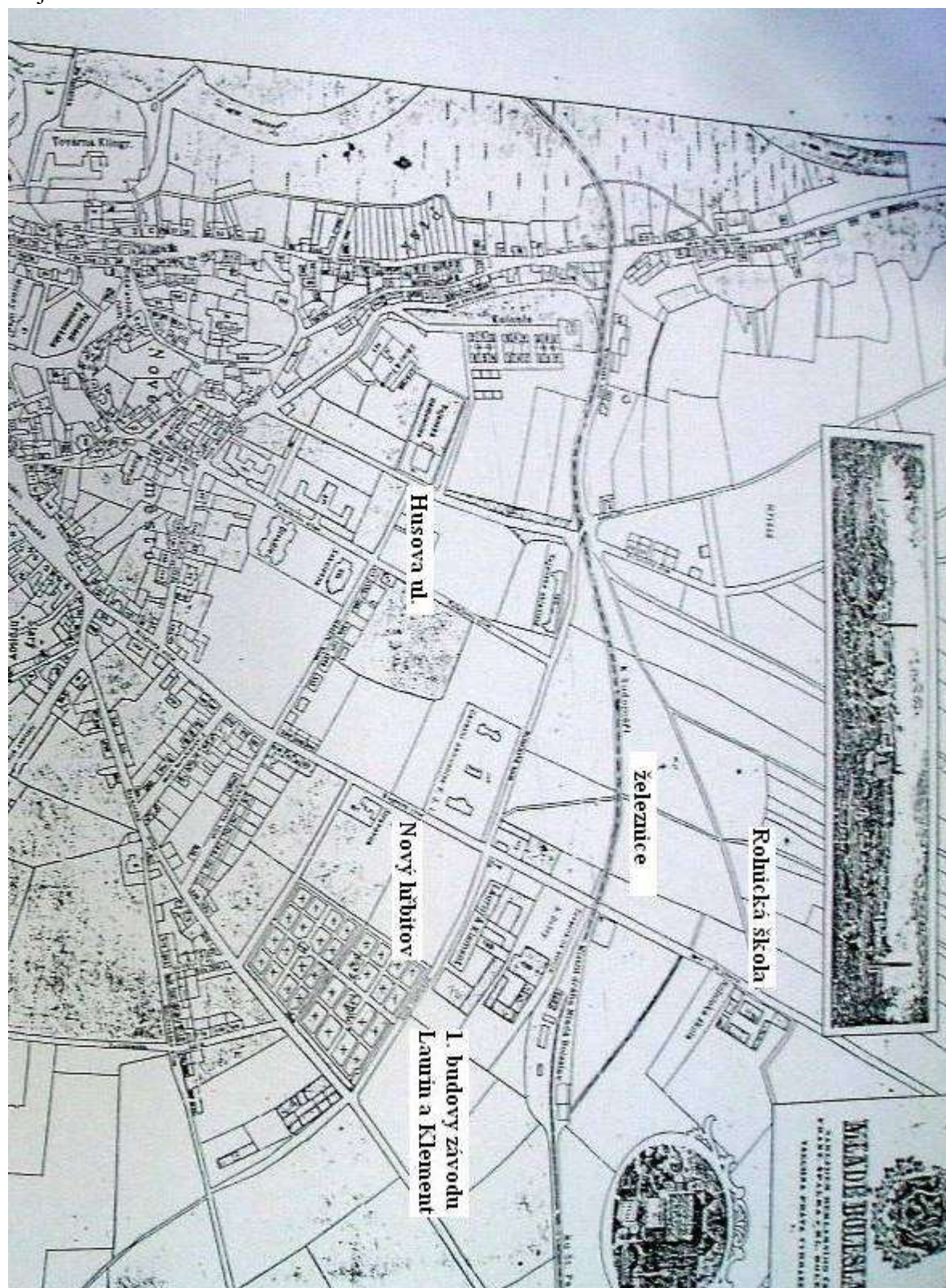
Zdroj: Státní okresní archiv Mladá Boleslav

Přelom 19. a 20. století znamenal růst města o třetí městskou část, kterou představovalo Náměstí republiky společně s rostoucími domy podél Jičínské ulice. Mladá Boleslav se také rozšiřovala do ulic Husova a Palackého. Na mapě z roku 1912 vidíme, že krajní hranici města tvořila budova Rolnické školy, za kterou se nacházely již jen cvičné pozemky. (Obr. č. 2)

Obr. č. 2: Mapový dokument z roku 1912

Zdroj: Státní okresní archiv Mladá Boleslav

Dokumenty v archivu nám ukazují, že během druhé světové války sahala městská výstavba až za železniční koleje. (Obr. č. 3)

Obr. č. 3: Mapový dokument z období druhé světové války – není přesně datován

Zdroj: Státní okresní archiv Mladá Boleslav

